

ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ  
Ο  
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ

  
**ΔΑΥΛΟΣ**

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 500

## ΠΡΟ·Ι·ΣΤΟΡΙΚΑ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ



Τὰ Ἀγγλικά εἶναι παρεφθαρμένα Ἑλληνικά

# ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα  
105 58 'Αθήνα  
Τηλ.: 3223957 ή 9841655.

•  
Τα Γραφεία του Περιοδικού  
λειτουργούν πρωινές ώρες  
9.30-13.30 καθημερινά.

•  
'Ιδιοκτήτης-Εκδότης  
- Διευθυντής:  
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ  
'Αχιλλέως-Μουσών 51  
Παλαιό Φάληρο.

•  
Φωτοστοιχειοθεσία- 'Ατελιέ:  
«Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & Σία ΕΠΕ»  
Μάγερ 11, 'Αθήνα, τηλ. 5221792.  
'Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:  
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»  
Καλλιδρόμου 10  
Μπουρνάζι, τηλ. 5726819

•  
— Τιμή αντίτιπου: 500 δρχ.  
— 'Ετήσια συνδρομή: 5.000 δρχ.  
— 'Οργανισμών κ.λπ.: 7.000 δρχ.  
— Φοιτητών: 3.500 δρχ.  
— 'Εξωτερικού: 50 δολλ. ΗΠΑ.

• Οί συνδρομές προκαταβάλλονται  
τόν μήνα 'Ιανουάριο κάθε χρόνου.

•  
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ  
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ.

•  
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

•  
"Όλες οι συνεργασίες και τα  
ταχυδρομικά έμβιασμα στη  
διεύθυνση:  
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51  
175 62, Π. Φάληρο, 'Αθήνα.

•  
Παρακαλούνται οι συνδρομητές  
που αλλάζουν διεύθυνση, νά τó  
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

## ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 6500:

*Προσέξτε τόν Λόγο!*

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 6502:

**ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ**  
**ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ, ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΜΑΝΩ-**  
**ΛΑΣ, ΠΑΝ. ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ, ΓΡΗΓ. ΟΙΚΟ-**  
**ΝΟΜΑΚΟΣ, Π. ΒΥΣΣΟΥΛΗΣ, Ν. ΚΑΡΟΥΣΟΣ.**

ΣΕΛΙΣ 6510:

*«'Εγώ» και συνείδησις*

Α.Ν. ΖΟΥΜΠΟΣ

ΣΕΛΙΣ 6511:

*Προϊστορικά ήμερολόγια*

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ

ΣΕΛΙΣ 6526:

*Δημοσίως υπερέφανοι ή υπερεφάνως δημόσιοι*  
**ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ**

ΣΕΛΙΣ 6529:

*Τά 'Αγγλικά είναι παρεφθαρμένα 'Ελληνικά (III)*  
**ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ**

ΣΕΛΙΣ 6539:

*'Ηράκλειτος ό πολιτικός*

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 6545:

*Γιά την Παιδεία*

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ 6547:

*«Τράγος», «τράπεζα», «τρώγω»...*

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 6554:

*«'Η επανάσταση» τής ήλιοηλεκτρόλυσης*

KARL JOCHEN WINTER

ΣΕΛΙΣ 6562:

*«Περί «δωρικής άρμονίας»*

ΟΥΡΑΝΑ ΔΙΟΜΑΤΑΡΗ

**ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:**

Τατιανή 'Αναγνωστοπούλου, Λευτέρης Μαρμα-  
τσούρης, 'Ελένη 'Αγγελή, 'Ιωσήφ 'Αργυρίου,  
'Αννα Κελεσιδου.

**ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:**

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σελ. 6509 • ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗ-  
ΜΑ: σελ. 6552 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ.  
6537 • ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ:  
σελ. 6527 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 6558 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ  
ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 6560.

## Προσέξτε τὸν Λόγο!

Διζήσασθε ὑμᾶς αὐτούς.

Θὰ καταλάβετε, οἱ ἄνθρωποι τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἱστορίας, ὅτι ἡ γεωγραφικὴ «πηγὴ» τῆς πανανθρώπινης Ἱστορικῆς Νόσου δὲν μπόρεσε ποτὲ νὰ ὑπερνικήσῃ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς τὸν ἄγγελο-φύλακα τῆς Ἱστορίας. Στὴν Τροία ἢ στὴν Βιέννη, στὸν Μαραθῶνα ἢ στὸν Βόσπορο, στὸν Γρανικὸ ἢ στὸν Κόλπο τῆς Ναυπάκτου τὰ ἀντισώματα τοῦ Ἱστορικοῦ Ὁργανισμοῦ περιέβαλαν καὶ ἀπομόνωσαν μὲ ἀνυπέρβλητο ἀμυντικὸ τεῖχος τὰ βακτήρια τῆς χολέρας καὶ τῆς πανώλους, πὺ ἐπεχείρησαν νὰ ἐξαπλώθουν παντοῦ (μὲ τοπικὴ πρωτοπαθὴ ἐστίαν ἐμφανίσεως πάντοτε τὴν ἴδια...). Ὅμως παρὰ τὶς αἰώνιες στρατιωτικὲς καὶ πολιτικὲς νίκες τῆς ἱστορικῆς Ὑγείας ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς Νόσου ἢ Ἀνθρωπότης εἶναι σήμερα βαρεῖα ἄρρωστη.

Διζήσασθε ὑμᾶς αὐτούς!

Ὅσοι προσπαθεῖτε σήμερα νὰ ἀποτρέψετε τὴ νέα ἀπειλή, θὰ καταλάβετε, ὅτι, ἂν στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς οἱ ἐξαπολυθεῖσες ἀνθρωποβόρες ἐπιδημίες ἀπομονώθηκαν στὴν ἀφετηρίά τους, ὅμως κάποιοι ἰοὶ τους διηθήθησαν καὶ διαπέρασαν τὴν ἄμυνα τῆς Ἐλευθερίας καὶ προσέβαλαν βαρεῖα τὸν Πολιτισμό. Δεῖτε τὸ ἱστορικῶς πρόδηλο: Ὅ,τι ἀποτελεῖ σήμερα σύμπτωμα τῆς βαρεῖας προγνώσεως τῆς Ἱστορίας, ὁ Δογματισμός, ὁ Φανατισμός, ὁ Ἐξουσιασμός, ὁ Οἰκονομισμός, ὁ Ὁργανωτισμός, μὲ μιὰ λέξη: τὸ **Παρά-λόγο**, ἀπὸ τὴν ἴδια γεωγραφικὴ ἐστία ἐξεπορεύθη, ἀλλὰ ὁ Ἱστορικὸς Ὁργανισμὸς δὲν ἀντέταξε σ' αὐτὸ καμμιὰ ἄμυνα καὶ ἔμεινε —καὶ μένει ἀκόμη!— ἐντελῶς ἀνυποψίαστος μπροστὰ στὸν θανάσιμο κίνδυνο πὺ πάλι τώρα ἀντιμετωπίζει.

Διζήσασθε ὑμᾶς αὐτούς.

Ἀνθρωποι, ὅπου γῆς, ἀνατρέξετε στὴν εὐδαίμονα ἐποχὴ τῆς Ἱστορίας, σ' αὐτὴν πὺ δὲν ὑπῆρχαν τὰ θανασιμα συμπτώματα. Καὶ προσανατολισθῆτε πάσῃ δυνάμει καὶ πάσῃ σκέψει πρὸς τὴν **ἄμυνα κατὰ τοῦ Παρα-λόγου**.

Προσέξτε τὸν Λόγο. Ἡ Ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται, ἂν ξέρης καὶ θέλῃς. Ἡ Ἱστορία δὲν ἐπαναλαμβάνεται, ἂν ξέρῃς καὶ θέλῃς — ἐπίσης.

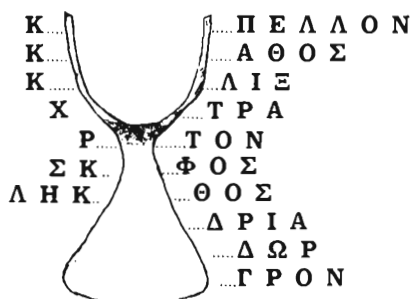
Δ.Ι.Λ.

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

Η.Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

# ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΕΝΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ἀπὸ τὸν ἔλλοπα-θηρευτὴ μέχρι τὴν Ἑποχὴ τοῦ Διὸς



Ἡ ἀποκρυπτογράφησι τῶν σημασιῶν  
τῶν 24 γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου

Φιλολογικὴ ἐπιμέλεια: ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

**ΔΑΥΛΟΣ** 1991

Τὸ σημαντικώτερο καὶ ριζοσπαστικώτερο ἔργο ποὺ  
δημοσιεύθηκε ποτὲ στὴ Νεώτερη Ἑλλάδα.

## ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

### Νὰ ξαναγίνη ἡ Ἑλλάδα Μητέρα-Γῆ τοῦ Πνεύματος μὲ ἐγγυημένη ἀνεξαρτησία

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ τεύχους 110 τοῦ περιοδικοῦ σας τὸ ἐπόμενο βράδυ στὸ κανάλι 4 τῆς ἀγγλικῆς τηλεοράσεως παρακολούθησα τὴ **«Μαύρη Ἀθηνᾶ»** σὲ τηλεοπτικὸ πρόγραμμα!! Μπροστά μου παρουσιαζόταν μιὰ νέα διεθνῆς συνωμοσία, καὶ πάλι ἐβραϊκῆς ἐμπνεύσεως, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ἀνεπτυγμένου κόσμου... Εἶναι ἡ νεώτερη ἀπόπειρα ἀλώσεως τῆς ἐλληνικότητος τοῦ ἀνεπτυγμένου κόσμου μὲ τὴν παρουσίᾳ τοῦ «Μερναλισμοῦ», τώρα ποὺ τὰ ἐβραϊκὰ κινήματα «Παυλισμὸς/Χριστιανισμὸς» καὶ «Μαρξισμὸς» πῆραν τὸ δρόμο τοῦ ἐκφυλισμοῦ.

Ὁ ἐβραϊκὸς σπóρος τῆς διχόνοιας καὶ τοῦ μίσους, τοῦ «διαίρει καὶ βασιλεύει», ριζώνει πάντα στὶς οἰκονομικὰ ἀδικημένες μερίδες τῶν λαῶν μὲ **μειωμένο ἐπίπεδο γνώσεων**, ἀλλὰ μὲ ἰσχυρότατη ἐβραϊκὴ παρουσία μέσα στοὺς κόλπους τους. Τότε ἦταν οἱ «δοῦλοι» τῶν Ρωμαίων καὶ ἀργότερα οἱ «ἐργάτες» τῶν νεο-Ρωμαίων. Τώρα εἶναι οἱ «νεο-δοῦλοι» τῶν «τραπεζικῶν δανείων» τοῦ «τρίτου κόσμου», ποὺ διψοῦν ν' ἀποκτήσουν **«ταυτότητα»**. "Ὅλες οἱ ἔγχρωμες ἐπιδερμίδες («δοῦλοι») νὰ στραφοῦν ἐναντίον τῆς λευκῆς («Ρωμαῖοι»). Ἡ νέα συνωμοσία ξεκινáει στὶς ΗΠΑ, ὅπου ὑπάρχουν οἱ συνθήκες γιὰ νὰ καρποφορήσῃ, δηλαδὴ μεγάλες οἰκονομικὰ ἀδικημένες μερίδες λαῶν (ἰδιαίτερα μαῦροι ἀλλὰ καὶ μελαμψοί, κίτρινοι κ.λ.) καὶ ἰσχυρότατο ἐβραϊκὸ στοιχεῖο ἀνάμεσά τους.

"Ὅπως πάντα, εἶναι δεδομένη ἡ ἄρνησις μὲ ὀργίλες ἐπιστολὲς καὶ ἀπειλητικὰ μηνύματα τῶν συνοδοιπόρων καὶ μισθοφόρων πρακτόρων τους στὴν ἀποκάλυψι ὅτι ὑπάρχει διεθνῆς συνωμοσία καὶ προσπάθεια ἀλώσεως τῆς ἐλληνικότητος τοῦ ἀνεπτυγμένου κόσμου. Ἡ ἀπάντησι ὅμως στὴν ἄρνησί τους τούτῃ τῇ φορᾷ δίνεται ἀπὸ τοὺς διευθυντὲς τους, ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ νέα **«Βίβλο/Κεφάλαιο»**, τὴν **«Μαύρη Ἀθηνᾶ»**, ἡ καλύτερα τὴ **«Μαύρη Βίβλο»**, ὅπως θὰ πρέπει νὰ καθιερωθεῖ νὰ λέγεται, ὅπου ἡ συνωμοσία γεννιέται στὰ κείμενά της. Ἐκεῖ ἐπιχειρεῖται ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἀλήθειας, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τ' ὅ,τι ἡ Παιδεία κι ὁ Πολιτισμὸς ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ γηγενῆ φωτισμένο πλῆθος μὲ στὸν χῶρο τοῦ πανάρχαιου Ὀλύμπου.

Ἡ διεθνοποίησι τῆς συνωμοσίας ἐπιχειρεῖται μὲ τὴν εἰσῆγησι τοῦ μύθου τῆς Αἰγυπτο/σημιτικῆς καταγωγῆς τοῦ Πολιτισμοῦ στὸν Ἀφρο/ασιατικὸ χῶρο, ὅπου ἔζησαν **μεταγενέστερα** οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Σημίτες, πρόγονοι ἐβραίων κι ἄλλοι λαοί. Μιὰ συνταγὴ φτιαγμένη κατάλληλα γιὰ τοὺς μαύρους τῆς Ἀφρικῆς καὶ τοὺς ἀπογόνους τους τῶν ΗΠΑ καθὼς καὶ τοῦ ὑπόλοιπου «τρίτου κόσμου». Καὶ γιὰ νὰ καταπίνεται εὐκόλα τὸ χάπι, συνδέουν τὰ ἐλληνικὰ πρότυπα μὲ τὸν φασισμό καὶ τὸν χιτλερισμό!!

"Ὅλες αὐτὲς οἱ δολοπλοκίες, ποὺ ἀποσκοποῦν στὸ νὰ διατηρηθοῦν οἱ ἐβραῖοι στὴν ἐξουσία καὶ τὸν ἔλεγχο τοῦ χρήματος μὲ τὸν σχηματισμὸ νέων «συμμαχιῶν», δὲν ἔχουν καμμιά σχέσι μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Λογικὴ, Λόγο/Διάλογο, Κρίσι,

πού κατὰ συνέπεια γίνεται ὁ Ἀντίλογος. Οἱ ἑβραῖοι τὸ γνωρίζουν αὐτό, ὅπως ἐπίσης γνωρίζουν ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀντίλογος εἶναι ἄκρως ἐπικίνδυνος γιὰ τὰ σχέδιά τους καὶ πρέπει νὰ ἐξουδετερωθεῖ.

Λέγω «ἑβραῖοι», γιατί, ὅπως στὸ παρελθὸν μὲ τὸν «Παυλισμὸ/Χριστιανισμὸ» καὶ τὸν «Μαρξισμό», ἔτσι καὶ σήμερα πίσω ἀπὸ κάθε τέτοιου εἶδους κινήματα βρίσκονται πράγματι ἑβραῖοι, πού ἐργάζονται καὶ γιὰ τὴ διατύπωσι τῶν κειμένων ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσί τους. Ὁ ἑβραῖος Μάρτιν Μπερνάλ εἶναι τῆς ἰδίας σχολῆς ἑβραίων «ἀποστόλων», ὅπως οἱ Παῦλος, Μάρξ κ.ἄ. Ἐπικεφαλῆς κι αὐτὸς ὁμάδας ὀργανωμένων ἑβραίων καὶ πληρωμένων συνοδοιπόρων τους, ἀκολουθοῦν τὰ ἴδια «ἵχνη» κι ὅπως πάντα, κρυμμένοι πίσω ἀπὸ προσωπεῖα ἄλλων ἐθνότητων, βάζουν τὰ θεμέλια μιᾶς νέας διεθνοῦς συνωμοσίας, μὲ παραπλανητικὰ ἀλλὰ ἀληθοφανῆ συνθήματα καὶ πάντα μὲ στόχο τὴν ἐξουδετέρωσι τῆς ἐπικίνδυνης γι' αὐτοὺς Ἑλληνικῆς Λογικῆς/Κρίσεως. Αὐτὰ εἶναι τὰ κίνητρά τους, καθαρὰ πολιτικά, ἐξουσιαστικά καὶ οὐδόλως ἀκαδημαϊκὰ πρὸς χάριν τῆς Παιδείας.

Τώρα πού εἶναι τόσο καθαρὰ πλέον τὰ σχέδια τῶν συνωμοτῶν, τὸ μεγάλο ἐρώτημα εἶναι: **Τί πρέπει νὰ κάνουμε, ὅσοι δὲν θέλουμε νὰ σκλαβωθοῦμε;** Δὲν πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ τὴν ἄμυνα/διαμαρτυρία στὴν ἀντεπίθεσι/ὀχύρωσι;... **Χρειάζεται ὀργάνωσι...** Ὅσοι ἀγαποῦν τ' ἅγια Ἑλληνικὰ χῶματα, ὅπου διδάξαν οἱ μεγάλοι δάσκαλοι τῶν ἐθνῶν καὶ ὅπου ἀνεπτύχθη ὁ ἀναντικατάστατος Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς, πρέπει ν' ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη τους... **Χρειάζεται ὁ πόλος ἑλξέως, τ' Ὅραμα...** Νιώθω πὼς ἦρθε ἡ ὥρα νὰ ἐκμυστηρευτῶ τ' Ὅραμα, πού πλημμυρίζει τὴ δική μου ψυχὴ καὶ πού εἶναι: Νὰ ξαναγίνει ἡ Ἑλλάς ἡ «**Μητέρα Γῆ τοῦ Πνεύματος**», γῆ περισυλλογῆς, μελέτης κι ἔρευνας, ἀνήκουσα στὴν παγκόσμια διανοήσι μὲ ἐγγυημένη τὴν ἀνεξαρτησίᾳ της. Θέλω νὰ δῶ, νὰ μετουσιώνεται ἡ ἑλληνικότητα σὲ συνείδησι τῶν λαῶν κι ἡ Ἑλληνοσύνη σὲ φωνὴ τῆς συνειδησέως τους. Θέλω νὰ δῶ, νὰ γεμίζουν οἱ ψυχές μας μ' αὐτὸ τ' Ὅραμα, πού δικαιώνει τὴν καταγωγὴ μας καὶ πού ἀνταποκρίνεται στὴς βιοτικές μας ἀνάγκες. Θέλω νὰ δῶ νὰ νιαζόμαστε γιὰ τὴν πραγματοποίησί του, γιατί εἴμαστε γεναῖοι, ἀπόγονοι γενναίων.

Αὕτη εἶναι ἡ παρότρυνσις.

Μὲ τιμὴ

**Νικηφόρος Πολίτης**

P.O. Box 7 Heswall

Merseyside L613TA

Ἑγγλία

## Πανάρχεια ἀριθμητικὰ σύμβολα στὴν Πάρο

Κύριε διευθυντά,

Διαβάζοντας στὸ τεῦχος 108 τοῦ ἔγκριτου περιοδικοῦ σας τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Τσατσόμοιρου γιὰ τὰ σύμβολα τῶν ἀριθμῶν στὴς γραμμικὲς γραφές Α καὶ Β, σκέφθηκα μήπως μπορεῖ νὰ εἶναι χρήσιμες στὴς ἔρευνες τοῦ ἴδιου ἢ ἄλλων συνεργατῶν σας, πού ἀσχολοῦνται μὲ συναφῆ θέματα, κάποιες παραστάσεις-βραχογραφήματα (:), πού ἔχω

ἐντοπίσει ἀπὸ ἐτῶν στοὺς γρανιτόβραχους ἐνὸς λόφου, πού βρίσκεται στὸν μυχὸ θαλάσσιου κόλπου κοντὰ στὸ χωριὸ Νάουσσα τῆς Πάρου.

Οἱ παραστάσεις αὐτὲς σχηματίζονται πάνω στοὺς ριζιμοὺς βράχους ἀπὸ μικρὲς λακκουβίτσες, σὰν κι αὐτὲς πού θὰ ἔκανε ἡ μύτη ἐνὸς σύγχρονου μολυβιοῦ γραφῆς, ἂν κάποιος τὴν κάρφωνε διαδοχικὰ πάνω σὲ

μιὰ πλάκα από νωπό πηλό. Οί παραστάσεις, πού σχηματίζονται απ' αὐτές τις κοκκίδες, εἶναι πάντοτε συμμετρικὲς καὶ παριστάνουν σπεῖρες, ὁμόκεντρους κύκλους ἢ βρίσκονται σὲ νοητές, παράλληλες μεταξύ των εὐθείες, χωρὶς οἱ κοκκίδες τῆς κάθε εὐθείας νὰ εἶναι ἰσάριθμες μεταξύ των. Ὑποθέτω, ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν νοητῶν αὐτῶν εὐθειῶν κοκκίδες ἀποτελοῦν ἀριθμητικὲς παραστάσεις. Σὲ ἄλλους βράχους διακρίνονται σχετικὰ εὐκόλα, ἀνάλογα καὶ μετὰ τὴν πρόσπτωση τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, σὲ ἄλλους μὲ δυσκολία, λόγω φθορᾶς ἀπὸ τὸν χρόνον.

Στὸν ἴδιο λόφον, ὅπου ἕνας φίλος μου κι ἐγὼ εἴχαμε ἐντοπίσει ἱχνη θεμελίων ἀρχαίων κτισμάτων, διενεργεῖ ἀπὸ ἐτῶν, κατόπιν πληροφοριῶν τοῦ φίλου μου αὐτοῦ, ἀνασκαφὴς ὁ ἀρχαιολόγος κ. Σκυλάρντι, ὁ ὁποῖος, ἀπ' ὅ,τι ἔχω διαβάσει στὶς τοπικὲς ἐ-

φημερίδες, ἀπεκάλυψε ἀνάκτορον Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς.

Ἐπισκέφθηκα τὸν κ. Σκυλάρντι τὸ πρῶτον καλοκαίρι τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἐπὶ τόπου καὶ τοῦ ἐπεσήμανα τὶς ὡς ἄνω παραστάσεις, τὶς ὁποῖες δὲν εἶχεν ἀντιληφθεῖ. Γιὰ τὴν ἐρμηνεία των μοῦ ἐδήλωσεν ἀδυναμίαν. Δὲν γνωρίζω, ἂν ἔκτοτε ὁ ἴδιος ἢ ἄλλος ἀρμόδιος ἡσχολήθη μετ' αὐτῆς. Πάντως, ἀπ' ὅσο μπορῶ νὰ κρίνω ἐγὼ ὁ μὴ εἰδικός, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν ἄλλα εὐρήματα στὴν διπλανὴ Νάξο, κρίνω ὅτι οἱ παραστάσεις αὐτῆς πρέπει νὰ εἶναι προγενέστερες ἀπὸ τὰ κτίσματα πού ἀπεκάλυψεν ἡ σκαπάνη τοῦ κ. Σκυλάρντι.

Μετὰ τιμῆς

**Λεωνίδας Κ. Μανωλᾶς**

Χ. Μιχαήλ 45 ΑΘΗΝΑ

Τηλ. 8649202

### Τὸ «Ἔν», τὸ «Δύο» καὶ τὸ «Ἀπειρον»

Ἀγαπητὴ κύριε Λάμπρου,

Ἐπιθυμώντας νὰ φεισθῶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου σας εἰσέρχομαι ἀπ' εὐθείας στὸ θέμα μου. Ἀφορμὴ ἀπετέλεσε ἡ πνευματικὴ προσφορὰ τοῦ κυρίου Η.Λ. Τσατσόμοιρου στὸ τεῦχος 109, σελὶς 6289, ὅπου μᾶς δίδει μιὰ μικρὴ ἀνάλυσι περὶ τοῦ «ΕΝΟΣ» καὶ τοῦ «ΔΥΟ» ὡς ἀπαρχῆς τῆς Δημιουργίας.

Ἡ ΜΟΝΑΣ λοιπὸν ὡς ἀφετηρία τῶν πάντων εἶναι ἡ ἄφατη, ἡ ἀνεκδήλωτη, ἡ πέραν χώρου καὶ χρόνου. Ἡ ἄποψί μου εἶναι, ὅτι αἱ πρωταρχικαὶ τῆς ιδιότητος ἦσαν δύο, ἐκπεφρασμέναι ἀπὸ τὴν ἐκπληκτικὴ καὶ μοναδικὴ Ἑλληνικὴ μας γλῶσσα — πιστεύω, σκοπῶς — μετὰ μία λέξιν, τὴν λέξιν «ΑΠΕΙΡΟΝ».

Ἡ πρώτη ιδιότης ἐκφράζεται μετὰ τὴν ἔννοια τοῦ «ἄνευ πέρατος», δηλαδὴ ἄνευ τέλους, ἄρα καὶ ἄνευ ἀρχῆς, χωρὶς βέβαια νὰ περιορίζεται στὰ στενὰ χωροχρονικὰ πλαίσια, ἐπεκτεινομένη συνεπῶς στὰ πάντα. Ἡ δευτέρα ιδιότης τῆς λέξεως «ΑΠΕΙΡΟΝ» περικλείεται στὴν ἔννοια τοῦ «ἄνευ πείρας», ὑποδηλώνοντας ὅτι ὅλες τὶς ιδιότητες τὶς διαθέτει μὲν, ἀλλὰ τὶς διαθέτει

«δυνάμει», ἀπουσιάζει μετὰ ἄλλα λόγια ἡ ἐπίγνωσις αὐτῶν. Σὰν παράδειγμα φέρω τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος διαθέτει ἐκ φύσεως τὴ δυνατότητα νὰ ἐπιπλέῃ ἐπὶ τοῦ ὕδατος, ἀδυνατεῖ ὅμως νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, ἕως ὅτου διὰ τῆς πρακτικῆς ἐμπειρίας τὸ συνειδητοποιήσῃ. Τότε καὶ μόνον τότε ἡ προϋπάρχουσα δυνατότης μετατρέπεται σὲ ἰκανότητα, σὲ ἐπίγνωσις.

Ἀνέφερα τὰ ἀνωτέρω, διότι πιστεύω ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος πού ἡ Μονὰς διέρχεται τὴν κυκλικὴ ἐμπειρία τοῦ πεπερασμένου. Ἡ ἀπαρχὴ λοιπὸν τῆς Δημιουργίας προεκλήθη πράγματι ἐκ τοῦ Χάους (= ρήγμα, σχάσις). Ἡ Μονὰς δηλαδὴ διεχωρίσθη, θέτοντας τὸν ἴδιο τῆς τὸν ἑαυτὸ ἀπέναντί της, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ ἐμφανισθῇ στὸ προσκήνιο ἡ Δυάς. Ὁ Πυθαγόρας ὑπεστήριζε, ὅτι, ἐνῶ ἀπὸ τὴν μονάδα προέρχονται ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀριθμοί, ἡ ἰδία ἡ μονὰς ἀφ' ἑαυτῆς δὲν θεωρεῖται ἀριθμός, διότι δὲν δύναται ν' ἀριθμηθῇ, πολλαπλασιασθῇ ἢ νὰ γίνῃ ἀντιληπτή. Πρῶτον, ὅμως, τέλειον ἀριθμὸν ἐθεώρει ὁ μύστης αὐτὸς τὸν Τρία καὶ ὄχι τὸν Δύο, διότι, κατ' ἀπλὸν τρόπον, ὁ Τρία ἐρμηνεύεται ὡς ἀρχὴ -διάρκεια- τέλος (δη-

μιουργία-συντήρησης-καταστροφή), ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸν Δύο, ὁ ὁποῖος μὴ διαθέτοντας τὴν «διάρκεια» ἐμφανίζεται ταυτοχρόνως ὡς ἀρχή-τέλος, συνεπῶς ἀσταθής. Προσθέτω ἀκόμη, ὅτι ὁ διαχωρισμός αὐτὸς ἐδημιούργησε: α) τὸ «ΕΝΑ», τὴν συνείδησι τῆς ὑπάρξεως, τὸ ΥΠΟ-ΚΕΙΜΕΝΟΝ, β) τὸ «ΔΥΟ», ἄλλως τὸ ΑΝΤΙ-ΚΕΙΜΕΝΟΝ, ὅπως ἡ ἴδια ἢ λέξις προσδιορίζει καὶ γ) τὸ «ΤΡΙΑ», τῇ σχέσει δηλαδὴ ποὺ τὰ συνέδεε, ἀλλὰ καὶ τὰ διεχώριζε. Χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ΤΡΙΑ θὰ ἦσαν ἡ ἀσχετα μεταξὺ τῶν ἢ θὰ ἐπανε-νώνοντο εἰς τὴν ἀρχικὴ Μονάδα. Τὸ Τρία λοιπὸν εἶναι ἐξ ἴσου ἀπαραίτητο ὅσο τὸ Ἔνα καὶ τὸ Δύο γιὰ τὴ Δημιουργία, ὅπως καὶ γιὰ κάθε εἶδους δημιουργία, ὑπαρξί, σχέσι κ.λπ.

Πιστεύω, ὅτι μὲ τὰ ὅσα ἐξέθεσα, γίνεται εὐκόλῃ ἡ κατανόησις τῆς ἐρμηνείας τῶν συμβόλων τοῦ Διός, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ Πλούτωνος, τὰ ὁποῖα, ὡς γνωστόν, εἶναι ἀντίστοιχα: τὸ τρι-κέραυνο, ἡ τρία-ἔνα καὶ ὁ τρι-κέφαλος Κέρβερος.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν, νομίζω, ἀδιάσειστον ἀπόδειξιν τῆς γνώσεως ποὺ κατεῖχον οἱ πρόγονοί μας περὶ τῆς τριαδικῆς μορφῆς, τὴν ὁποῖαν ἔλαβεν ἡ Μονὰς κατὰ τὴν ἐκδήλωσίν της πρὸς τὴ Δημιουργία. (Συνεπῶς, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα, οὔτε αὐτὸ δὲν συγκαταλέγεται στὴς ...ἐφευρέσεις τῶν Φοινίκων). Ἄς μὴν διαφύγῃ ἀκόμα τῆς προσοχῆς μας, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Δημιουργίας, οἱ σοφοὶ καὶ ἄγνωστοι εἰς ἡμᾶς πλάσται τῆς γλώσσης μας τὸ ἀπεκάλεσαν «ΚΟΣΜΟΝ», λέξις ἡ ὁποία σημαίνει ταυτόχρονα καὶ κόσμημα, κάλλος. Ποιὸς πράγματι δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν εὐ-μορφία τοῦ Σύμπαντος;

Μὲ τὰ ὅσα, ἐν πλήρει συντομία, ἐξέθεσα, προσεπάθησα νὰ συμπληρώσω τὴν, εἰς τὸ προαναφερθὲν ἄρθρο, εἰκόνα τῆς Δημιουργίας. Συμφωνῶ, ὅθεν, ἀπόλυτα μὲ τὴν ἐρμηνείαν ὅτι τὸ Α (=1) συμβολίζει τὸ ἀγέννητον, ἀκόμα ὅτι τὸ Β (=2) συμβολίζει τὴν βιαία ἀπαρχὴ τῆς Δημιουργίας. Ἐπιτρέψατέ μου ὅμως νὰ θέσω ὑπὸ κρίσιν τὴν ἐπομένη παράγραφος: «Ἡ διάσπασι τέλος τῆς ἑσχατῆς μορφῆς ἐνὸς σημείου καὶ ἡ ἀποκάλυψι τοῦ "δύο" ὡς σταθερῆς ἐκδηλώσεως τῆς ὑπάρξεως τοῦ ὄν-τος ἐν τῷ χώρῳ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ θεωρήσουμε τὸ "δύο" ὡς τίς δύο κορυφές τοῦ ἄξονος, πέραξ τοῦ ὁποίου σχηματίζονται οἱ μορφές». Βασιζόμενος λοιπὸν στὰ ὅσα προανέφερα προτείνω τὴν ἀντικατάστασι τοῦ «δύο» μὲ τὸ «τρία», ἀφοῦ καὶ πρακτικῶς ἂν τὸ θεωρήσωμε, μεταξὺ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ ἄξονος μεσολαβεῖ κάποιο στέλεχος. Παραδέχομαι συνεπῶς, ὅτι ἡ Δημιουργία ὀφείλει τὴν ἀπαρχὴν της εἰς τὸ βίαιο «Δύο», ὅμως υποστηρίζω ὅτι ἡ ἐξέλιξις της θὰ ἦτο δυνατὴ μόνον πέραξ τοῦ ἄξονος τοῦ «Τρία». Τέλος οἱ δύο διαστάσεις ἀποτελοῦν γνώρισμα μιᾶς ἀφηρημένης σκέψεως, ἡ ὁποία, γιὰ νὰ συγκεκριμενοποιηθῇ, γιὰ νὰ πάρῃ ὕλική μορφή, χρειάζεται ἀπαραίτητως καὶ τὴν τρίτην διάστασι.

Ἐλπίζω, οἱ θέσεις μου νὰ ἔγιναν κατανοητές, παρ' ὅλο τὸ «λακωνίζειν» ποὺ προσεπάθησα νὰ ἐφαρμόσω στὴς διατυπώσεις μου.

Μετ' ἐκτιμήσεως  
Παναγιώτης Χατζηγιάννου

Ἀριστείδου 20  
Βούλα

## Ἡ κατάσταση τῆς Παιδείας καὶ ἡ πολιτικὴ ἡγεσία

Κύριε διευθυντά,  
Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ Ἑλληνικὴ Ἑκπαίδευσις βαίνει συνεχῶς ἀπὸ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ χειρότερον. Κυρίως ὅμως ἀπὸ τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1974 ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἐν τῷ συνόλῳ της ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δικαίας ἴσως ἐν πολλοῖς ὀργῆς της κατὰ τῶν καταλυσάντων τοὺς ἐλευθέρους θε-

σμούς, ἀποτυχόντων δὲ τραγικῶς καὶ εἰς τὰ ἔθνη θέματα, παρεσύρθη εἰς μοιραίας ἐνεργείας. Οἶονεὶ ταυτίζουσα πρὸς αὐτοὺς τὰ ἔθνη καὶ ιδεώδη, ὑπὲρ ὧν οὗτοι προηγουμένως ἐκόπτοντο, καὶ πιστεύουσα ὅτι ὁ κίνδυνος ἐσωτερικῶς τοῦ λοιποῦ προέρχεται μόνον ἐκ δεξιῶν, ἐξυπηρετοῦνται δὲ οὕτω καὶ τὰ κομματικὰ της συμφέροντα, ἐ-

στράφη μονομερῶς κατὰ τῶν παραδοσιακῶν ἀξιών· καὶ ἐκήδευσεν μὲν ὁμοφώνως τὴν Λογίαν Παράδοσιν τοῦ Ἑθνους (καθαρεύουσιν, ἀρχαῖα κ.τ.λ.) ἐν τῇ Βουλῇ, ἐνῶ παραλλήλως ἀνεγνώρισεν ἄνευ ὄρων ὡς ἰσότιμον τὸ κατὰ τὸν ἀείμνηστον Γεώργιον Παπανδρέου «Κόμμα τῆς Προδοσίας καὶ τοῦ Ἑγκλήματος», ἔσπευσε δὲ νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1010 Ἑγκύκλιον αὐτοῦ, ἡ ὁποία μέχρι τότε ἀπετέλει ἰσχυρὸν ἀνάχωμα οὐ μόνον κατὰ τῆς ἐν γένει εἰσόδου τοῦ κομματισμοῦ εἰς τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ κυρίως κατὰ τῆς δράσεως τοῦ Μαρξισμοῦ ἢ Κομμουνισμοῦ ἐν αὐτοῖς· τέλος κατέληξε νὰ ἀνακηρύξῃ ἐθνικοὺς ἥρωας ἐπισήμως τοὺς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ ξένων ἀγωνισθέντας κατὰ τῆς ἀκεραιότητος τῆς πατρίδος αὐτῶν.

Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἄκρου ῥιζοσπαστισμοῦ ἐμεθοδεύθη ὁ ἐθνικὸς εὐνουχισμὸς τῆς νεολαίας, διὰ νὰ μὴ ἀσκή πῖεσιν, ὡς ἄλλοτε, κατὰ τῆς μειοδοτοῦσης ἡγεσίας. Κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο ὑπερπροοδευτικοὶ πολιτικοί, ὑπουργοὶ ἢ δήμαρχοι μεγάλων πόλεων, συνεβούλευσαν τοὺς Ἑλληνοῦπαιδας νὰ συντρίβουν χάριν τοῦ φιλειρηνισμοῦ τὰ πολεμικὰ τῶν παίγνια, χωρὶς νὰ ἀναλογίζονται, ὅτι εἰς μέλλουσιν ἐξ Ἀνατολῶν ἀπειλὴν οὗτοι τυχὸν στρατεύόμενοι ἐνδέχεται κατὰ τὴν αὐτὴν λογικὴν νὰ ἀπορρίψουν ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰ ὅπλα τῶν τὰ πραγματικὰ ἐκφωνοῦντες τὸ ἀντίστοιχον τοῦ γαλλικοῦ «rouiquoi?». Πράγματι ἡ Ἑλληνικὴ Νεότης, ἥτις ἄλλοτε ἐδονεῖτο διὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα, π.χ. διὰ τὸ Κυπριακόν, ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ νὰ διαφέρεται δι' αὐτά. Ἐξ ἄλλου τὰ ὑψηλὰ ιδεώδη καὶ ἡ ἔννοια τοῦ *χρέους* ἢ *καθήκοντος* ἐλησμονήθησαν μᾶλλον, ἀντ' αὐτῶν δὲ κυριαρχεῖ μόνη ἡ ἀντίστοιχος ἰδέα τοῦ *δικαιώματος*, τῶν ἀπαιτήσεων, τῶν διεκδικήσεων καὶ τῶν ἀξιώσεων.

Κατόπιν πάντων τούτων φυσικὸν ἐπακόλουθον ἦτο τὸ σημερινὸν κατάντημα. Ἄλλ' ἡ πολιτικὴ ἡγεσία καὶ σήμερον μὴ ἀπάζουσα ἐπιμένει εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποδέχεται ὅτι ἡ διαβόητος Γλωσσο-εκπαιδευτικὴ Μεταρρυθμίσις τῆς ἀπέτυχε παταγωδῶς ἐν τῷ συνόλῳ τῆς καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύῃ ἀκόμη εἰς αὐτήν. Καὶ τοῦτο, ἐνῶ ὁ κύριος

εἰσηγητὴς τῆς Μεταρρυθμίσεως, οἶονεὶ ὑπὸ τύψεων συνειδήσεως διακατεχόμενος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του εἰς κύκνειον ᾠσμα του ὑπεγράμμισεν ὁ ἴδιος τὰς ἀνησυχίας του. (Βλ. Ε.Π. Παπανούτσου, *Τὸ δισπόστατο τῆς φυλῆς*. «Τὸ Βῆμα», 7.3.1982, σελ. 5). Ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐκ τῶν διατελεσάντων ἔκτοτε ὑπουργῶν τῆς Παιδείας διέγνωσαν τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ καὶ ἠθέλησαν νὰ προτείνουν μέτρα τινὰ μερικῆς τοῦλάχιστον θεραπείας αὐτοῦ, τελικῶς ἀπεπέμφθησαν λαῖ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μεγάλων κομμάτων καὶ ἡχρηστεύθησαν.

Ἀμιλλωμένη εἰς τὴν δημαγωγίαν πρὸς ἐαυτὴν κολακεύει εὐτελῶς τοὺς νέους, τὰς ἀδυναμίας, τὰς αὐθαιρέσις καὶ τὴν ἀσυνδοσίαν τῶν, τὰ προφανῆ συμπτώματα ἐσχάτης ἠθικῆς σήψεως καὶ γενικῆς παρακμῆς χαρακτηρίζουσα ὡς δείγματα δῆθεν ζωτικότητος (= ζωντανίας). Καὶ τὰ μὲν διαπραττόμενα ἐντὸς τῶν σχολείων, κατὰ τὰς καταλήψεις μεικτῶν Λυκείων καὶ Γυμνασίων ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν κατὰ τὴν νύκτα, ἀκατονόμαστα ὄργια δὲν πληροφορεῖται· ἀλλὰ καὶ τυχὸν πληροφορουμένη δὲν ἀποδίδει σπουδαιότητα εἰς αὐτά.

Παρὰ τὰς ῥητὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος (ἄρθρ. 16, § 2) καὶ τῶν νόμων, καθ' ἃς ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν τῆς Παιδείας εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ἡ διαμόρφωσις δηλ. τελείων Ἑλλήνων καὶ τελείων ἀνθρώπων, πάντα ταῦτα παραθεωρεῖ, ἀσχολεῖται δὲ περὶ ἄλλα, περὶ τὰ «πανεπιστημιακὰ ἄσυλα» καὶ ἄλλα τοιαῦτα δευτερεύοντα θέματα. Πρωτοφανῆς τὴν διακρίνει δειλία καὶ ἀτολμία, ὑπολογίζει δὲ κυρίως μόνον τὸ «πολιτικὸν κόστος» καὶ τὸ κομματικόν τῆς συμφέρον. Ὅθεν ἀντὶ μέτρων λαμβάνει ἡμίμετρα, ἅτινα κατὰ τοὺς νόμους τῆς ψυχολογίας ἐξοργίζουν καὶ ἐξαγριώνουν ἔτι μᾶλλον τοὺς διαισθανομένους τὴν ἀβουλίαν καὶ ἀδυναμίαν τῆς. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα σπεύδει νὰ ἀνακαλέσῃ ἐνώπιον τῆς ἀντιδράσεως δυναμικῶν μειονοψηφῶν. Διὸ καὶ οἱ ἀναρχικοὶ προβαίνουν κατὰ καιροὺς εἰς καταλήψεις καὶ ἐπιδίδονται ἀσύδοτοι εἰς καταστροφάς, χωρὶς κανεῖς νὰ τολμᾷ νὰ λάβῃ ἐναντίον τῶν τὰ κατάλληλα μέτρα, ὥστε νὰ ἐξουδετερωθῶν ὀριστικῶς.

Τί νά τῆς ὑποδείξωμεν; Μήπως νά μιμηθῇ τὸν πρό πολλοῦ ἐκλιπόντα πολιτικὸν καὶ ἔθνικὸν ἐκείνον ἡγέτην, φιλελεύθερον μὲν, ἀλλ' ἀσφαλῶς κατώτερόν τῆς ἐν πολλοῖς καὶ μάλιστα εἰς τὸν «προοδευτισμόν», ἀφοῦ καὶ νόμον κατὰ τοῦ Κομμουνισμοῦ ὡς ἰδιωνύμου ἐγκλήματος εἶχε τολμήσει νά θεσπίσῃ, ὁ ὅποιος ὅμως εἰς ἀναλόγους κἄπως περιστάσεις πρὸς ἀσυγκρίτως ἡπιωτέρας ἀξιώσεις τῶν τότε σπουδαστῶν ἀπήντησεν ἀμετακλήτως καὶ ἐνυπογράφως ἐν κατακλείδι διὰ τῶν ἐξῆς; «...Οὐδὲ εἶναι διατεθειμένη ἡ κυβέρνησις νά ζητήσῃ τροποποιήσιν τοῦ νόμου, ὅπως ἀφήσῃ ἀφύ-

λακτον τὸν κρουνόν, διὰ νά ἐκρέῃ ἐξ αὐτοῦ ἡ ἀγγραμματοσύνη καὶ πυκνωθῇ ἡ ἀμάθεια τοῦ μέρους ἐκείνου τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία θὰ ἀποτελέσῃ αὐριον τὴν ἡγέτιδα αὐτῆς τάξιν. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»<sup>1</sup>.

Μετὰ τιμῆς

**Γρηγόριος Ί. Οἰκονομάκος**

Διδάκτωρ Φιλοσοφίας Πανεπ. Παρισίων  
Ἐπίτ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ.Ε. ἐπὶ Α΄ βαθμῷ  
Πατησίων 177, Ἀθῆναι

1. Δημ. Κ. Σφαέλλου, *Με τοὺς «νέους» ἀπὸ τῆς «σήμερον» εἰς τὴν «αὔριον»*. Ἀθῆναι, 1975, σελ. 93-95.

## Ἡ συστηματικὴ ἐπίθεση τοῦ ἐπιστημονικοφανοῦς Σκοταδισμού

Φίλε κ. Λάμπρου,

Τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ Martin Bernal (*Black Athena - The Fabrication of Ancient Greece*), συντριπτικὴ ἀνασκευή τοῦ ὁποίου ἐδημοσίευσαν οἱ φίλοι διανοητὲς-ἱστορικοὶ ἐρευνητὲς κ.κ. Μ. Μαρκάκης καὶ Κ. Γεωργανᾶς («Δαυλός», τεύχος 110), ἀποτελεῖ πράγματι τὴν τελευταία συστηματικὴ ἐκδήλωση τοῦ ἐπιστημονικοφανοῦς Σκοταδισμού. Ἄλλωστε παρόμοιες ἐκδηλώσεις συνεχίζονται μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμονή: Ἡ «Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία τῆς Εὐρώπης» τοῦ J.-B. Duroselle, ἡ «Κλεμμένη Παράδοση» τοῦ G.G. James κ.τ.λ.

Πάνω στὸ θέμα αὐτὸ περιορίζομαι νά ὑπενθυμίσω καὶ τόνισω αὐτὰ πού ἔγραψα στὸ σημείωμά μου («Δαυλός», τεύχος 111): Ὁ Ἑρμῆς ὁ Τρισμέγιστος, ὁ ἐκ τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δωδεκαθέου, πού ἦταν Μεγάλοι Βασιλεῖς πού θεοποιήθηκαν, εἶδε σὰν ὄραμα τὸν «Ποιάνδρην». Εἶναι τὸ «πρότυ-

πο» τοῦ «ὄράματος» τοῦ Μωϋσέως, πού εἶδε τὴν «θείαν ἀποκάλυψιν» μὲ τὴν «καιομένην βάτον»...

Ἐδῶ πρέπει νά θυμίσουμε στὸ κοινό, πὼς ὁ Ἑρμῆς ἐξῆσε στὴν Αἴγυπτο ὡς Θῶδ καὶ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Κρόνου τὴν 10ην ἢ 11ην χιλιετίαν π.Χ. Ἐνῶ ὁ Μωϋσῆς ἐξῆσεν, ἐπίσης στὴν Αἴγυπτο, στὸ Αἰγυπτιακὸ Ἱερατεῖο, ἀλλὰ τοῦλάχιστον 8000 χρόνια ἀργότερα... Τὸ περίεργο εἶναι, πὼς ὑπάρχουν καὶ δικοὶ μας ἄνθρωποι, πού μᾶλλον ἐν ἀγνοίᾳ τοὺς ὑποβάλλονται καὶ ὑποβοηθοῦν παρόμοιες ἐκδηλώσεις, ὅπως καταφαίνεται ἀπὸ σχετικὴ ἐπιστολή μου πρὸς τὴν «Καθημερινή», πού δυστυχῶς δὲν δημοσιεύθηκε, τῆς 30.4.90...

Μετὰ τιμῆς

**Παντελῆς Βυσσούλης**

Ἱατρὸς Καρδιολόγος  
Βασ. Σοφίας 82  
115 28 ΑΘΗΝΑ

## Περὶ ...ἐθνικότητος τοῦ Θεοῦ καὶ εἰδωλολατρίας τοῦ «Δαυλοῦ»!!!

Ἀγαπητὲ κύριε,

Δυστυχῶς εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ζητήσω τὴν ἀκύρωση τῆς συνδρομῆς μου καὶ ὡς διαμαρτυρία νά ἐπιστρέψω τὰ τρία τεύχη πού ἤδη ἔχω. Ὁ φανατισμὸς σας σὰς ἀπαγορεύει νά δῆτε τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπορ-

ρίπτετε τὸν Θεόν, ἀπλῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ δὲν γεννήθηκε Ἑλληνας. Ἀρνοῦμαι τὴν χυδαιότητα τῆς εἰδωλολατρίας.

**Νικόλαος Α. Καρούσος**

Ναυαρίνου 98  
262 22 ΠΑΤΡΑ

### Σχόλιο τοῦ «Δ»:

α) Ἡ ...«μεταβάπτιση» τῶν ἔρευνῶν καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ «Δαυ-  
λου» γιὰ τὸ ἱστορικό μας παρελθὸν καὶ τὴν ἑλληνικὴ σκέψη σὲ χυδαία  
...«εἰδωλολατρία» (!!!), ἂν δὲν ἀποτελεῖ ἑσκεμμένη συκοφαντία, ἀποκαλύ-  
πτει διανοητικὴ ἀνεπάρκεια ἢ φανατισμό.

β) Ἀνεξαρτήτως ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ὡς εἰδω-  
λολατρικῆς ἀπὸ τὸν θρησκευτικὸ φανατισμὸ ὑπῆρξε «**ἡ μεγαλυτέρα διαβο-  
λὴ τὴν ὁποῖαν ἐνήργησε** (ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς) **κατὰ τοῦ κλασσικοῦ  
κόσμου**», ὅπως γράφει π.χ. ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ.  
Νικ. Β. Τωμαδάκης («**Εἰσαγωγή εἰς τὴν Βυζαντινὴν Φιλολογίαν**», τόμος Α΄,  
τεῦχος Α΄, ἔκδ. δευτέρα, Ἀθῆναι 1956, σελ. 23-24):

— Γιατὶ ὁ «Δαυλὸς» (ποὺ δὲν προσκυνᾷ καὶ δὲν λατρεῖ, ὡς γνωστὸν,  
κανέναν) εἶναι... εἰδωλολατρικὸς, ὅταν ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ ποὺ προσκυνοῦ-  
με τὰ εἰκονίσματα («**εἰδῶλα**») τῶν ἁγίων δὲν εἴμαστε;

γ) Κάποτε πρέπει νὰ ποῦμε τὰ πράγματα ἐντίμως καὶ μὲ τὸ ὄνομά τους,  
ἀποφεύγοντας τὴ συκοφαντία, τὸν φανατισμὸ, τὸν φαρισαϊσμὸ καὶ κυρίως  
τὴν διαστρέβλωση καὶ παραχάραξη τῆς ἱστορίας μας.

Δ.Ι.Α.

## ΤΑΤΙΑΝΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

### Μνηῆμες

Ἕνα τραπέζι,  
ποὺ μόλις στηρίζεται.  
Μιά καρέκλα.  
Ἕνας σπασμένος καθρέπτης.  
Ἕνα κρεβάτι ἄδειο,  
ποὺ τρέμει μὴν πέσει.  
Ὅλα μυρίζουν μούχλα.  
Φωτογραφίες κιτρινισμένες,  
ποὺ δακρύζουν.  
Ὅλα εἶναι ἀπογοητευμένα.  
Κουρασμένα.  
Περιμένοντας ἐσένα.  
Ὁ χρόνος ἔχει σταματήσει.  
Σ' ἐσένα.  
Ἡ ἀραχνιασμένη πολυθρόνα  
περιμένει κάποιον,  
ποὺ ξέρει καλὰ  
πὼς δὲν θάρθει ποτέ.

Ἡ μελαγχολία ἀπλώνεται  
στοὺς τοίχους, στὰ ἐπιπλα,  
στὶς κιτρινισμένες φωτογραφίες.  
Εἰκόνες μοιραῖες, τραγικές.  
Ἀποκάλυψη κάποιων στιγμῶν.  
Τώρα δὲν ὑπάρχει παρόν.  
Οὔτε μέλλον.  
Λές καὶ ὁ χρόνος  
δὲν περνάει ἀπὸ 'δῶ.  
Καὶ σ' ὅλα πάνω σιωπὴ.  
Πάντα σιωπὴ.  
Πρέπει σιωπὴ.  
Καὶ ὅλα ἓνα τίποτα.  
Ἔτσι μετριέται  
τώρα ὁ χρόνος.  
Καὶ 'γὼ ἔμεινα ἐκεῖ.  
Γιὰ χίλια χρόνια.

# ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

## Οί εύρόντες άμειφθήσονται...

“Όταν ήμουν παιδί, κανείς δέν ρωτοῦσε τόν άλλον, ποιό είναι τό ζώδιό του. “Όταν άνδρώθηκα, κατά καιρούς άκουα αύτή τήν έρώτηση. Καί γελοῦσα. Τώρα, όπου βρεθῶ, άκούω τήν έρώτηση: κι όποιο μαζικό μέσο «ένημερώσεως» διαβάσω, άκούσω ή ιδῶ, πάλι θά συναντήσω τά ζώδια, τήν άστρολογία, τήν ίστορία της καί τούς μεγάλους έφευρέτες της Σουμερίους ή Βαβυλωνίους ή Χαλδαίους...

Τώρα πιά δέν γελῶ. Τρομάζω.

‘Ο τρόμος μου στηρίζεται σέ τρεῖς ιστορικές παρατηρήσεις:

α) ‘Η άγυρτεία τής άστρολογίας, τό άκρον ὄωτον τοῦ **ἀναπόδεικτου, ἀνεξέλεγκτου καί συνεπῶς παρα-λόγου** τρόπου έρμηνείας τής πραγματικότητας, ήταν κάποτε τρόπος σκέπτεσθαι τοῦ βαρβάρου καί προϊστορικοῦ ‘Ανατολίτη ανθρώπου καί αὐτοεξαφανίσθηκε όταν ό ‘Ελληνικός Λόγος, ή ‘Ελληνική ‘Απόδειξη, ό ‘Ελληνικός ‘Ελεγχος διέλυσαν τό έρεβος τής άγνοιας. Μέ άπασχολεῖ τό έρώτημα: Σήμερα πού οί «μάγοι» επανέρχονται, επανέρχεται καί ή βαρβαρότης;

β) ‘Η ανεξέλεγκτη καί αναπόδεικτη έρμηνεία τής ζωής καί τοῦ Κόσμου «έσκαγε μύτη» πάντοτε σέ περιόδους έσχατης δυστυχίας καί ήθικοδιανοητικῆς έξαθλιώσεως τοῦ ανθρώπου (π.χ. περίοδος παρακμῆς τής Ρώμης). Σήμερα, πού οί «Χαλδαῖοι» επανέρχονται ὡς ὅσο ποτε άλλοτε «άποδεκτοί», μήπως ή «δυστυχία τής εὐτυχίας μας», ὅπως διάβασα κάπου, είναι ή χειρίστη πού έξήσέ ποτε τό άτυχο κι άπελπισμένο πλάσμα πού λέγεται σύγχρονος άνθρωπος;

γ) ‘Η προέκταση ένός άποδεδειγμέ-

νου ή άποδείξιμου συμβάντος (π.χ. ή άποδεδειγμένη επίδραση τῶν φάσεων τής Σελήνης ή τοῦ ‘Ηλίου ή τῶν λοιπῶν άστερισμῶν στά μετεωρολογικά ή βιολογικά ή άλλα φαινόμενα) σέ ὄχι άπλῶς μή άποδείξιμα αλλά άντιθέτως σέ φαινόμενα τά όποία λογικῶς καί επιστημονικῶς άποδεικνύονται ότι έχουν άπειρία άπρόβλεπτων ή άσταθμῆτων αἰτίων (ὅπως π.χ. διάρκεια ζωῆς, διανοητικές, σωματικές, ψυχικές κ.λπ. καταστάσεις ή δυνατότητες) πάντοτε άποτελοῦσε σημάδι κυριαρχίας τής πνευματικῆς άπάτης καί τοῦ σκοταδισμοῦ (π.χ. ή πίστη ότι: ή Γῆ, άφού ὅση βλέπουμε είναι επίπεδη, ὁλόκληρη είναι επίπεδη). Μέ άπασχολεῖ τό έρώτημα: Μπαίνουμε σ’ ένα νέο Μεσαίωνα, πού είναι έτοιμος νά καίη ζωντανούς όποιους στηρίζονται σ’ αὐτά πού ό Λόγος, ή ‘Απόδειξη καί ό ‘Ελεγχος λέγει κι ὄχι οί ψευδαισθήσεις ή οί δεισιδαιμονίες ή οί επιθυμίες τοῦ προλογικοῦ ανθρώπου;

Παρατηρῶ καί κάτι άκόμη, πού ὅμως δέν θά τό άποδείξω ιστορικά ή λογικά (μιᾶς πού ό σύγχρονος Χαλδαϊσμός δέν ενδιαφέρεται νά άποδεικνύη τίποτε άπολύτως): «‘Οσφραίνομαι», ότι έσκεμμένα, προγραμματισμένα, ὠργανωμένα καί μέ πλούσια χρηματοδότηση διεξάγονται ὅλες αὐτές οί «έπιχειρήσεις» τής άγυρτείας ἀνά τόν Κόσμον... “Αν είναι έτσι (εῖπα: δέν επικαλοῦμαι άποδείξεις...), τότε οί άναγνώστες ἄς ψάξουν νά βροῦνε, ποιόί είναι οί άφανείς «προγραμματιστές», ὀργανωτές καί χρηματοδότες τοῦ νέου Σκοταδισμού. Οί εύρόντες άμειφθήσονται.

**Μετέωρος**

## A.N. ΖΟΥΜΠΟΣ

(άντεπιστέλλον μέλος 'Ακαδημίας 'Αθηνών)

### «'Εγώ» και Συνειδήσεις

Στὸν Τάσο Γριτσόπουλο γιὰ τὰ ὀγδοντάχρονά του

Ἡ ἔννοια τοῦ «ἐγώ» καὶ ἡ ἔννοια τῆς συνειδήσεως ἐν πολλοῖς ταυτίζονται· τὸ «ἐγώ» εἶναι τὸ κέντρον, ἀπ' ὅπου διοχετεύονται ὅλες οἱ ἀνθρώπινες βουλευτικὲς ἐνέργειες στὴ συνείδησή μας· ἡ συνείδηση εἶναι ἡ ἀνθρώπινη κρίση γιὰ τὴν ποιότητα κάθε πράξεως, εἴτε ἀγαθῆς εἴτε κακῆς, καὶ ὅλα αὐτὰ ἀντανακλοῦν στὴν ἔννοια τοῦ «ἐγώ». Γεγονὸς εἶναι ὅτι οἱ Locke, Holbach, Spenger, Wundt καὶ ἄλλοι ἐδέχοντο, ὅτι ἡ συνείδηση ἀκολουθεῖ τοὺς νόμους τῆς ἐξελίξεως, μεταβαλλομένης διαρκῶς· ἀντίθετα πάλιν οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἀξιολογικῆς ἠθικῆς (*Wertethik*) θεωροῦν ὅτι ἡ ἔννοια τῆς συνειδήσεως δὲν μπορεῖ νὰ ἐπέμβει στὶς ἔννοιες περὶ τῶν ἠθικῶν ἀξιών, οἱ ὁποῖες παραμένουν ἑσαεὶ ἀμετάβλητες καὶ ἀνεξάρτητες παντὸς πράγματος, τῆς συνειδήσεως, ὡς εἶναι φυσικόν, ἀκίνητουσῆς καὶ ξένης πάσης κρίσεως, ὅσον ἀφορᾷ στὶς ἀνωτέρω, ὅπως ἐπίστευαν οἱ A. Messer καὶ M. Scheller. Στοὺς ἀμέσως ἀνωτέρω πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ θιασῶτες τοῦ δόγματος, ποὺ δέχονται ἔμφυτη τὴν συνείδηση καὶ ἀνεξάρτητη ἐκ τοῦ ἐμπειρικοῦ κόσμου καὶ ἄλλων τινων παραγόντων, ὅπως εἶναι οἱ Καρτέσιος, Σπινόζας, Leibniz, Κάντιος, Schleiermacher, Φίχτε, Ἐρβάρτος, Lotze καὶ ἄλλοι πολλοί.

Καὶ τώρα τὸ ἐρώτημα: ἐὰν ἡ συνείδηση εἶναι προῖον τῆς πείρας καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως, θὰ ἀκολουθήσει καὶ τὸ «ἐγώ» τὴν ἔννοια τῆς ροῆς; Θὰ μπορέσει δηλαδὴ τὸ «ἐγώ» νὰ μείνει ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως; Στὴν προκείμενη περίπτωση ἔρχεται κάπως ὁ Λόγος τοῦ Φίλωνος τοῦ Ἀλεξανδρέως ποὺ λέει: «*σαυτὴν ἀπόδραθι καὶ ἔκστηθι ἑαυτῆς*», δηλαδὴ διάφυγε ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου καὶ μείνε ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ σου· ἐδῶ τὸ «ἐγώ» μένει ἐκτὸς ἑαυτοῦ καὶ ἐκτὸς συνειδήσεως καὶ παραμένει ἀναλλοίωτο καὶ ἀμιγές· τὸ «ἐγώ» διαφωνεῖ ριζικᾶ μετὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς συνειδήσεως, ποὺ εἶναι ἀπότοκος τῶν μεταβολῶν τοῦ περιβάλλοντος καὶ ταυτίζεται τοῦτο μετὰ τὴν ἔμφυτη συνείδηση, ὅπως διεμόρφωσεν αὐτὴν ἡ στωϊκὴ διδασκαλία καὶ ποὺ σημαίνει κρίση καὶ ροπή πρὸς τὸ ἀγαθόν.

*Δὲν ὑπάρχει σκεπτόμενος ἄνθρωπος, ποὺ νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται νὰ διαβάξῃ ἓνα περιοδικὸ σὰν τὸν «Δαυλό». Μιλῆστε στὸν ἐκλεκτὸ φίλο ἢ γνωστὸ σας γιὰ τὸν «Δαυλό» καὶ ὑποδείξτέ του ποῦ θὰ τὸν βρῇ (βλ. ὀπισθόφυλλο).*

ΚΩΝ. Β. ΚΟΥΤΡΟΥΒΕΛΗΣ\*

# Προϊστορικὰ Ἡμερολόγια

## Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΗΓΕΙΤΑΙ ΧΡΟΝΙΚΩΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ

### 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Em. Velicofsky στὸ βιβλίο του «Τὸ χάος τῆς Ἱστορίας» (μετ. Ντ. Γαρουφαλιᾶς, ἔκδ. «Κάκτος», 1980) στὴν εἰσαγωγή τοῦ ἔργου σημειώνει: «Ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, πού ποτὲ πρὶν δὲν ἔχει ἀμφισβητηθεῖ, κατηγορεῖται ἐδῶ σὰν παραποιημένη, καὶ παρουσιάζεται ἡ ἀνακατασκευὴ τῆς. Ἐξαιτίας τῆς διάρρηξης τοῦ συγχρονισμοῦ πολλὲς μορφὲς τῆς ἱστορίας εἶναι “φαντάσματα” ἢ “μυσῆς” καὶ “διπλῆς” προσωπικότητες. Πολλὰ γεγονότα παρουσιάζονται διπλῇ φορᾷ. Ὑπάρχουν μάχες-σκιές, πολλοὶ λόγοι-ἀπόηχοι, πολλὲς συνθήκες-ἀντίγραφα συνθηκῶν, ἀκόμα καὶ μερικὲς αὐτοκρατορίες-φαντάσματα. Τὸ πρωταρχικὸ λάθος μπορεῖ νὰ βρεθεῖ στὴν Αἰγυπτιακὴ ἱστορία. Ἐξ αἰτίας μιᾶς καθυστέρησης ἡ ἱστορία τῆς Αἰγύπτου ἔχασε τὴν πραγματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς ἱστορίες τῶν ἄλλων λαῶν. Ἔτσι ἡ ἱστορία τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Βαβυλωνίας καὶ τῆς Μηδίας εἶναι παραμορφωμένες καὶ καταστρεμμένες. Ἡ ἱστορία τῆς “Αὐτοκρατορίας τῶν Χετταίων” εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου κατασκευασμένη. Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία τῆς Μυκηναϊκῆς περιόδου εἶναι μετατοπισμένη».

“Ὅλ’ αὐτὰ κατὰ κύριον λόγον πηγάζουν ἀπὸ τὰ χρησιμοποιούμενα κατὰ τὴν προϊστορία ἡμερολόγια. Σήμερα, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους («ἐνιαυτοῦ») εἶναι 365,2422 ἡλιακὲς ἡμέρες καὶ συμπληρώνεται, ὅταν ἡ γῆ κάνει μία πλήρη περιφορὰ περὶ τὸν ἥλιο, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν ἑαρινὴ ἰσημερία (21η Μαρτίου) τοῦ κάθε ἔτους. Ἡ διάρκεια αὕτη ἦταν γνωστὴ κι ἐχρησιμοποιεῖτο ἀπ’ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος; Ὁχι. Κάθε λαὸς εἶχε δικό του ἡμερολόγιο καὶ δική του χρονολόγηση, ἄσχετη πρὸς τὰ δεδομένα τῶν ἄλλων λαῶν, ὅποτε δὲν ἦταν δυνατὸς ὁ συγχρονισμὸς τῶν γεγονότων τῆς προϊστορίας καὶ τῆς ἱστορίας. Ἀλλωστε, ὅπως λέγει ὁ Πλάτων στὸν «Κρατύλο» (μετ. Κ. Ζάμπα, ἔκδ. Φέξη, 1910), «οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι πού ἦσαν στὰ Ἑλληνικὰ μέρη ἐπίστευαν μόνον ἐκείνους τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους σήμερα πιστεύουν πολλοὶ βάρβαροι, δηλαδὴ τὸν ἥλιο καὶ τὴν σελήνην καὶ τὴν γῆν καὶ τ’ ἄστρα καὶ τὸν οὐρανόν». Ἐπρεπε ὁ κάθε λαὸς ν’ ἀρχίσει τὴν δική του ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη ἀπὸ τὴν ἴδια ἀρχή, πού εἶχαν ἀρχίσει οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας, οἱ Πελασγοί, Λέλεγες, Καύκωνες, Κουρήτες κ.λπ.

Μία εἰκόνα τῆς διαρκείας τοῦ ἔτους δίνει ὁ Διόδωρος στὴν § 26 τῆς «Ἱστορικῆς Βιβλιοθήκης» (ἔκδ. Λειψίας, 1853), ὅπου λέγει ὅτι: «Ἐπειδὴ δὲν γίνεται

\* Ὁ κ. Κ.Β.Κ. εἶναι ταξίαρχος τῆς Γεωγραφικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ καὶ συγγραφεὺς πολλῶν τοπογραφικῶν μελετῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἀρχαιότητα.

πιστευτὸ τὸ πλήθος τῶν ἐτῶν (ποὺ ἀναφέρουν οἱ Αἰγύπτιοι), μερικοὶ λένε ὅτι παλιά, ὅταν ἀκόμη δὲν ἦταν γνωστὴ ἡ περὶ τὸν ἥλιο κίνηση (τῆς γῆς), χρησιμοποιοῦσαν τὴν περίοδο τῆς σελήνης ὡς διάστημα τοῦ ἔτους. Γι' αὐτό, ἀφοῦ τὰ ἔτη διαρκοῦσαν τριάντα (30) ἡμέρες, δὲν ἦταν ἀδύνατο μερικοὶ ἄνθρωποι νὰ ζοῦν χίλια διακόσια ἔτη. Γιατὶ καὶ τώρα ποὺ τὰ ἔτη εἶναι δώδεκα μηνῶν, δὲν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν περισσότερα τῶν ἑκατὸ ἐτῶν. Περίπου τὰ ἴδια λένε καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ νομίζουν, ὅτι κυβέρνησαν τριακόσια ἔτη. Διότι ἐκείνους τοὺς καιροὺς τὸ ἔτος ἀπαρτίζετο ἀπὸ τέσσαρες μῆνες, ποὺ ἀντιστοιχοῦσαν στὴ διάρκεια τῆς κάθε ἐποχῆς, τῆς ἀνοιξέως, τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος».

Τὰ παραπάνω ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Πλούταρχος στὶς §§ 17 καὶ 18 τοῦ βίου τοῦ Νουμᾶ (μετ. Μ.Γ. Μερακλή, ἔκδ. Γαλαξία, 1968), ὅπου λέγει: «Οἱ Λατῖνοι χρησιμοποιοῦσαν τοὺς μῆνες μὲ παράλογο καὶ ἄτακτο τρόπο, λογαριάζοντας ἄλλους μὲ λιγότερες τῶν 20 ἡμερῶν, ἄλλους μὲ 35 καὶ ἄλλους μὲ ἀκόμη περισσότερες ἡμέρες. Γιὰ τὴν ἀνισότητα ποὺ ὑπάρχει στὴν κίνηση τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου δὲν εἶχαν ἰδέα, καὶ τὸ μόνο ποὺ πρόσεχαν ἦταν, τὸ ἔτος ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ 360 ἡμερῶν. Ὁ Νουμᾶς περὶ τὸ 713 π.Χ. ὑπολόγισε, ὅτι τὸ σεληνιακὸ ἔτος τῶν 354 ἡμερῶν (13 μῆν. × 27 ἡμ.) ὑπελείπετο τοῦ ἡλιακοῦ κατὰ ἑνδεκα ἡμέρες. Γι' αὐτὸ κάθε δυὸ χρόνια ἐπρόσθετε ἓνα ἐμβόλιμο μῆνα 22 ἡμερῶν. Κάποιοι βάρβαροι χρησιμοποιοῦν τρεῖς μῆνες καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες τέσσαρες οἱ Ἀρκάδες καὶ ἔξη οἱ Ἀκαρνανες, ἐνῶ στοὺς Αἰγυπτίους ὅλο τὸ ἔτος ἦταν ἓνας μῆνας καὶ ἀργότερα, λένε, χωρίστηκε σὲ τέσσαρες».

Αὐτὰ εἶναι ἓνα δείγμα τῶν μονάδων ὑπολογισμοῦ τῆς διάρκειας τοῦ ἔτους στοὺς ἀρχαίους χρόνους, ποὺ ἀναφέρονται στὶς προϊστορικές περιόδους τῶν διαφόρων λαῶν καὶ ἔχουν δημιουργήσει ἓνα τραγελαφικὸ χάος στὴ χρονολόγηση τῆς προϊστορίας.

## 2. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΩΝ

Ἡ ἐφαρμογὴ ἐνὸς σταθεροῦ ἐτησίου ἡμερολογίου, βασιζομένου στὴν περιοδικότητα τῶν οὐρανίων φαινομένων, βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν καθημερινή του ζωὴ καὶ στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἄνθρώπους καὶ τὴ φύση. Οἱ ἀνάγκες αὐτὲς ἦσαν καὶ εἶναι πανανθρώπινες, χωρὶς χρονικὰ ὅρια πρὸς τὰ πίσω. Οἱ πρῶτες διαπιστώσεις τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν περιοδικότητα τῶν οὐρανίων φαινομένων ἦταν ἡ ἐναλλαγὴ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νύκτας, ποὺ ἀποτελέσε τὸ πρῶτο “ρολόι” τοῦ χρόνου. Μετὰ διαπιστώθηκε ἡ σταθερὴ περιοδικότητα τῆς Σελήνης (τῆς μῆνης), ποὺ οἱ φάσεις τῆς μεταμορφώσεώς της διαρκοῦσαν 27-28 ἡμερόνυχτα. Ἡ μονάδα αὕτη χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ πολλοὺς λαοὺς σὰν μονάδα τοῦ ἔτους, ὅπως ἀναφέρθηκε πρὶ πάντων. Στὴ συνέχεια ὁ ἄνθρωπος κατάλαβε, ὅτι ἡ φύση εἶχε τρεῖς ἢ τέσσαρες φάσεις σταθερῶν περιοδικῶν ἀλλαγῶν, τὶς ἐποχὲς (ῥας) τοῦ ἔτους. Τέλος προσδιόρισε, ὅτι οἱ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἐποχὲς συμπληρῶνται στὴ διάρκεια ἐνὸς ἔτους τῶν 365,2422 ἡλιακῶν ἡμερῶν. Τότε πᾶς εἶχε διαπιστωθεῖ, ὅτι οἱ ἐποχὲς ἀρχίζαν σὲ συγκεκριμένες ἡμερομηνίες τοῦ ἔτους, δηλαδὴ ὅταν ἀρχίζε τὸ φαινόμενο «τῆς ἐνάρξεως τῆς αὐξήσεως τῆς διάρκειας τῆς ἡμέρας», ἀπὸ 21ης Μαρτίου, ὅπως λέμε σήμερα, ποὺ ὁ ἥλιος διέρχεται τὸ οὐράνιο σημεῖο τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας. Ἡ ὅταν ἐφθανε «τὸ πέρασ τοῦ μεγαλώματος τῆς ἡμέρας» καὶ

«συμπληρωνόταν ένα έτος», στις 22 'Ιουνίου σήμερα, όταν ο ήλιος φθάνει στο θερινό ήλιοστάσιο (ή τροπήν). Δηλαδή είχαν πιά διαπιστωθεί και προσδιοριστεί τα φαινόμενα των ίσημεριών και των τροπών.

Αλλά καιρός είναι να έρευνήσουμε σε πολύ γενικές γραμμές, πότε και πώς ανταποκρίθηκαν οι διάφοροι λαοί στα φαινόμενα αυτά, ώστε να συντάξουν τα αντίστοιχα ήμερολόγιά τους, περιοριζόμενοι μόνο στους Έλληνες, στους Αίγυπτίους και στους Έβραίους.

### 3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Η προηγούμενη σταδιακή εξέλιξη των ανθρωπίνων γνώσεων έφθασε στην τελευταία της φάση πριν από την εποχή του Τρωϊκού πολέμου, αφού ο Όμηρος στους στίχους 469-470 του Κ της *Οδύσσειας* λέγει:

*«'Αλλ' όταν πιά ήταν ένα έτος, ξαναγύρισαν οι εποχές  
όταν οι μήνες λιγότευαν, κι' ολοκληρώθη η αύξηση των ημερών».*

Ο προσδιορισμός «της ολοκληρώσεως του μεγαλώματος των ημερών» άποτελει σαφή απόδειξη ότι αναφέρεται στην ήμερομηνία της θερινής τροπής (ήλιοστάσιον), της 22ας 'Ιουνίου με το σημερινό ήμερολόγιο. Αποδεικνύει ακόμη, ότι την εποχή εκείνη είχε προσδιοριστεί ακριβώς η διάρκεια του ήλιακού έτους των 365 ημερών, ή οποία μεσολαβεί από της μιᾶς θερινής τροπής μέχρι της άλλης θερινής τροπής.

Η ίδια ακριβώς θέση διατυπώνεται και στη «*Θεογονία*» (μετ. Π. Λεκατσά, έκδ. Πάπυρος, 1975) στους στίχους 58-59, που αναφέρονται σε παλιότερους χρόνους. Κατά την εποχή του 'Ησιόδου, περί τα μέσα του ογδόου (8ου) πρὸ Χριστοῦ αἰώνα, τὸ έτος άρχιζε την εαρινή ίσημερία, όπως προκύπτει από τους στίχους 561-563 των «*Εργων και Ημερών*» (μετ. Σπ. Φίλιππα, έκδ. Πάπυρος, 1951), που αναφέρουν:

*«Αὐτὰ εφαρμόζοντας, συμπληρουμένου τοῦ έτους,  
θα έξισωθοῦν οἱ νύκτες κι οἱ ήμέρες, όποτε και πάλι  
ή μητέρα όλων γή όλους τοὺς καρπούς θα φέρει».*

Τέλος στους στίχους 765-766 του ίδιου έργου γίνεται αναφορά στους μήνες που διαρκούσαν τριάντα (30) ήμέρες. Το λυπηρόν είναι, ότι στο διάστημα αυτό δεν υπάρχει άρχή χρονολογικής αναφοράς. Η ανάπτυξη όμως της ελληνικής αστρονομικής επιστήμης στο διάστημα της προϊστορίας και στα πρώτα ιστορικά χρόνια αποδεικνύεται από την πρώτη πρόβλεψη και προαγγελία της έκλειψεως του ήλιου, που έγινε κατά τους νεωτέρους ύπολογισμούς τὸ έτος 585 πρὸ Χριστοῦ από τὸν Θαλή τὸν Μιλήσιο. Αναφέρεται, ότι ὁ Θαλής ταξίδευσε στην Αίγυπτο και ήλθε σ' επαφή με τοὺς ιερείς ὅχι σάν μαθητής, αλλά σάν διδάσκαλος τῶν μαθηματικῶν, της φυσικής και της αστρονομίας.

Η διαίρεση του έτους σε δώδεκα μήνες αναφέρεται στο Η' βιβλίο των «*Νόμων*» του Πλάτωνος (μετ. Κ. Ζάμπα, έκδ. Φέξη, 1911, σελ. 54): «Ο νόμος θα ὁρίσει δώδεκα εορτές για τοὺς δώδεκα θεούς, ὅσοι ἔδωκαν τὸ ὄνομα σε κάθε μιὰ από τις φυλές, για να θυσιάζουν σ' αὐτοὺς μηνιαίες θυσίες. Και για να μην συγχέονται οἱ ὑποχθόνιοι θεοὶ με τοὺς ἐπουρανίους και με τοὺς ἀκολούθους αὐτῶν, να διαχωρίσουν αὐτοὺς (τοὺς ὑποχθόνιους) στὸν μήνα τοῦ Πλούτωνα, τὸν δωδέκα-

τον. *Καὶ τὸν ἀριθμὸν* (τῶν ἑορτῶν καὶ θυσιῶν) *ἃς ὀρίσουμε κατὰ πρῶτον*. "Ὡς μὴν εἶναι καθόλου λιγώτερες τῶν τριακοσίων ἐξήντα πέντε, οὕτως ὥστε μία τοῦλάχιστον θυσία νὰ γίνεται κάθε ἡμέρα σ' ἓνα θεὸν ἢ δαίμονα ὑπὲρ τῆς πόλεως, τῶν πολιτῶν καὶ τῶν κτημάτων τους». Καὶ στὸ βιβ. Ι' σελ. 127 ὁ Πλάτων συμπληρώνει τὸ θέμα, λέγοντας: «πρῶτον μὲν θεοὶ εἶναι ἡ γῆ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ὅλα ἀνεξαιρέτως τ' ἄστρα καὶ οἱ ὄρες (ἐποχές) τοῦ ἔτους, οἱ ὁποῖες ἔχουν τόσο καλὴ διάταξη, χωριζόμενες σ' ἔτη καὶ μῆνες. Καὶ αὐτὰ ὅλοι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι τὰ θεωροῦν ὡς θεοὺς».

Οἱ δώδεκα θεοὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἀντιστοιχοῦσαν σὲ δώδεκα οὐράνια σώματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσαν καὶ ἀποτελοῦν ἀκόμη τὸ πλανητικὸ σύστημα τοῦ ἡλίου, στὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται ὁ Ἥλιος, ἡ Γῆ, ἡ Σελήνη, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Ἐωσφόρος (Ἀφροδίτη), ὁ Ἄρης, ὁ Ζεὺς, ὁ Κρόνος, ὁ Οὐρανός, ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων μετὰ τῶν ὑποχθονίων δαιμόνων. Δηλαδή σύνολο ἑνδεκα. Ἄρα λείπει ἓνας θεὸς πλανήτης. Ποιὸς ἦταν; Ἦταν ἡ θεὰ Ρέα ἢ ἡ θεὰ Ἥρα, ποὺ βρισκόταν μετὰ τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ Διὸς, καὶ σήμερα ἀποτελεῖ τοὺς γνωστοὺς ἀστεροειδεῖς; (Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ πάντως δὲν ἦταν, γιατί ἀντιπροσωπεύουσα τὴ σοφία καὶ τὴν «πανταχοῦ παρουσία» ἀποτελοῦσε τὴν «ὕστερον», τὴν ὀριμότερη σκέψη τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ὁδηγοῦσε στὴν τελικὴ καὶ πιὸ σωστὴ ἀπόφαση. Ἡ σοφία εἶναι τὸ πρωτογενὲς ἐλληνικὸ προϊόν, τὸ ὁποῖο θεοποιήθηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τῆς Ἀθηνᾶς. Ὅποιαδήποτε ἄλλη «χρωματικὴ» παρουσίαση ἢ ψυχροπνευματικὴ διάσταση εἶναι ἀπλᾶ πονηρὴ καὶ κακὴ ἀπομίμηση τοῦ πρωτοτύπου, χωρὶς βάση γιὰ ἐδραίωση).

Οἱ δώδεκα θεοὶ καὶ οἱ δώδεκα μῆνες δὲν ἦσαν ἐφεύρεση τοῦ Πλάτωνος. Δὲν ἦταν ἐφεύρεση τοῦ Ἡσιόδου οὔτε τοῦ Ὀμήρου. Ὁ Ὀμηρὸς τοὺς ἐξανθρώπισε καὶ τοὺς ἀνάμειξε στὶς καθημερινὲς ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων. Ἡ διατύπωση τέτοιων ἐπαναστατικῶν ἀπόψεων περὶ τῶν θεῶν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ σημαίνει καὶ ἀποδεικνύει ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ ὑψηλὴ πνευματικὴ ἀνάπτυξη τοῦ λαοῦ, ἀπόρροια ἑνὸς πολὺ δυνατοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ εἶχε τὴν δυνατότητα ἐκείνη τὴν ἐποχὴ νὰ κατασκευάζει πλοῖα ποὺ μπορούσαν νὰ ταξιδεύουν, «διαβάζοντας τὴ σκέψη τῶν ἀνθρώπων» (Ὀδύσεια θ 555-562). Ἀραγε ὑπάρχει ἐξήγηση τοῦ στοιχείου τούτου ἢ πρέπει ν' ἀναχθεῖ στὴν φαντασία τοῦ ποιητοῦ;

Ἡ ἐφεύρεση λοιπὸν τοῦ δωδεκαθέου τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἀρχαιότερη τοῦ Ὀμήρου, ἀφοῦ κατὰ τὸν Διόδωρο τὸν Σικελιώτη («Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη», βιβλίον ἑβδόμον, σελ. 506, ἔκδ. Bekkeri, Λειψία 1853): «Ὁ Ὀρφεὺς ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἡρακλῆ καὶ ἔζησαν ἑκατὸ χρόνια πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ὁ Ὀμηρὸς δὲ εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Ἑλένου κατὰ μία γενεὰ (Τζέτζης «Χιλ.» 12.179)». Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι Ὁμηρὸς ἔζησε στὴν δευτέρη γενεὰ μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμο. Ἀλλὰ ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης γεννήθηκε:

*«ἦμος ὅτε τρισσην μὲν ἐλείπετο σείριος αἴγλην  
ἡέλιος, δολιχὴ δ' ἐπεμαίετο πάντοθεν ὄρφη»*

[τότε ὅταν στὸ τριπλάσιο ἐγκατέλειπε ὁ Σείριος τὴ λάμψη τοῦ ἡλίου, μακρὺ δὲ ἀπλωνόταν ἀπὸ παντοῦ σκοτάδι]. Αὐτὰ ἀναφέρονται στοὺς στίχους 121-122 τῶν «Ἀργοναυτικῶν» (Ἐκδ. Ἐγκ. Λεξ. ΗΛΙΟΣ, 1980, τόμ. 24, σελ. 406) καὶ σημαίνουν ὅτι, ὅταν γεννήθηκε ὁ Ἡρακλῆς τῆς Ἀλκμήνης, ἡ γῆ ἄλλαξε τροχιά καὶ κλίσση στὸν ἄξονά της. Ἀπὸ τότε τὸ ἄστρο τοῦ Σείριου βλέπει τὴ λάμψη τοῦ

ήλιου κατά τὸ ἓνα τέταρτο τῆς φαινομένης τροχιάς του, καὶ κατὰ τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς δὲν τὸν βλέπει. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ μαρτυρεῖ κι ἀποδεικνύει ἓνα οὐράνιο κοσμογονικὸ γεγονός στὸ πλανητικὸ μας σύστημα, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ συνδέεται μὲ τὴν παράδοση τοῦ Φαέθοντος. Ἐπακόλουθο δὲ τούτου ἦταν ἡ τελευταία τήξη τῶν πάγων, ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθε ἓνας κατακλυσμός. Ἀλλὰ τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι μεγάλο καὶ δὲν ἄπτεται τῆς παρουσίας μελέτης.

Ἀφοῦ τὸ δωδεκάμηνο δὲν ἦταν ἐφεύρεση τοῦ Ὀμήρου, θὰ πρέπει νὰ ἦταν ἐφεύρεση τῶν Πελασγῶν, ποὺ ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ὁρμώμενοι ἐκ τῆς Ἀρκαδίας ἢ ἐκ τῆς Θεσσαλίας. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀρχὴ τοῦ δωδεκαθέου, τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἐτῶν, ξεκινᾷ ἀπὸ τὰ ἀνεξιχνίαστα βάθη τῆς Ἑλληνικῆς προϊστορίας. Τόσο εἶχαν ἐξελιχθεῖ οἱ ἐπιστῆμες τῶν ἀριθμῶν καὶ τῆς ἀστρονομίας, ὥστε στὸ Ζ' βιβλίο τῶν «*Νόμων*» τοῦ Πλάτωνος γίνεται λόγος περὶ εἰσαγωγῆς τῶν μαθημάτων αὐτῶν στὴν ἐκπαίδευση τῶν νέων. Αὐτὴ εἶναι ἡ προσφορὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης στὴν ἡμερολογιακὴ χρῆση τοῦ χρόνου. Τὸ δεδομένο ὅμως εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ ὑπῆρχαν καὶ πολλὰ ἄλλα ἀναμφισβήτητα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἔγιναν παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ τῆς καταστροφικῆς μανίας τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν καταστροφὴ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος (47 π.Χ.) καὶ τὸν ἐν συνεχείᾳ ἀφανισμό παντὸς Ἑλληνικοῦ ἀπὸ τὸν χριστιανικὸ φανατισμό.

Ἀλλὰ ἡ οὐσιαστικὴ χρονολόγηση τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα τοῦ 776 π.Χ. καὶ ἀποτελεῖ κι αὐτὴ πρώτη Ἑλληνικὴ ἐφεύρεση.

#### 4. Αἰγυπτιακὸ χρονολογικὸ ἡμερολόγιο

Οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς, σύμφωνα μὲ τὰ δεδομένα τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Διοδώρου, τοῦ Στράβωνος καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων, φέρονται ὅτι τηροῦσαν χρονολογικοὺς πίνακες ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Παράλληλα ὅμως μ' αὐτοὺς τοὺς πίνακες διέθεταν καὶ ἓνα φυσικὸ χρονολογικὸ ἡμερολόγιο, τὸ ὁποῖο ἐξελίσσετο μὲ τὴν κατ' ἔτος προσχωματικὴ παραγωγὴ τοῦ ποταμοῦ Νείλου, τὸν ὁποῖον ὁ Ὀμηρὸς ὀνομάζει *Αἴγυπτον ποταμόν*.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτο («Εὐτέρπη» § 4) «*στὴν ἐποχὴ τοῦ βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου Μήνη (ἢ Μένες) ὁλόκληρη ἡ (Κάτω) Αἴγυπτος, πλὴν τῆς περιοχῆς τῶν Θηβῶν (Ἄνω Αἴγυπτος) ἦταν ἔλος. Τίποτε δὲν ὑπερεῖχε τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὰ μέρη ποὺ σήμερα βρίσκονται κάτω (βορειότερα) τῆς λίμνης τοῦ Μοιρίου (Μπιρκέτ ἐλ-Καρούν)*». Στὴν § 10 τοῦ ἴδιου βιβλίου λέγει, ὅτι «*ὁ χῶρος μεταξύ τῶν ὁρέων τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Λιβύης κάποτε ἦταν κόλπος*». Τὸ ἴδιο λέγει καὶ ὁ Πλούταρχος στὸ βιβλίο «*Ἰσις καὶ Ὅσιρις*» προσθέτοντας ὅτι «*τὸ νησί τοῦ Φάρου (σημερινὴ Ἀλεξάνδρεια), τὸ ὁποῖο ὁ Ὀμηρὸς ἐγνώριζε ὅτι ἀπεῖχε τῆς Αἰγύπτου μιᾶς ἡμέρας δρόμο, τώρα εἶναι μέρος τῆς, ἀφοῦ ἡ μεταξύ τους θάλασσα ὑπεχώρησε στὸν ποταμό, ὁ ὁποῖος συνεχῶς ἐπεξέτεινε τὴν δημιουργηθεῖσα στεριά*». Ἡ ἔκταση τῆς στεριάς, ποὺ δημιουργήσε ὁ ποταμὸς Νεῖλος ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ Δέλτα στὸ Κάιρο, ἀνέρχεται σύμφωνα μὲ νεώτερες μετρήσεις μου ἐπὶ χάρτου τῆς Αἰγύπτου, κλίμακος 1:500.000, σὲ 23.354.000.000 ἢ  $23.354 \times 10^6$  τετρ. μέτρα. (Σημειωτέον, ὁ-

τι όσο μεγαλύτερη είναι ή κλίμακα του χρησιμοποιουμένου τοπογραφικού χάρτου, στὸν ὅποιο γίνονται οἱ σχετικὲς μετρήσεις καὶ οἱ ὑπολογισμοί, τόσο ἀκριβέστερα εἶναι τὰ ἀντίστοιχα ἐξαγόμενα).

Ἡ ὑψομετρικὴ μεταβολὴ τοῦ χώρου τοῦ Δέλτα ἀρχίζει ἀπὸ μηδὲν μέτρα καὶ τελειώνει στὰ τριάντα (30) μέτρα ἄνω τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης, δηλαδὴ παρουσιάζει ἓνα μέσο ὕψος 15 μέτρων. Τὸ βάθος στὴν κατακόρυφο τῆς μέσης σημερινῆς ἀκτῆς σὲ σχέση μετὰ τὴν ἰσοβαθὴ καμπύλη τῶν —20 μέτρων εἶναι 18,20 μ. ἢ 9,10 μέτρα μέσον βάθος. (Ἡ θεωρία καὶ οἱ σχέσεις τῶν ὑπολογισμῶν ἀναλύονται στὴ μελέτη μου «*Ἡ χρονολόγηση τῆς Ἑλληνικῆς προϊστορίας ἀπὸ τοπογραφικὰ-ἀστρονομικὰ καὶ ἱστορικὰ στοιχεῖα*», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ ὑπ' ἀριθ. 131 «Δελτίο» τῆς Γ.Υ.Σ. τὸ 1987). Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἔχομε μέσον ὕψος καὶ μέσον βάθος ἴσον μὲ 24,10 μέτρα, ὁπότε:

$$23.354 \times 10^6 \text{ τ.μ.} \times 24,10 \text{ μ.} = 562.831 \times 10^6 \text{ κυβικὰ μέτρα.}$$

Δηλαδὴ ὁ Νεῖλος ἢ ὁ «*Αἴγυπτος*» τοῦ Ὁμήρου, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἡ ἀκτὴ τῆς Μεσογείου θαλάσσης ἔφθανε στὸ σημερινὸ Κάιρο μέχρι σήμερα (1990 μ.Χ.), παρήγαγε  $562.831 \times 10^6$  κυβικὰ μέτρα προσχώσεις. Κατὰ τὸν δρ. Πρ. Ἀργυρόπουλον τὰ μεταφερόμενα φερτὰ στερεὰ ὑλικά τοῦ Νείλου («*Τεχνικὰ Χρονικά*», τεύχη 407, 408/1958) εἶναι  $95 \times 10^6$  κυβικὰ μέτρα κατ' ἔτος, ὁπότε:

$$562.831 \times 10^6 \text{ κ.μ.} : 95 \times 10^6 \text{ κ.μ.} = 5924 \text{ χρόνια περίπου.}$$

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ στεριὰ ἀναπτύχθηκε βορείως τοῦ Καίρου κατὰ γενικὸν μέσον ὅρον σ' ἓνα μῆκος 165.000 μέτρων. Ὅποτε κάθε χρόνον ἐπεξετείνετο:

$$165.000 \text{ μ.} : 5924 \text{ χρόνια} = 27,85 \text{ μέτρα.}$$

Ἡ ἔναρξη τῶν προσχώσεων αὐτῶν τοῦ Νείλου χρονοεντοπίζεται:

$$5924 \text{ χρόνια} - 1990 \text{ μ.Χ.} = 3934 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Σημειώνεται ὁμως ἐδῶ, ὅτι στὰ ἀρχικὰ στάδια τῶν προσχώσεων ἡ ἐτησίᾳ ἐπέκταση τῆς στεριᾶς σὲ μῆκος εἰς βάρος τῆς θάλασσας πρέπει νὰ ἦταν μεγαλύτερα τοῦ μέσου ὅρου τῶν 27,85 μέτρων, ἐπειδὴ τὰ φερτὰ στερεὰ ὑλικά τοῦ ποταμοῦ ἀπλώνοντο σὲ ἀκτὴ πολὺ μικροῦ μήκους σὲ σχέση μ' ἐκείνη ἄλλων περιόδων καὶ μὲ τὴν σημερινή.

Ἄρα ἀπὸ τὸ ἔτος 3934 π.Χ. ἄρχισε νὰ δημιουργεῖται τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου καὶ ἡ Κάτω Αἴγυπτος, ἐνῶ μέχρι τότε ἡ θάλασσα τῆς Μεσογείου ἔφθανε στὸ σημερινὸ Κάιρο καὶ πέραν αὐτοῦ, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Πλούταρχος. Κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ ἀκτὴ τῆς Κάτω Αἰγύπτου καὶ ἡ ἐκβολὴ τοῦ Νείλου ἀπείχαν τῆς νήσου Φάρου «*μιας ἡμέρας πλοῦν μὲ σφοδρὸν βόρειον ἄνεμον*» (᾽Οδύσσεια δ 353-358), δηλαδὴ ἀπόσταση 86 περίπου χιλιομέτρων, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ὑπολογισμοὺς στὴν ἀναφερθεῖσα πρὶν πᾶν μελέτη μου. Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ἡ ἀκτὴ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔφθανε περίπου στὴ γραμμὴ ποὺ ὁρίζεται ἀπὸ τὶς σημερινὲς πόλεις Ἑλ-Τεϊρίγια, Τάλα, Μίτ-Γκχάμρ, Ἀμποῦ Κεμπέρ, ὅπως δείχνει τὸ σχῆμα 1. Δηλαδὴ μέχρι τότε ἡ στεριὰ εἶχε ἐπεκταθεῖ κατὰ 70 περίπου χιλιόμετρα, ποὺ ἀντιστοιχεῖ σὲ μία ἑκτασὴ  $4.600 \times 10^6$  τ.μ. Τὸ μέσον ὕψος καὶ μέσον βάθος στὴν ἑκτασὴ αὐτὴ ἀντιστοιχοῦσε σὲ 18,70 μ., ὁπότε:

$$4600 \times 10^6 \text{ τ.μ.} \times 18,70 \text{ μ.} = 86.020 \times 10^6 \text{ κ.μ.}$$

Ἡ πρόσχωσις αὐτὴ δημιουργήθηκε σὲ διάστημα

$$86000 \times 10^6 \text{ κ.μ.} : 95 \times 10^6 \text{ κ.μ.} = 905 \text{ χρόνια ἐτῶν,}$$

ὁπότε τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ χρονολογεῖται:

$$3934 \text{ π.Χ.} - 905 \text{ χρόνια} = 3029 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$



τω Αιγύπτου υπό τὸν πρῶτον βασιλιᾷ Μήνη (ἢ Μένες), ὅπως ἀναφέρουν πολλοὶ ἐρευνητές.

Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ἡ χρησιμοποιουμένη τότε μονάδα μετρήσεως τῶν ἐτῶν ἦταν διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σημερινὴ τῶν 365 ἡμερῶν. Ὁ Πλούταρχος λέγει, ὅτι «οἱ Αἰγύπτιοι χρησιμοποιοῦσαν σὰν ἀρχὴ μετρήσεως τοῦ ἔτους κατ' ἀρχὴν τὸν μῆνα καὶ (τις ἐποχὲς) ἀργότερα, λένε, ποὺ ἦταν τέσσαρες». Ἐκ τούτου προκύπτει ὅτι:

$$8000 \text{ χρ.} : 4 \text{ (ἐτήσιες ἐποχὲς)} = 2000 \text{ χρ.} + 600 \text{ π.Χ.} = 2600 \text{ π.Χ.}$$

Δηλαδή ἡ πόλη Σάιδα ἰδρύθη περὶ τὸ ἔτος 2600 π.Χ. Ἀλλὰ πάλι δὲν ὑπῆρχε στεριά γιὰ τὴν ἵδρυσή της, ἀφοῦ στὸ διάστημα τῶν 400 ἐτῶν ἡ Ὀμηρικὴ ἀκτὴ τοῦ 3000 π.Χ. θὰ εἶχε προχωρήσει ( $400 \text{ ἔτη} \times 27,85 \text{ μ.} =$ ) 11.140 μέτρα βορειότερα. Δηλαδή δὲν θὰ εἶχε φθάσει στὴ σημερινὴ πόλη Τάντα. Μήπως ὅμως πρόκειται γιὰ κάποια ἄλλη Σάιδα καὶ ὅχι ἐκείνην ποὺ ἐντοπίζεται σήμερα ἀπὸ τὸν Philip Vandenberg («Ραμσής ὁ Μέγας», ἔκδ. Κονιδάρη, 1980, σελ. 248), κοντὰ στὸ χωριὸ Σά-ἐλ-Χαγκάρ, βορειοανατολικά τοῦ Μπαζουῦν;

Ἀφοῦ μὲ τὸν προηγούμενο ὑπολογισμὸ δὲν προέκυψε θετικὸ ἀποτέλεσμα, θὰ χρησιμοποιήσουμε τὴν μηνιαία (σεληνιακὴ) διάρκεια τοῦ χρόνου τῶν Αἰγυπτίων (σ' ἓνα ἡλιακὸ ἔτος πραγματοποιοῦνται 13 πλήρεις σεληνιακὲς φάσεις τῶν 27 ἡμερῶν). Ὅποτε:

$$8000 \text{ χρ.} : 13 \text{ (σεληνιακὰ ἔτη)} = 615 \text{ ἡλιακὰ ἔτη καὶ}$$

$$615 \text{ ἡλ. ἔτη} + 600 \text{ π.Χ.} = 1215 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Ποῦ ἦταν τότε ἡ προσχωσιγενὴς ἀκτὴ τῆς Κάτω Αἰγύπτου; Ἀπὸ τὸ 3029 π.Χ. (Ὀμηρικὴ ἀκτὴ) μέχρι τὸ 1215 π.Χ. εἶχαν παρέλθει 1814 ἔτη, ὁπότε:

$$1814 \text{ ἔτη} \times 27,85 \text{ μ.} = 50.520 \text{ μέτρα.}$$

Ἡ Ὀμηρικὴ ἀκτὴ στὸ διάστημα αὐτὸ εἶχε μετακινηθεῖ κατὰ 50 χιλιόμετρα βορειότερα τοῦ χωριοῦ Τάλα, δηλαδή εἶχε φθάσει περίπου στὴ γραμμὴ ποὺ σχηματίζουν ἡ πόλη τοῦ σημερινοῦ Σούμπρα Κχίτ, Κάφρ-ἐλ-Σεϊκ "Ελ-Μανσούρα. Τότε ὅπωςδήποτε ὑπῆρχε τόπος, γιὰ νὰ ἰδρυθεῖ ἡ Σάιδα τῆς Κάτω Αἰγύπτου. Δὲν μπορούσε ὅμως, «οἱ Ἀθηναῖοι νὰ εἶναι ἄποικοι τῶν Σαῖτων τῶν ἐξ Αἰγύπτου», ὅπως ἀναφέρει ὁ Διόδωρος (Βιβ. Ι κεφ. 28 σελ. 36).

Ἡ ἀπόσταση τῆς κορυφῆς τοῦ Δέλτα στὸ Κάιρο μέχρι τὸ χωριὸ Σούμπρα Κχίτ εἶναι 120 χιλιόμετρα. Ἀφαιρώντας τὶς ἐπὶ τῶν ἀκτῶν δημιουργούμενες λιμνοθάλασσες μήκους περίπου 10 χιλιομέτρων ἔχομε καθαρὸ διάστημα τῆς δημιουργηθείσης στεριάς 110 χιλιόμετρα περίπου. Κάνοντας τοὺς σχετικοὺς ὑπολογισμοὺς βρίσκουμε, ὅτι μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Σόλωνος, τὸ 600 π.Χ., εἶχε προσχωθεῖ ἔκταση  $12.500 \times 10^6$  τετρ. μέτρων ἐπὶ ἓνα μέσο βάθος καὶ ὕψος 20,5 μ. Τότε ὁ ὅγκος τῶν παραχθεισῶν προσχώσεων ἦταν  $256.250 \times 10^6$  κ.μ. Διαιρώντας διὰ τῆς ἐτησίας παραγωγῆς τῶν  $95 \times 10^6$  βρίσκουμε 2697 χρόνια, ποὺ χρειάστηκαν, γιὰ νὰ γίνουν οἱ προσχώσεις αὐτές, ποὺ ἄρχισαν τὸ ἔτος 3934 π.Χ., ὁπότε:

$$3934 \text{ π.Χ.} - 2697 \text{ χρόνια} = 1237 \text{ π.Χ.}$$

Τὰ χρονολογικὰ ἀποτελέσματα, ὅπως φαίνονται ἐκ τῶν στοιχείων τῶν ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, τὸ ἔτος 1215 π.Χ. καὶ ἐκ τῆς ἐξελιξέως τῶν προσχώσεων τοῦ Νεῖλου τὸ ἔτος 1237 π.Χ. παρουσιάζουν μία διαφορὰ 23 ἐτῶν καὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι τότε περίπου πρέπει νὰ ἰδρύθηκε ἡ Σάιδα, τὴν ὁποίαν ἐπεσκέφθη ὁ Σόλων τὸ 600 π.Χ. καὶ ὁ Ἡρόδοτος περὶ τὸ 450 π.Χ.

Ὁ Ἡρόδοτος λέγει («Εὐτέρπη», § 4), ὅτι «*πρῶτοι ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων οἱ Αἰγύπτιοι εὗρηκαν τὸ ἔτος καὶ τὸ διαίρεσαν σὲ 12 μῆνες τῶν 30 ἡμερῶν, παρεμβάλλοντας καὶ 5 ἡμέρες, γιὰ νὰ συμπίπτουν κατὰ ἡμερομηνίαν οἱ ἐποχές τοῦ ἔτους*». Ἡ ἐφεύρεση αὐτὴ πρέπει νὰ ἔγινε μετὰ τὸ ἔτος 600 π.Χ. καὶ νὰ ἐφαρμόστηκε, ἂν ἐφαρμόστηκε ποτέ, μετὰ τὴν ἐπίσκεψη στὴν Αἴγυπτο τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων Θαλῆ τῆς Μιλήτου καὶ Πυθαγόρα. Ἡ θέση αὐτὴ τοῦ Ἡροδότου χάνει τὴν ἀξία της, ἀφοῦ κατὰ τὸν Ph. Vandenberg («*Ραμσής ὁ Μέγας*», σελ. 139) «*οἱ Αἰγύπτιοι μετροῦσαν τὸ χρόνο ἀποκλειστικὰ μὲ τὰ ἔτη βασιλείας τῶν Φαραώ*». Κατὰ τὸν E. Μέγερ, ὅπως ἀναφέρει ὁ A. Rochan («*Τὰ μυστήρια τῶν Μεγάλων Πυραμίδων*» σελ. 348), «*οἱ μῆνες (τοῦ αἰγυπτιακοῦ ἡμερολογίου) δὲν εἶναι μῆνες, οἱ ἐποχές του δὲν εἶναι ἐποχές, ἀκόμα καὶ τὸ ἔτος τους δὲν εἶναι ἔτος*». Ἀκόμη στὴ σελ. 411 τοῦ ἴδιου βιβλίου ὁ A. Rochan σημειώνει, ὅτι «*τὰ χρόνια τῆς χρονολόγησής τοῦ Ἀθωθι καλύπτουν δύο συνεχόμενα ἔτη στοῦ Ἰουλιανῦ ἡμερολόγιου*». Αὐτὸ λέγει, ὅτι ἓνα αἰγυπτιακὸ ἔτος τοῦ Ἀθωθι ἀντιστοιχοῦσε σὲ 730 ἡμέρες τοῦ Ἰουλιανοῦ ἢ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ τροχιά τῆς περιφορᾶς τῆς γῆς ἦταν διπλασία τῆς σημερινῆς ἢ οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχαν ἰδέαν ἀστρονομίας ἢ πρόκειται περὶ λάθους στὴν ἀντιστοιχία τοῦ ἔτους τοῦ Ἀθωθι πρὸς τὸ Ἰουλιανὸ ἡμερολόγιο. Ἐκ τοῦ στοιχείου αὐτοῦ προκύπτει ἀκόμη ὅτι στὰ 5610 ἔτη τοῦ Ἀθωθι (ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Μῆνη ἢ Μένες μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ) ἀντιστοιχοῦν 11.220 Ἰουλιανὰ χρόνια. Ὅποτε ὅσοι ὑποστηρίζουν ὅτιδῆποτε ἄλλο, κάνουν ἓνα λάθος ἀκόμη.

Ὁ A. Rochan στὴ σελίδα 344 τοῦ παραπάνω βιβλίου του ἀναφέρει, ὅτι στὴν Ἡλιούπολη βρέθηκαν δύο ὀβελίσκοι κι ἓνα κείμενο, ποὺ λέγει ὅτι: «*ὅταν ὁ ἥλιος μπαίνει στοῦ πρώτου λεπτοῦ τοῦ Αἰγόκερου, στὴ μικρότερη ἡμέρα τοῦ χρόνου (22 Δεκεμβρίου σήμερα), ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν κορυφὴ τοῦ νοτίου ὀβελίσκου*. "Ὅταν ὁ ἥλιος φθάνει στοῦ πρώτου λεπτοῦ τοῦ Καρκίνου, στὴ μεγαλύτερη ἡμέρα τοῦ χρόνου (22 Ἰουλίου σήμερα), τότε ὁ ἥλιος φωτίζει τὴν κορυφὴ τοῦ βορείου ὀβελίσκου». Αὐτοὶ οἱ δύο ὀβελίσκοι εἶναι τὰ δύο ἄκρα τῆς κίνησής τοῦ ἡλίου καὶ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἓνα χρονικὸ διάστημα μισοῦ ἡλιακοῦ ἔτους, ἀφοῦ ἡ παρακολούθηση τῆς κίνησής τοῦ ἡλίου περιορίζεται ἀπὸ τὴν χειμερινὴ μέχρι τὴ θερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου. Γιὰ τὸ φαινόμενον τῆς ἰσημερίας τὸ κείμενο δὲν ἀναφέρει τίποτα, ἀφοῦ, ἂν εἶχε παρατηρηθεῖ ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἔπρεπε νὰ εἶχαν στήσει καὶ τρίτον ὀβελίσκο στοῦ μέσου τῶν δύο ἄλλων.

Ὁ ἄξονας τῶν τροπῶν, ὅπως εἶναι γνωστόν, τέμνεται καθέτως μὲ τὸν ἄξονα τῶν ἰσημεριῶν, καὶ σχηματίζουν μεταξύ τους τέσσαρες ὀρθές γωνίες. Ὅποτε ἡ θερινὴ τροπὴ ἀπέχει τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας 90 μοῖρες ἢ κατὰ ὀρθὴ ἀναφορὰ 6ω.00λ.00δ. Ἡ φθινοπωρινὴ ἰσημερία ἀπέχει τῆς ἑαρινῆς 180 μοῖρες ἢ 12ω.00λ.00δ. Ἡ χειμερινὴ τροπὴ ἀπέχει τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας 270 μοῖρες ἢ 18ω.00λ.00δ. καὶ ἀπὸ τῆς θερινῆς τροπῆς 180 μοῖρες ἢ 12ω.00λ.00δ.

Σήμερα τὸ πρῶτο ὄρατὸ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἄστρο τοῦ Αἰγόκερου εἶναι τὸ 4 (ὑπ' ἄρ. κατ. 1529) καὶ ἔχει ὀρθὴν ἀναφορὰν 20ω.17λ.14δ., ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἶχε 18ω.00λ.00δ. Ὅποτε:

$$20\omega.17\lambda.14\delta. - 18\omega.00\lambda.00\delta. = 2\omega.17\lambda.14\delta.$$

Δηλαδή ὁ ἄξων τῶν τροπῶν ἔχει μετατοπιστεῖ, λόγῳ τῆς ἐτησίας μεταπτώσεως τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας, κατὰ 2ω.17λ.14δ ἢ 8234 δευτερόλεπτα ὥρας. Τὸ ἴδιο

προκύπτει και για τὸ πρῶτο ἄστρο τοῦ Καρκίνου. Τὸ μέγεθος αὐτὸ διαιρούμενο διὰ τῆς μέσης ἐτησίας μεταπτώσεως τῶν 3,35 δευτερολέπτων δίδει:

$$8234\delta. : 3,35\delta. = 2458 \text{ χρόνια και}$$

$$2458 \text{ χρ.} - 1990 \text{ μ.Χ.} = 468 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Ἄρα στὴν Ἡλιούπολη ἀπὸ τὸ 468 π.Χ. οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς εἶχαν ἀρχίσει νὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴ μέτρηση τοῦ ἔτους τὶς δύο τροπές τοῦ ἡλίου, ποὺ ἀντιστοιχοῦσαν στὸ μισὸ τῶν 365 ἡμερῶν τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους. Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ἓνα Ἰουλιανὸ ἔτος ἀντιστοιχοῦσε σὲ δύο ἔτη τοῦ Ἄθωθι. Συνεπῶς εἶναι λάθος ἡ διατύπωση τῆς σελίδας 411 τῶν *«Μυστηρίων τῶν Μεγάλων Πυραμίδων»* τοῦ Α. Rochan, ποὺ ἀναφέρθηκε πιὸ πάνω.

Τὸ χρονικὸ διάστημα τῶν 5620 ἐτῶν, κατὰ τὴ χρονολόγηση τοῦ Ἄθωθι, ποὺ μεσολαβεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Μῆνη μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, διαιρούμενο διὰ δύο δίνει ἓνα ἀποτέλεσμα ἴσον μὲ 2810 ἡλιακὰ χρόνια πρὸ Χριστοῦ. Αὕτῃ εἶναι ἡ χρονολογία ἐνάρξεως τῆς βασιλείας τοῦ Μῆνη στὸ ἡνωμένο βασίλειο τῆς Ἀνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, καὶ τοποθετεῖται 200 περίπου ἡλιακὰ χρόνια μετὰ τὴν ἀφίξη ἐκεῖ τοῦ Μενελάου ἐκ τῆς Τροίας. Τοῦτο δὲ ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὸ χρονολογικὸ ἡμερολόγιο τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Κάτω Αἰγύπτου ἀπὸ τὶς προσχώσεις τοῦ Νείλου, ὅπως ἀποδεικνύει καὶ ὁ χάρτης τοῦ σχήματος 1. Ἄλλωστε οἱ τελευταῖες ἐρευνες, κατὰ τὸν C.W. Ceram, ὅπως λέγει στὸ ἔργο του *«Θεοὶ-Τάφοι καὶ Σοφοί»* (μετ. Α. Πάγκαλος, ἔκδ. Γεμετζοπούλου, 1949, σελ. 124-125), *«ἡ χρονολογία αὐτὴ τοποθετεῖται στὸ 2900 πρὸ Χριστοῦ»*. Καὶ κατὰ τὸν Ph. Vandenberg (*«Ραμσῆς ὁ Μέγας»*, σελ. 149) ἡ ἀρχὴ τῆς βασιλείας τοῦ Μῆνη (ἡ Μενές) χρονοεντοπίζεται στὸ ἔτος 2850 πρὸ Χριστοῦ.

Πέραν ὅμως αὐτῶν ὁ Πλάτων (*«Νόμοι»*, τόμ. Α', βιβλ. Β σελ. 48, ἔκδ. Φέξη 1911) γράφει, ὅτι *«ἡ καλλιτεχνία στὴν Αἴγυπτο (ζωγραφικὴ-γλυπτικὴ) ἀριθμεῖ 10.000 χρόνια πραγματικῆς ὑπάρξεως καὶ οἱ μελωδίες διεσώθησαν γιὰ τόσα πολλὰ χρόνια, ἐπειδὴ ἦσαν ἔργα τῆς Ἰσιδας»*. Τὰ 10.000 χρόνια τῶν Αἰγυπτίων, ποὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτων, μὲ ἀντιστοιχία 13 σεληνιαίων ἐτῶν ἰσοῦνται μὲ 769 ἡλιακὰ ἔτη τῶν 365 ἡμερῶν. Προσθέτοντας καὶ τὰ 350 χρόνια πρὸ Χριστοῦ, ὁπότε ἐγράφησαν οἱ *«Νόμοι»*, ἔχομε τὴν χρονολογία τοῦ 1119 π.Χ. Τὰ 10.000 χρόνια τῶν Αἰγυπτίων, μὲ ἀντιστοιχία τριῶν ἐποχιακῶν ἐτῶν στὸ ἡλιακὸ ἔτος (Ph. Vandenberg, ὁ.π., σελ. 54) εἶναι 3333 ἡλιακὰ ἔτη καὶ 350 χρόνια πρὸ Χριστοῦ, κάνουν τὸ ἔτος 3683 π.Χ. Τὰ 10.000 «πραγματικὰ» χρόνια τῶν Αἰγυπτίων, μὲ ἀντιστοιχία τῶν τεσσάρων ἐποχιακῶν ἐτῶν στὸ ἡλιακὸ ἔτος, ὅπως λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀντιστοιχοῦν σὲ 2500 χρόνια. Σὺν 350 π.Χ., κάνουν τὸ ἔτος 2850 π.Χ.

Ἐκ τούτων προκύπτει, ὅτι τὰ ἔργα τῆς Ἰσιδας μπορεῖ νὰ ἔγιναν ἢ τὸ 3683 π.Χ. ἢ τὸ 2850 π.Χ. ἢ τὸ 1119 πρὸ Χριστοῦ. Ἡ πόλη στὴν ὁποία εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ μέγιστο ἱερὸ τῆς Ἰσιδας, ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος (*«Εὐτέρπη»* § 39), ἦταν ἡ Βούσιρις, ποὺ εἶχε ἰδρυθεῖ στὴ μέση τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ὅπως συμπληρώνει ὁ Στράβων (*«Γεωγραφικά»*, βιβλ. ΙΖ' § 23), ἡ Βούσιρις βρισκόταν λίγο πιὸ πάνω (νοτιώτερα) τῆς Σάιδας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀπορρίπτει τὶς χρονολογίες τοῦ 3683 καὶ 2850 π.Χ., γιατί τότε δὲν εἶχε δημιουργηθεῖ ἡ ἀνάλογη στεριά. Ἡ ἀκτὴ τῆς προσχωσιγενοῦς στεριᾶς ἦταν μακρὰ πρὸς νότον καὶ οἱ θέσεις τῆς Σάιδας καὶ τῆς Βουσίριδος ἐκαλύπτοντο ἀπὸ τὴν Μεσόγειο θάλασσα. Ἄρα τὰ *«πραγματικὰ 10.000 χρόνια τῶν Αἰγυπτίων»* ἀντιστοιχοῦν σὲ 769 ἡλιακὰ ἔτη καὶ ἀναφέρονται στὸ ἔτος 1119 π.Χ.

Καθίσταται πλέον σαφές, ότι μέχρι το 600 π.Χ. οί Αιγύπτιοι ιερείς της Σάιδας χρησιμοποιούσαν για τη μέτρηση τών έτων τόν σεληνιακό μήνα τών 27 ήμερών. Πρὸ τῆς χρονολογίας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ, ἡ μονάδα μετρήσεως τοῦ ἔτους ἦταν διαφορετικὴ καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδιοριστεῖ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ τὸ κάθε «ἱερατεῖον» τῶν πόλεων τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου εἶχε δικά του δεδομένα (χρονολογικούς πίνακες) καλυπτόμενα ἀπὸ τὸν παραδοσιακὸ «μυστικισμό». Ἔτσι κάθε ἀναφορὰ στὴν προϊστορικὴ χρονολόγηση τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ της πέρα τοῦ 2850 πρὸ Χριστοῦ, ὅπως προσδιορίστηκε πιὸ πάνω μὲ τὰ δικά τους ἀστρονομικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἀμφισβητήσιμη καὶ χωρὶς ἐπιστημονικὴ θεμελίωση. Αὐτὸ ἐπαληθεύεται κι ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Αἴγυπτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν παρουσίασε κανένα σοφὸ ἢ διανοούμενο ἢ συγγραφέα, ποὺ νὰ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν προϊστορία καὶ τὴν ἱστορία τῆς χώρας του. Σήμερα οἱ γνώσεις περὶ αὐτῆς βασίζονται στὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ρωμαίων συγγραφέων καὶ στίς ἀρχαιολογικὲς ἐρευνες, ποὺ γίνονται ἀκόμη καὶ σήμερα ἀπὸ ξένους καὶ ντόπιους ἐπιστήμονες.

Ἡ ἀνασυγκρότηση λοιπὸν τῆς προϊστορίας τῆς Αἰγύπτου εἶναι κατ' οὐσίαν φανταστικὴ, στηριγμένη σ' ἅπειρα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν ἐντυπώσεις, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν ζωντανὴ φωνὴ ἑνὸς συγγράμματος, ὅπως τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, τὰ ὁποῖα δίνουν καὶ γι' αὐτὴν ταύτην τὴν Αἴγυπτο τοῦ καιροῦ ἐκείνου ζωντανὰ στοιχεῖα. Παραδόξως ὁμως, ἐνῶ ἀναφέρονται αἱ Θῆβαι, δὲν ἀναφέρεται ἡ Μέμφιδα, ἡ Ἡλιούπολη, ἡ Σάιδα καὶ οἱ πυραμίδες. Παραδόξως πάλι, ἐνῶ ἀναφέρεται ἡ Σιδώνα τῆς Φοινίκης (Ὁδύσσεια Ο 425 κι ἄλλοι), δὲν ἀναφέρεται ἡ Τύρος τῆς Φοινίκης, ἡ ὁποία Τύρος, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἡροδότου («Εὐτέρπη» § 44), ιδρύθη τὸ ἔτος 2784 πρὸ Χριστοῦ. Κι' ἀκόμα πιὸ παράδοξο εἶναι, ὅτι, ἐνῶ ἀναφέρονται οἱ Παφλαγόνες, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἑρεμβοί, οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Αἰθίοπες, ὁ Ὅμηρος ἔδειξε τόση περιφρόνηση γιὰ τοὺς Σουμερίους, Χαλδαίους, Ἀσσυρίους, Χετταίους καὶ Βαβυλωνίους, ὥστε νὰ μὴν τοὺς μνημονεύσει καθόλου. Εἶναι δυνατόν αὐτοὶ οἱ λαοὶ νὰ εἶχαν ἀναπτύξει τέτοιους πολιτισμοὺς καὶ ἐπιστημονικὲς κατακτήσεις, ὅπως παρουσιάζονται σήμερα, καὶ νὰ μὴν ἀκτινοβολοῦσαν στοὺς γύρω τοὺς λαοὺς, γιὰ νὰ συγκινήσουν καὶ τὸν Ὅμηρο; Ἡ ἀπάντηση σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα καὶ σ' ἄλλα πολλὰ εἶναι μία καὶ μόνη: Ἡ Ὀμηρικὴ ἐποχὴ προηγεῖται τοῦ 2784 π.Χ. καὶ τοῦ 2850 π.Χ.

##### 5. ΕΒΡΑ-Ι-ΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΤΗ ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟ-Ι-ΣΤΟΡΙΑΣ

Τὰ κύρια στοιχεῖα ὑπολογισμοῦ τῶν διαφόρων χρονολογικῶν περιόδων τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ προέρχονται ἀπὸ τὴν *Παλαιὰ Διαθήκη*. Τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν ἀναφέρεται σὲ ἀστρονομικὰ δεδομένα γιὰ τὴν ἐξάρτηση τοῦ ἡμερολογιακοῦ ἔτους, ἀλλὰ παρέχει σαφῆ προσδιορισμὸ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τοῦ μηνός, ὁ ὁποῖος ἀκολουθεῖ τοὺς κύκλους τῆς σελήνης καὶ διαρκεῖ 27 ἡμερόνυχτα (*Βασιλειῶν Β'* κεφ. ΚΕ' § 27 καὶ *Γένεσις* κεφ. Η' § 14) καὶ συγκεκριμένα χρονικὰ διαστήματα στὸν ροὺν τῶν γεγονότων τοῦ παρελθόντος ποὺ ἀναφέρονται. Ἐκτὸς αὐτοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Δαυὶδ ἡ διαίρεση καὶ ἡ κατανομή τῶν ὑπηρεσιῶν στοὺς υἱοὺς τοῦ Ἰσραὴλ παρίετο ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα, καθ' ὅλους τοὺς μῆνες τοῦ «ἐνιαυτοῦ», οἱ ὁποῖοι ἀ-

ριθμοῦντο μέχρι δώδεκα (*Χρονικῶν Α΄*, κεφ. ΚΖ΄ § 1-15). Ἐκ τούτου προκύπτει, ὅτι ὁ «ἐνιαυτός» τῶν Ἑβραίων ἦταν:

$$27 \text{ ἡμ.} \times 12 \text{ μῆνες} = 324 \text{ ἡμέρες,}$$

δηλαδή μικρότερος τοῦ ἡλιακοῦ τῶν 365,2422 ἡμερῶν κατὰ 41,2422 ἡμέρες. Αὐτὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα, ὅτι ἓνα ἡλιακὸ ἔτος ἀντιστοιχεῖ σὲ 1,127 Ἑβραϊκὰ χρόνια.

Ἡ ἀναγωγή τῶν Ἑβραϊκῶν χρονολογικῶν περιόδων πρέπει νὰ γίνῃ σὲ μιὰ συγκεκριμένη καὶ ἀναμφισβήτητη χρονολογία. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀνοδος τοῦ Κύρου στὸν θρόνο τῶν Περσῶν, ποὺ ἐγίνε «στὴν ἀρχὴ τῆς νε΄ (55ης) Ὀλυμπιάδος», δηλαδή στὸ τέλος τῆς νδ΄ (54ης) Ὀλυμπιάδος, ὅπως λέει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης στὸ IX βιβλίο του, κεφ. 31 («Ἱστορικὴ Βιβλιοθήκη», ἔκδ. B.G. Teubner, 1853, σελ. 534), ποὺ ἀντιστοιχοῦσε στὴν

$$54\eta \text{ Ὀλυμπ.} \times 4 \text{ χρ.} = 216 \text{ χρ.} - 776 \text{ π.Χ.} = 560 \text{ π.Χ.}$$

Τὸ ἔτος 560 πρὸ Χριστοῦ, ποὺ βασιζέται σὲ καθαρὰ καὶ ἀναμφισβήτητα Ἑλληνικὰ χρονολογικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἐκεῖνο, πάνω στὸ ὁποῖο θὰ βασισταθοῦν οἱ διδόμενες ἀπὸ τὴ *Βίβλο* χρονολογικὲς περίοδοι, ἀπὸ τὸ πιὸ πρόσφατο παρελθὸν πρὸς τὸ ἀπώτατον τοιοῦτο.

Ἀπὸ τὸ 560 π.Χ., ποὺ ἀφέθησαν ἐλεύθεροι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, στὸν πρῶτο χρόνο τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου (*Ἑσδρας*, κεφ. Α΄ § 2, ἔκδ. La Clé, 1979) μέχρι τῆς ἀνόδου στὸ θρόνο τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Σολομῶντος, εἶχαν παρέλθει 448 Ἑβραϊκὰ χρόνια, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ βιβλία Α΄ καὶ Β΄ τῶν *Βασιλειῶν*, ὁπότε:

$$448 \text{ Ἑβρ. χρ.} \times 1,127 = 505 \text{ ἡλιακὰ ἔτη καὶ}$$

$$560 \text{ π.Χ.} + 505 \text{ ἡλ. ἔτη} = 1065 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Τὸ ἔτος 1065 πρὸ Χριστοῦ ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ Σολομῶν καὶ τὸ 1061 π.Χ. ἄρχισε ἡ κατασκευὴ τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπως λέγει τὸ βιβλίο Α΄ τῶν *Βασιλειῶν* κεφ. ΣΤ΄ § 1. Ἀλλὰ στὸ διάστημα αὐτὸ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωσίου υἱοῦ τοῦ Ἀμμών (650 — 619 π.Χ.) στὶς πόλεις τοῦ Ἰούδα γύρω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπικρατοῦσε ἡ εἰδωλολατρεία τοῦ Βάαλ, τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ζωδίων καὶ ὅλης τῆς στρατιᾶς τοῦ οὐρανοῦ (*Βασιλειῶν Β΄* κεφ. ΚΓ΄ § 5), τὴν ὁποία κατήγγησε ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ ἐπαληθεύει τὸν Πλάτωνα, καὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Ἑβραῖοι θεωροῦσαν τ' ἄστρα ὡς θεούς.

Ἀπὸ τῆς ἀνόδου τοῦ Σολομῶντος στὸ θρόνο μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο εἶχαν παρέλθει 480 Ἑβραϊκὰ χρόνια (*Βασιλειῶν Α΄*, κεφ. ΣΤ΄ § 1), ὁπότε:

$$480 \text{ Ἑβρ. χρ.} \times 1,127 = 541 \text{ ἡλιακὰ ἔτη καὶ}$$

$$1061 \text{ π.Χ.} + 541 \text{ ἡλ. ἔτη} = 1602 \text{ π.Χ.}$$

Ἄρα τὸ 1602 π.Χ. ἐγίνε ἡ ἐξοδος τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου.

Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Ἰακῶβ (Ἰσραὴλ) καὶ τῶν υἱῶν του στὴν Αἴγυπτο μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν εἶχαν παρέλθει 430 Ἑβραϊκὰ χρόνια (*Ἑξόδος* κεφ. ΙΒ΄ § 40), ὁπότε:

$$430 \text{ Ἑβρ. ἔτη} \times 1,127 = 485 \text{ ἡλιακὰ ἔτη καὶ}$$

$$1602 \text{ π.Χ.} + 485 \text{ ἡλ. ἔτη} = 2087 \text{ π.Χ.}$$

Αὐτὸ λέγει, ὅτι ὁ Ἰακῶβ (Ἰσραὴλ) καὶ τὰ παιδιά του ἐγκατεστάθηκαν στὴν Αἴγυπτο τὸ ἔτος 2087 π.Χ. Τότε εἶχαν παρέλθει (ἀπὸ τὸ ἔτος 3029 π.Χ.) 942 ἡ-

λιακά έτη και ή άκτη της θάλασσας είχε μετατοπισθεί βορειότερα της 'Ομηρικης άκτης, δηλαδή είχε φθάσει κάπου κοντά στη σημερινή πόλη Τάντα, όπως φαίνεται στο σχ. 1.

Η διάρκεια της ζωής των 'Ιακώβ, 'Ισαάκ και 'Αβραάμ, πού ήταν αντίστοιχα 147 (Γένεσις κεφ. ΜΖ' § 28), 180 (Γένεσις κεφ. ΛΕ' § 28) και 175 χρόνια (Γένεσις κεφ. ΚΕ' § 7), δέν συμφωνεί με τὰ προηγούμενα 'Εβραϊκά έτη των 324 ήμερών. Αυτό προκύπτει έκ του γεγονότος ότι ή σύζυγος του 'Αβραάμ Σάρρα ήταν ένενήντα έτών και εύρίσκετο στην περίοδο της κλιμακτηρίου, ενώ ό 'Αβραάμ τότε φέρεται ότι ήταν έκατό χρονών. Η κλιμακτηρίος (έμμηνόπαυσις) όμως είναι ένα φυσικό γεγονός, τό όποιο λαμβάνει χώραν από της ηλικίας των 45 μέχρι των 50 έτών της γυναίκας. Άρα τότε τό έτος κατά την εποχή των τριών πατριαρχών του 'Ισραήλ ήταν τό μισό του ήλιακού των 365 ήμερών. Έπομένως στη διάρκεια ένός ήλιακού έτους αντίστοιχοΰσαν δύο «πατριαρχικά» έτη. Έτσι στην πραγματικότητα οί τρεις πατριάρχες του 'Ισραήλ έζησαν αντίστοιχα 74, 90 και 88 ήλιακά χρόνια, πράγμα πού φαίνεται φυσικό και λογικό. Έκ τούτου προκύπτει, ότι ό 'Ιακώβ έφθασε στην Αίγυπτο, όταν ήταν 65 χρονών. Ο 'Ισαάκ έγέννησε τόν 'Ιακώβ, όταν ήταν 30 χρονών. Ο 'Αβραάμ έγέννησε τόν 'Ισαάκ, όταν ήταν 50 χρονών. Άρα ό 'Αβραάμ γεννήθηκε στην Οϋρ των Χαλδαίων (Γένεσις κεφ. ΙΑ' § 28):

$$50 + 30 + 65 = 145 \text{ ήλιακά χρόνια}$$

πριν από την εγκατάσταση του 'Ιακώβ στην Αίγυπτο.

Έκ τούτου προκύπτει, ότι ό 'Αβραάμ γεννήθηκε τό έτος:

$$2087 \text{ πρὸ Χριστοῦ} + 145 \text{ ήλ. χρ.} = 2.232 \text{ πρὸ Χριστοῦ.}$$

Άλλά ή παραπάνω μονάδα μετρήσεως του χρόνου προήρχετο από την Χαλδαία της Μεσοποταμίας και δέν είναι καθόλου κολακευτική γιά τους περίφημους κατά την άρχαιότητα άστρονόμους της Χαλδαίας και στη συνέχεια της Βαβυλώνας. Η άποψη αυτή επαληθεύεται κι από την ποικιλία των μονάδων μετρήσεως του χρόνου, πού χρησιμοποιήθηκαν στην Χαλδαία της Μεσοποταμίας στην περίοδο των προγόνων του 'Αβραάμ, από τόν πατέρα του Θάρα μέχρι και του υιού του Νώε, του Σήμ. Η κατάληξη της μονάδος μετρήσεως του χρόνου φθάνει στόν Νώε, πού κι αυτός ζούσε στην Μεσοποταμία, όταν ένα έτος άντιστοιχοΰσε σ' ένα σεληνιακό μήνα διαρκείας 27 ήμερών. Διάστημα όφθαλμοφανές από την διαδοχή των φάσεων της Σελήνης. Έτσι τὰ 950 έτη της ζωής του Νώε δέν ήσαν παρά μόνο 73 ήλιακά έτη.

Αυτή είναι με λίγα λόγια ή προσφορά πού παρέχει ή *Βίβλος* γιά τις χρονολογικές περιόδους της ιστορίας των υιών του 'Ισραήλ μετά την άναγωγή τους στο ήλιακό ήμερολόγιο των 365 ήμερών. Η χρονολογική τους υπόθεση στηρίχτηκε υποχρεωτικά στα άναμφισβήτητα έλληνικά χρονολογικά στοιχεία των 'Ολυμπιάδων. Οί περίφημες άστρονομικές γνώσεις των Χαλδαίων της εποχής εκείνης, πού είχαν διαδοθεί στην περιοχή και είχαν μεταφερθεί και στην Αίγυπτο από τόν 'Αβραάμ (Γένεσις κεφ. ΙΒ' § 11), δέν άντέχουν σέ καμμιά έπιστημονική κριτική, άφού δέν είχαν καμμιά σχέση με τό ήλιακό (τροπικό) έτος. Είχαν όμως σαφή σχέση με την «φεγγαρονομία», όπως άποδείχτηκε πιό πάνω. Αυτό υποστηρίζεται και από τόν F. Tomlin στο βιβλίο του «Οί μεγάλοι φιλόσοφοι της 'Ανατολής» (μετ. 'Αχ. Βαγενά, έκδ. 'Αναγνωστίδη, σελ. 103), όπου λέγει ότι «οί Βαβυλώνιοι

ὕπῃρξαν οἱ πρῶτοι, ὅσο ξέρουμε, πὺ καθόρισαν τὸν σεληνιακὸ μῆνα τῶν 28 ἡμερῶν».

## 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οἱ αἰῶνες διαδέχονται ἀλλήλους καὶ κάθε λαός, σ' ὁποιοδήποτε σημεία τοῦ πλανήτου κι ἂν ζεῖ, παρατηρεῖ τὰ φυσικὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐντυπωσιάζουν καὶ πολλὰς φορὲς τὸν τρομοκρατοῦν. Ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τὸν ὀδηγοῦν στὴν λατρεία γιὰ ἐξουμενισμό καὶ λύτρωση ἀπὸ τὴν θεϊκὴ καταδίωξη καὶ τιμωρία, πὺ προήρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἡ πορεία αὐτὴ τοῦ ἀνθρώπου διήρκεσε χιλιάδες χρόνια, μέχρις ὅτου οἱ καθημερινὲς παρατηρήσεις ἀποδείξουν τὴν λειτουργία τῆς φύσεως καὶ καλλιεργήσουν τὸ ἀπέραντο δένδρο τῆς γνώσεως. Τὰ ἀρχαιότερα ὑπολείμματα τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσης τοῦ ἀνθρώπου, πὺ ἔχουν σχέση μὲ τὸν οὐρανό, τὸ θερινὸ ἡλιοστάσιο, τὸ ἡλιακὸ ἔτος καὶ τοὺς μῆνες, σώζονται ἀποσπασματικὰ ἀπὸ τὸν Ὅμηρο. Τὸ δωδεκάμηνο ἀντιστοιχεῖ κι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸ δωδεκάθεο, πὺ ἀνάγεται στοὺς πρῶτους κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ὅποιοι κι ἂν ἦσαν.

Ἡ παραπάνω γνώση μετεπὶδῃσε καὶ στοὺς ἄλλους λαούς. Οἱ Αἰγύπτιοι ἄρχισαν νὰ συνδέουν τὰ διάφορα γεγονότα μὲ τοὺς τηρουμένους ὑπὸ τῶν ἱερέων χρονολογικοὺς πίνακες. Ἀλλὰ κάθε πίνακας δὲν εἶχε μιὰ συγκεκριμένη μονάδα μετρήσεως τοῦ χρόνου οὔτε μιὰ συγκεκριμένη ἀφετηρία ἀναγωγῆς τῶν χρονολογικῶν περιόδων. Ἀποτέλεσμα τούτου ἦταν καὶ εἶναι ἡ δημιουργηθεῖσα σύγχυση, πὺ γέννησε τὴν ἀνακρίβεια στὴ χρονολόγηση τῶν διαφόρων γεγονότων τῆς προϊστορίας. Αὐτὸ συνέβαλε στὴ διατύπωση πλείστων ὄσων θέσεων καὶ ἀντιθέσεων ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐρευνητῶν.

Ἡ ἔνωση τῆς Ἀνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, σύμφωνα μὲ τὰ στοιχεῖα πὺ ἀναλύθηκαν στὰ προηγούμενα, χρονοεντοπίστηκε περὶ τὸ ἡλιακὸ (τροπικὸ) ἔτος τοῦ 2850 πρὸ Χριστοῦ. Ἀποτελεῖ ἓνα συγκεκριμένο ὄριο χρονολογήσεως, πὺ ταυτίζεται μὲ τὴν χρονολογικὴ ἐξέλιξη τῆς προσχωσιγενοῦς ἐπεκτάσεως τοῦ Δέλτα τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Οἱ ἀστρονομικὲς γνώσεις τῶν Αἰγυπτίων περὶ τοῦ τροπικοῦ ἔτους τῶν 365 ἡμερῶν δὲν ἐπαληθεύθησαν. Ἀντὶ τούτου ἀποδείχθηκε, ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχαν τὴν ἱκανότητα προσδιορισμοῦ τῶν δύο τροπῶν (χειμερινῆς καὶ θερινῆς) τοῦ ἔτους, μὲ τίς ὁποῖες μετροῦσαν περιόδους μισοῦ τροπικοῦ ἔτους καὶ ὀχι ὀλοκλήρου. Ἐκ τούτων προκύπτει, ὅτι κάθε τι πὺ βασίζεται στὰ Αἰγυπτιακὰ χρονολογικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ἀπορριπτέον. Πολλοὶ δὲ ἐρευνητὲς ἐξακολουθοῦν ἀκόμη καὶ σήμερα ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέμα αὐτὸ καὶ μὲ ἀνάλογα σωστὰ ἀποτελέσματα.

Παράλληλα πρὸς τ' ἀνωτέρω τὰ στοιχεῖα τῆς Βίβλου ἔδωσαν παράγοντες ὑπολογισμοῦ καὶ ἀναγωγῆς τῶν Ἑβραϊκῶν χρονολογικῶν περιόδων σὲ ἡλιακὰ ἔτη μὲ τὰ ἀνάλογα κατὰ περίπτωσιν ἐξαγόμενα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μᾶς ὀδήγησαν στὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ μονάδες μετρήσεως τοῦ χρόνου τῶν Ἑβραίων εἶχαν τὴν προέλευσή τους ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους, οἱ ὅποιοι, καίτοι ἐφημίζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα γιὰ τ' ἀστρονομικά τους ἐπιτεύγματα, δὲν ἄφῃσαν πίσω τους τίποτα τὸ σημαντικό.

Ἀποτέλεσμα ὄλης αὐτῆς τῆς προσπάθειας εἶναι ἐκεῖνο πὺ γράφει ὁ Em. Ve-

licofsky στη σελίδα 422 του έργου του «Τὸ Χάος τῆς Ἱστορίας» (μετ. Ντ. Γαρουφαλιᾶς, ἔκδ. «Κάκτος», 1980): «Εἴτε ἡ Αἰγυπτιακὴ ἱστορία ἔχει ἐπιμηκυνθεῖ εἴτε ἡ Βιβλικὴ ἱστορία ἔχει βραχυνθεῖ. Θὰ πρέπει νὰ κόψουμε ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴ ἱστορία μερικοὺς αἰῶνες “φαντάσματα” ἢ νὰ προσθέσουμε στὴ Βιβλικὴ μερικοὺς “χαμένους αἰῶνες”».

Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐγίνε στὴν παροῦσα μελέτη. Προσδιορίστηκε τὸ σφάλμα στὴν χρονολογικὴ μετατόπιση τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας καὶ ὁ συντελεστής τοῦ σφάλματος τῶν Ἑβραϊκῶν χρονολογικῶν περιόδων. Ἀκόμη προσδιορίστηκε καὶ ἀποδείχτηκε αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ Διογένης Λαέρτιος στὸ ἔργο του «Βίοι τῶν Φιλοσόφων» (μετ. Ν. Κυργιοπούλου, ἔκδ. Πάπυρος, 1975, σελ. 25): «ὅλοι ὁμως οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ πλανῶνται ἀπὸ ἀγνοια, ἀποδίδοντες στοὺς βαρβάρους τὰ ἐπιτεύγματα τῶν Ἑλλήνων, ἐκ τῶν ὁποίων ὄχι μόνον ἡ Φιλοσοφία ἀλλὰ καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ξεκίνησε».

## ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΜΑΡΜΑΤΣΟΥΡΗΣ

### Ἕρεβος

Σύγχυση στὸν πλανήτη,  
ἀναρθρες κραυγές,  
γρυλλισμοὶ  
καὶ «νοήματα»  
ἀντικατέστησαν τίς γλῶσσες.

Οἱ Διογενεῖς,  
ἀντιδρώντας στὴ συρρίκνωση,  
στὶς «ἀτυχίες» τους,  
στὶς «συμπτώσεις»,  
στὰ «σφάλματά» τους  
καὶ στοὺς ἐξωγενεῖς ἐμφύλιους,  
βρῆκαν τὸν τρόπο  
νὰ ἐξαλείψουν  
ἀπ' τὰ ξένα λεξιλόγια  
ὅλες τίς λέξεις  
πού'χαν ρίζα  
ἀπὸ τὴ γλῶσσα τοῦ Ζηνός.

Τὰ ἀπομείναντα  
φτωχὰ λεξιλόγια  
ἐπικουρούμενα  
ἀπὸ κακὴς κραυγές  
καὶ κωμικὰ νοήματα  
ἐπέφεραν τὸ Ἕρεβος.

## Δημοσίως υπερέφανοι ἢ υπερηφάνως δημόσιοι

Δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω, ποίος ἀνιστόρητος ὠνόμασε τὸ μᾶσκει ἐθνικὸ μας σπόρ. Ἐντάξει! Κάτι κάνουμε ἐκεῖ. Ὅμως τὸ ἄθλημα ποὺ σίγουρα ταιριάζει στὴν ψυχροσύνθεση τοῦ Νεοέλληνα εἶναι τὸ ρουσφέτι. Οἱ ἐπιδόσεις μας ἔχουν συντρίψει ἀπὸ συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ὅλα τὰ παγκόσμια ρεκόρ. Κι ἂν ἦταν ὀλυμπιακὸ ἀγώνισμα, μονίμως καὶ οἱ τρεῖς ἀνερχόμενοι στὸ βᾶθρο θὰ ἦταν Ἕλληνες.

Μὲ τὴν πείρα τῆς μακραίωνῆς μας παράδοσης (κάτι τὸ Βυζάντιο, κάτι ἡ Τουρκοκρατία) τὸ ρουσφέτι, παρ' ἡμῖν, ἔχει λάβει ἐπιστημονικὸν χαρακτήρα ὑψηλοῦ ἐπιπέδου καὶ διαστάσεις πανδημίας. Οὐδόλως θεωρεῖται ἀξιοπρεπές, καὶ εἶναι ἄλλως τε «ντεμοντέ», νὰ πορεύεται κανεὶς μὲ τὸν «σταυρὸ στὸ χέρι». Ἀφοῦ τὰ πράγματα εἶναι ἀπλᾶ: Τί θέλεις, κύριε; Ἐπαγγελματικὴ ἐπιτυχία, ξεκούραστα λεφτά, βραβεῖα, νὰ σοῦ σβήση ἡ τροχαία τὴν κλήση, νὰ διορίσουν τὸ παιδί σου; Ἡ συνταγὴ εἶναι μιὰ, ἀπλῆ, γρήγορη καὶ δοκιμασμένη: Ὁργανώσου σὲ κάποιο κόμμα. Μὲ τὰ πλούσια προσόντα τοῦ φωνακλᾶ, τοῦ ἐπαγγελματία καὶ καθ' ἕξιν χειροκροτητῇ καὶ τὴν ὑψηλὴ κατάρτιση τοῦ γρήγορου ἀφισσοκολλητῇ, τί διάολο, δὲν δικαιούσαι μιὰ θέση στὸ Δημόσιο καὶ μερικές, κατ' ἔτος, μικρότερης σημασίας διευκολύνσεις;

Ἔτσι ἡ καθημερινὴ μας ζωὴ εἶναι ἓνας διαρκὴς μααραθώνιος κομματικῶν διευκολύνσεων πρὸς τοὺς λυσσαλέους ὁπαδούς, μὲ κρατικὴ ὅμως ἐπιβάρυνση. Ἄσε δὲ πού, ὅπως πληροφοροῦμαι, σύντομα ψηφίζεται καὶ Νόμος στὴν Βουλὴ, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον: «Πᾶς ὅστις δὲν ἀκολουθεῖ ἐφεξῆς τὴν ρουσφετολογικὴν πεπατημένην καὶ ἐπιθυμεῖ τὴν δι' ἰδίων δυνάμεων πρόοδόν του θὰ τιμωρῆται μὲ πέντε ἐτῶν φυλάκισιν καὶ πρόστιμον ἴσον πρὸς τὰς ἀποδοχὰς τῶν ἡμερῶν ποὺ εἰργάσθη, ὅταν οἱ ὑπόλοιποι ἔτρεχαν εἰς κομματικὰς συγκεντρώσεις, πανηγύρεις καὶ φιέστας». Ὁχι, δηλαδή, θὰ τοὺς ἀφήσουμε νὰ μᾶς χαλάσουν τὰ ἀγνά μας ἦθη καὶ ἔθιμα.

Τὸ τραγικώτερον ὅμως ὅλων εἶναι, ὅτι οὐδεὶς τῶν τριακοσίων ἐθνοπατέρων ἐπιθυμεῖ τὸ ρουσφέτι. Θεὸς φυλάξοι! Κάνουν ὅ,τιδὴποτε γιὰ τὴν πάταξή του. Τὸ μόνο ποὺ ἐπιθυμοῦν εἶναι, λίγο νὰ τακτοποιήσουν τοὺς ψηφοφόρους τους, λίγο νὰ βολέψουν τοὺς συγγενεῖς τους καὶ κάπως νὰ διευθετήσουν τίς ὑποχρεώσεις τους. Ξέρετε μὲ τί πόνο ψυχῆς πέρασαν ὁμοφώνως αὐτὴν τὴν τροπολογία στὸν Νόμο περὶ Δημοσίας Διοικήσεως, δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ συγγενεῖς τους ποὺ ὑπῆρτησαν δύο χρόνια στὸ πολιτικὸ τους γραφεῖο, μετὰ τὴν παρέλευση τῆς διετίας θὰ καθίστανται αὐτομάτως (καὶ ἐφ' ὅσον, βέβαια, τὸ ἐπιθυμοῦν) δημόσιοι ὑπάλληλοι; Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴν τεράστια ψυχικὴ τους δοκιμασία, ὅταν ὑποχρεώθηκαν νὰ ψηφίσουν, καὶ πάλιν ὁμοφώνως, καὶ μάλιστα σὲ ἐποχὴ σκληρῆς οἰκονομικῆς λιτότητος, τὴν αὔξησιν τῆς βουλευτικῆς ἀποζημιώσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἀφορολόγητων κυβικῶν στὰ δικαιούμενα ἀπὸ τοὺς βουλευτὲς αὐτοκίνητα. Ἦταν, πράγματι, νὰ τοὺς λυπᾶσαι.

Τώρα θὰ μοῦ πεῖτε, ὅτι κάτι τέτοια βλέπει ὁ ἀπλὸς πολίτης καὶ λατρεῖ μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια κράτος, θεσμούς, ἠθικὴ, ἀρχὲς καὶ νόμους θυσιάζοντας τὰ πάντα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος καὶ ἀδιαφορώντας ἀπολύτως γιὰ τὸ πῶς, ὡς ἄτομο, θὰ ἐπιβίωσῃ μὲ κάθε μέσο, θεμιτὸ καὶ ἀθέμιτο (καὶ γιὰ τὰ ὑπόλοιπα «φοῦρνος νὰ μὴ καπνίσῃ»). Εἴμεθα τῷ ὄντι δημοσίως υπερέφανοι ἢ υπερηφάνως δημόσιοι γιὰ τὸν δημόσιον βίον μας, τοὺς δημοσίους ἄνδρας μας καὶ τὰ δημόσια ἦθη μας. Νὰ τὰ χαιρώμεθα καὶ τὰ τρία μας.

Γιῶργος Πετρόπουλος

# ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ «ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ» ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

## ‘Ο διεθνιστής

Διεθνιστής λέγεται αὐτὸς ποὺ πρεσβεύει τὸ δόγμα τοῦ διεθνισμού, ποὺ συνίσταται στὴν πολτοποίηση καὶ κατάργηση τῶν ἔθνων, στὴν καταστροφή τῶν ἔθνικων πολιτισμῶν τους καὶ στὴ δημιουργία μιᾶς ἀδιάκριτης κι ἀδιαφοροποίησης μάζας, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς «φάρμας τῶν ζώων» τοῦ “Οργουελ.

‘Ο διεθνιστής —εἴτε ἀποτελεῖ ἔμμισθο ὄργανο τῆς ἐξουσίας εἴτε ὄχι— εἶναι παρηκμασμένο καὶ ἐκφυλισμένο κύτταρο, ποὺ αἰσθανόμενος μειονεκτικὰ ἔναντι τοῦ ἔθνους του, ἐπειδὴ ἀδυνατεῖ ἢ φαντάζεται ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἰδεολογικο-πολιτικὴ καὶ οἰκονομικο-κοινωνικὴ πορεία του, τὸ ἀρνεῖται καὶ τὸ καταπολεμᾷ μ’ ὅλες του τὶς δυνάμεις. ‘Ο τύπος αὐτὸς ὑποφέρει ἀπ’ αὐτὸ ποὺ λέγεται αἶσθημα ἔθνικῆς μειονεξίας. Οὐσιαστικὰ πιέζεται ἀπ’ τὸ αἶσθημα τῶν ἀλληλοδιαδόχων ἀποτυχιῶν καὶ τῆς ἀσημαντότητός του, ἐνῶ συγχρόνως ἀδυνατεῖ νὰ μεταβάλλῃ στάση καὶ νὰ διορθώσῃ τὴ λανθασμένη πορεία του· ἔτσι μετατοπίζει τὶς εὐθύνες κι ἀποδίδει τὴν κακοδαιμονία του στὸν ἔθνικὸ τρόπο ζωῆς καὶ σκέψης, στὴν ἔθνικὴ ἰδεολογία καὶ παιδεία, στὸν ἔθνικὸ ἐν γένει πολιτισμό.

‘Ο διεθνιστής εἶναι καταβεβλημένος, ἡττημένος κι ἀπογοητευμένος ἄνθρωπος. Τὸ αἶσθημα τῆς ἄγονης καὶ ἀσήμαντης ὑπάρξεώς του τοῦ ἐπιβάλλει τὴν ἀναζήτηση κάποιου σκοποῦ, ποὺ τοῦ δίνει νόημα στὴ ζωὴ του· ἀνίκανος ὅμως καθὼς εἶναι καὶ γι’ αὐτὸ ἀκόμη, καταφεύγει στὴν ἐξ-ουσία, πού, ὡς γνωστόν, διαθέτει ἀφθονίαν «λύσεων» γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς.

Μέσα στοὺς κόλπους τῆς λογοκρατίας, πού ‘χει δημιουργηθεῖ ἀπὸ καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς παρακμῆς, ὁ τύπος μας ἀποκτᾷ κάθε δυνατότητα ν’ ἀποτινάξῃ τὸ βάρος τῆς θλιβερῆς ἀτομικότητάς του, νὰ παραλλάξῃ τὴ μισητὴ του ταυτότητα, «ν’ ἀποθέσῃ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ ἐνδυθῇ τὸν νέον», τοῦ κοσμοπολίτου. ‘Ο διεθνιστής ἐκφράζει ἀποκλειστικὰ τὴν ἄρνηση καὶ τὸ ψεῦδος· θέση δὲν ἔχει. Δὲν ἔχει θέση οὔτε στὸν κόσμον, ἀπ’ τὸν ὁποῖο αἰσθάνεται ἀποκομμένος, κι ἀποσυνδεδεμένος ἀπ’ τὸν φυσικὸ του περίγυρον! Τοιοῦτος ὄντας χαρίζεται ψυχῇ τε καὶ σώματι στὴν ἐξ-ουσία.

‘Ο τύπος αὐτὸς μισεῖ τὴν ἐλευθερίαν· δὲν ἀναγνωρίζει ἀπολύτως καμμία μορφή ἐλευθερίας παρὰ μόνο τὴν τυφλὴ πίστη στὰ ἐξουσιαστικὰ δόγματα. ‘Αποποιούμενος ὁ ἴδιος τὴν ἐλευθερίαν του, ἀνακαλύπτει μιὰ ἄλλή μορφή «ἐλευθερίας»: Νὰ μισῇ, νὰ καταπιέξῃ, νὰ ψευδολογῇ, νὰ προδίδῃ, νὰ καταστρέφῃ μέσα πάντοτε στὴν ἀνωнуμία τῆς μάζας ἢ τὰ πολὺμορφα, πολυσχιδῇ καὶ πολυποίκιλα «ὄργανωτικὰ σχήματα» τῆς ἐξ-ουσίας.

‘Ο διεθνιστής εἶναι φανατικὸς χωρὶς ἄλλο. Μὲ φανατισμὸ ὑπηρετεῖ τὸν «ἱερό του σκοπὸ», ποὺ ἀποβλέπει στὸ γκρέμισμα τῶν θεμελίων ὅλων τῶν ἔθνων, στὸ χάλασμα τῶν πολιτισμῶν τους καὶ στὴν ἐγκαθίδρυση μιᾶς κάποιας «νέας τάξεως πραγμάτων», ποὺ ἡ ἔλευσίς της, ἐξυπακούεται, προϋποθέτει τὴν καταστροφή κάθε ὑπαρκτοῦ πολιτιστικοῦ στοιχείου.

‘Ο τύπος μας αὐτὸς ἀποτελεῖ δεινὸ ἐπικριτὴ καὶ συκοφάντη τῶν πάντων, ὅσα

τουλάχιστον δεν συνάδουν με τις απόψεις του διεθνισμού: "Όσοι δεν συμφωνούν μαζί του χαρακτηρίζονται αντιδραστικοί, αντιλαϊκά στοιχεία κι απολιθώματα. 'Η έννοια του έθνους βάλλεται ως αναχρονιστική και επικίνδυνη. 'Η έθνική γλώσσα ως πεζή και κακόγουστη. 'Η έθνική παιδεία ως καθυστερημένη κι άψυχολόγητη. 'Η έθνική λογοτεχνία και τέχνη ως ξεπερασμένης τεχντροπίας. 'Αντ' αυτών πλασάρει τὰ τεχνητὰ πολιτιστικά στοιχεία του κοσμοπολιτισμού, τις έτερογενείς αξίες και αντιλήψεις της λογοκρατίας, που δεν ανήκουν σε κανένα έθνος, άλλ' είναι κατασκευασμένες στα διεθνή κέντρα εξουσίας με σκοπό τη διάδοσή τους στα έθνη με τη μορφή του συρμού, του ρεύματος και της μόδας.

'Ο διεθνιστής είναι ξενομανής και ξενολάτρης. Ευκαιρία δεν χάνει να εκφράζει το θαυμασμό του για την οικονομική και τεχνολογική εξέλιξη των άλλων λαών και να εκθειάζει το ύψηλο βιοτικό επίπεδό τους — κατακτήσεις που επέτυχαν χάρη στην ικανότητά τους να προσαρμόζονται με το πνεύμα της εποχής. Αυτά που λέγει ο τύπος μας σπάνια ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα: κι αυτό το γνωρίζει καλά! Είναι όμως ένας τρόπος να περάση στους άδαείς ή στους διστακτικούς «δυσανεστημένους» τὰ μηνύματά του.

'Ο διεθνιστής ύποκρίνεται, ότι εργάζεται κι αγωνιά για το μέλλον: για το μέλλον των παιδιών μας, για ένα καλύτερο αύριο. "Όμως γκρεμίζοντας τον φυσικό πολιτισμό του έθνους του, συκοφαντώντας τις παραδόσεις και τους θεσμούς, συντείνοντας στη χαλάρωση των ήθων, δεν σκέπτεται καθόλου το κτίσιμο της ελεύθερης κοινωνίας, αλλά τη δημιουργία μιᾶς εξουσιαστικής καταστάσεως. 'Η επιθυμία του είναι να καταστρέψει και να εκδικηθῇ. Θέλει να κατασκευάσει έναν κόσμο, που άγνοεί και που δεν θ' αναγνωρίζει όταν θὰ τον ἔχει πλάσει. *«Νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους στὸν γκρεμὸ καὶ ν' ἀπολαύσῃ τὸ θέαμα τοῦ χαμοῦ τους»*, όπως παρατηρεῖ εὔστοχα ὁ Ζάν-Πὼλ Σάρτρ.

'Ο διεθνιστής εργάζεται για τη διεθνή ἐξ-ουσία, τὸ διεθνὲς κατεστημένο και τὸν ἱμπεριαλισμό, κι ἄς ὑποδύεται τὸν ἄσπονδο ἐχθρό τους. 'Απόδειξη, ὅτι ἡ λογοκρατία τὸν ἀξιοποιεῖ και τὸν προωθεῖ καταλλήλως. Διότι ἀποτελεῖ τὸν καλύτερο προπαγανδιστὴ τῶν σκοτεινῶν κι ἀνεξέλεγκτων δογμάτων της σ' ὅλους τοὺς χώρους: Πολιτικά κόμματα, συνδικαλισμός, παιδεία, θρησκεία, διοίκηση κ.ο.κ. 'Ο πραγματικὸς ρόλος τοῦ διεθνιστῆ ἔγκειται στὸ νὰ ὑποσκάψῃ τὰ θεμέλια τῆς ἐννοίας και τῶν δημιουργημάτων τῶν ἐθνῶν και στὴν δημιουργία ἀντεθνικῶν τάσεων εἴτε με τὴ μορφή διαμαρτυριῶν και συλλαλητηρίων εἴτε στάσεων και ἐπαναστάσεων ἀκόμη.

'Ο διεθνιστής ἐπαγγέλλεται τὸν κοσμοπολίτη, τὸν ὁποῖο ἄδικα προσπαθεῖ νὰ συνταυτίσῃ με τὴν ἐντελῶς ἄσχετη ἑλληνικὴ ἰδέα τῆς οἰκουμενικότητας. 'Ο κοσμοπολιτισμὸς προϋποθέτει τὴν κατάργηση τῶν ἐθνῶν και τὴ «σαλαμοποίησή» τους, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ οἰκουμενικότητα στηρίζεται στὴν ἁρμονικὴ συνύπαρξη και τὴ συνεγασία τῶν ἐθνῶν, χωρὶς τὴν ὑπαρξὴ τῶν ὁποίων δὲν ἐννοεῖται. (Βλ. τὴν πλήρη διευκρίνιση τῆς διαφορᾶς τῶν ἐννοιῶν «Διεθνισμός» και «Οἰκουμενικότης» στὸν «Δαυλὸς», τ. 100, σ. 5723).

'Ο διεθνιστής βρίσκεται σὲ πλήρη σύγκρουση με τὴ φύση, τὴν ἀλήθεια, τὴν ἐλευθερία και ἐν γένει τὴν ἀρετὴ, μιὰ λέξη ἄρρητη γιὰ τὸν τύπο μας: ἄρα διάκειται ἐχθρικά και πρὸς τὴν 'Ελλάδα, τὴ μητέρα αὐτῶν τῶν ἰδεῶν και ἀξιών. Γι' αὐτὸ και με περισσὴ εὐχαρίστηση ἀπεργάζεται τὸν ἀφανισμό της.

**Σαράντος Πᾶν**

## ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Κ. ΓΑΤΣΙΑΣ

# Δοκίμιο Σχετικιστικής Έτυμολογίας τοῦ Παγκόσμιου Ἑλληνικοῦ Λόγου

(III. — Παρατηρήσεις γιὰ τοὺς τρόπους «ἐξαγγελισμοῦ» ἐλληνικῶν λέξεων)

[Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ τὴν β' συνέχεια τῆς πρωτότυπης ἔρευνας τοῦ γυμνασιάρχῃ π. Ἀποστόλου Κ. Γάτσια με θέμα τὴν τεραστίαν ἐκτάσεως παρουσία ἐλληνικῶν λέξεων στὴν Ἀγγλικὴ Γλῶσσα (τὸ πρῶτο μέρος εἶχε δημοσιευθῇ στὸ τεῦχος 103). Ὁ ἐρευνητὴς ἀκολουθεῖ τὴν μέθοδο τῆς «Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας», δηλαδὴ ἀποφεύγει νὰ χρονολογήσῃ τὴν εἰσέλευση τῶν ἐλληνικῶν λέξεων στὴν Ἀγγλική, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ ἔτσι καὶ «κρατοῦσες» χρονολογήσεις τῆς «ἐπίσημης» ἱστορίας, οἱ ὁποῖες ἐν πολλοῖς πρέπει νὰ θεωροῦνται σκοποθηρικὲς καὶ αὐθαίρετες].

Ἄς δοῦμε πῶς παρήκμασε στὴν ἀγγλικὴ ἢ ἐλληνικὴ λέξη ἀκμή: ACME~αἶκμι. Κι ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν «ἀκμήν» τοῦ προσώπου, δέστε: βάζοντας ν στὴν θέση τοῦ μ, τό'καναν οἱ ἄγγλοι: ACNE~αἶκνι. Τὴν λ. ἀκόλουθος (ιερέως) κυττάζε πῶς τὴν ἔκαναν: πέταξαν τὸ -ος (= ὁ ὁποῖος) καὶ ἔβαλαν γιὰ κατὰληξιν τὸ -ε (ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ ἦ καὶ σημαίνει: ἦ = ἡ ὁποία). Ἐγινε δηλ. ἡ λέξη ὡς \*ἀκόλουθε. Ὑστερα ἠχηροποίησαν τὸ ἐλαφρὺ θ, κάνοντάς το τ: \*ἀκόλουτε. Στὴν συνέχεια συνέπτυξαν τὸ ου σὲ υ: \*ἀκόλυτε. Μὲ λατινικὴ γραφὴ: ACOLYTE~αἰκολαίτ. Ὁμολογουμένως εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολο νὰ βρῆς, ὅτι τοῦτο τὸ ~αἰκολαίτ προέρχεται ἀπὸ τὴν κακοποίηση τοῦ δικοῦ μας: «ἀκόλουθος» ἢ μᾶλλον «ἀκόλουθη». Μὲ τὴν ἴδια παραφθορὰ περίπου καὶ τὸ ἐλλ. ἀκόνιτον ἔγινε ACONITE~αἰκοναίτ. Ἡ ἀκουστικὴ μας ἔπαθε μικρὸ κακό: ACOUSTIC~ἀκοῦστικ, ὁ ἀκουστικ-ός. Κι εἶναι σύνηθες νὰ πετᾶν τὸ ἐλλ. -ος (= ὅς, ὁ ὁποῖος) καὶ νὰ βάζουν — ὅπως ἐδῶ — τὸ -AL πρβλ. ἀκούστικαλ. Γι' αὐτὸ τὸ -AL, ποὺ ἀντικαθιστᾷ σχεδὸν πάντα τὸ -ος, ὅμως θὰ μιλήσουμε ἀργότερα.

ACROBAT~αἰκρομπατ ἔγινε ὁ ἀκροβάτ-ης μας καὶ ἡ ἀκροστιχίδα μας: ACROSTIC~ἀκράστικ, ἐνῶ ὁ ἀκτινικός ἔγινε: ACTINIC~ἀκτίνικ. Βλέπουμε, μικρὲς εἴτε μεγάλες παραφθορὲς ἐλληνικῶν λέξεων διαμορφώνουν τὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα.

ADAMANTINE~αἰνταμαίντιν= ἀδαμάντινος. Ἄς δοῦμε καὶ τὸν ἔκδοτο. Ὁ ἔκδοτος προσέλαβε ἓνα Κ μπροστὰ στὸ τ, κατ' ἀναλογίαν τοῦ Κ ποὺ ὑπάρχει μπροστὰ στὸ δ. Ἐγινε δηλ. \*ἔκδοκτος. Ὑστερα πετάχτηκε ἡ κατὰληξιν -ος κι ἔμεινε: ἔκδοκτε. Κατόπιν τὸ «κδ» ἔγινε «δδ» δι' ἀφομοιώσεως τοῦ κ πρὸς τὸ δ: ἔδδοκτ. Ἀλλὰ καὶ τὸ ο ἔγινε ι ὡς ἐξῆς: ἔδδοκτ → ἔδδουκτ → ἔδδουκτ → ἔδδικτ. Τέλος, μεταφερόμενος ὁ τόνος σ' αὐτό, βράχυνε τὸ ἀρχικὸ ἔ-, κάνοντάς το (ἀπὸ αι/ε) ὡς α: ἀδδίκτ, με λατ. ἀπόδοσις: ADDICT~ἀντίκτ. Ὁ τόνος μεταφέρθηκε, γιὰτὶ με τὸν χρόνο τὸ διπλὸ DD, ποὺ καθιστοῦσε τὴν συλλαβὴ πρὶν μακρά, συνέπεσε σὲ ἓνα ~D/ντ, κάνοντας τὴν

συλλαβή βραχύτερη, ούτως ώστε να φύγη ο τόνος και να πάη στο θέσει μακρόν (= πίσω από δύο φωνήεντα) *ί*. Συνοψίζω: *ἐκδοτος* → \**ἐκδοτ* → \**ἐκδοκτ* → \**ἐδδοκτ* → \**ἐδδουκτ* → \**ἐδδουκτ* → \**ἐδδικτ* → \**ἀδίκτ*: ADDICT-.

\**Ας* δοῦμε τῇ λ. *ἀδενοειδής* → \**ἀδενοειδ* → \**ἀδενοιδ* → \**αἰδινόιδ* → \**αἰντινόιντ*: ADENOID. \**Ενῶ* δηλ. ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες γράφονταν τούτῃ ἢ λ. μὲ 10 γράμματα κι ἓνα πνεῦμα, κατάντησε ἐφταγράμματῃ στὴν ἀγγλική.

\**Η* ἑλλ. *αἰγίς*, ἀγγλ. AEGIS, \**ἴντζις*. Τὸ *Αἰγαῖον*: ἀγγλ. AEGEAN \**ἴντζιαν*. \**Η* *Αἰγίνα*: AEGINA \**ἴντζάινα*. \**Ο* *Αἰολικός*: AEOLIAN \**ἰόλιαν*. \**Ο* *αἰών*: → AEON ἢ EON \**ἴον*. Τὸ *ἀερίζω*: AERATE \**ἔρέϊτ*. \**Ο* *ἀερισμός*: AERATION. \**Ο* *ἀέριος*: AERIAL \**ἔ-ριαν*. Τὸ *ἀεροποιῶ* (πληρῶ ἀέρος): AERIFY \**ἔριφαῖ*. Προσέξτε εἰδικὰ τὰ σύνθετα μὲ τὸ *ρ*. FY \**-φάϊ*. Τοῦτο ἀποτελεῖ κακοποίηση τοῦ δικοῦ μας: ποιῶ, ποῦ ἔγινε → \**ποι* → \**που* → \**пу* → FY \**-φάϊ*.

Γενικὰ δείχνω διαφορὲς «κακοποιήσεις» ἐλληνικῶν λέξεων ἀπὸ τοὺς ἄγγλους: \**Ἀεροδρόμιον*: AERODROME \**ἔροντρόμ*. \**Ἀεροδυναμική*: AERODYNAMIC → \**ἔρον-ταῖνέμικ*. \**Ἀερόλιθος*: AEROLITE \**ἔρολάϊτ*. \**Ἀεροναύτης*: AERONAUT \**ἔρονότ*. Μὴ λέξῃ δηλαδὴ 10 φθόγγων ἀποδίδεται μὲ 6 μόνο στὴν προφορὰ, καὶ 8 στὴν γραφῇ. \**Ο*ντως ἡ γραφῇ εἶναι πιὸ «συντηρητικὴ». \**Ἀεροπλᾶνον*: AEROPLANE \**ἔροπλέιν*. \**Ἀερόστατον*: AEROSTAT \**ἔροστατ*. Κι ὁ *Αἰσχύλος* μας ἔγινε AESCHYLUS \**ἔσκιλες*. \**Ο* \**Ἀσκληπίος* μας: AESCULAPIUS \**ἔσκιουλέϊπες*. \**Ο* *Αἴσωπος* = AESOP \**ἴσιεπ*.

Γιατὶ ὅμως στ' ἀρχαῖα ὀνόματα βλέπουμε ἄλλοῦ ν' ἀφήνουν τὶς καταλήξεις κι ἄλλοῦ νὰ τὶς «κόβουν»; \**Υ*πάρχουν καὶ πλῆθος περιπτώσεων, ποὺ οἱ ἄγγλοι κάνο-ντας χρῆση ἐλληνικῶν ῥιζῶν τὶς χρησιμοποιοῦν, γιὰ νὰ δηλώσουν «ἄλλες» λέξεις, π.χ. ἢ λ. AESTHETE \**ἔσθιτ* (ἢ ὅποια σαφῶς ἀνταποκρίνεται στὴν ἑλλ. *ρίζα αἰσθητ-*) σημαίνει «ὠραιολάτρης» καὶ AESTHETIC \**ἔσθέτικ* = καλαίσθητος. Τὴν *αἰσθητικὴ* μας ἐπίσης, τὴν ἔκαναν AESTHETICS \**ἔσθέτιξ*.

Τὴν \**Ἀγαθὴ* τὴν ἔκαναν ἔγκαθα = AGATHA. Τὴν \**Ἀγλαΐα* \**ἀγλέϊα* = AGLAIA. Καὶ τὴν \**Ἀγνή* \**ἔγκνες* = AGNES. Τί δουλειὰ ἔχει ἐδῶ τὸ τελικὸ -ς; Γιατί δὲν ση-μειώνεται ἡ δασύτητα; Βάσει ποιῶν συγκεκριμένων νόμων ἔγινε ἡ \**Ἀγνή* ὡς ἔ-γκνες; Τοῦτο, ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ, καθὼς προχωροῦμε, θ' ἀρχίσετε νὰ τὰ βλέπετε καθαρώτερα.

\**Απὸ* τὴν ἑλλ. λ. *ἀγνωστικιστής* οἱ ἄγγλοι κράτησαν τὰ 8/13. Μόνο τὰ ἀγνω-στικ = AGNOSTIC \**ἀγκνάστικ*. Βλέπετε, ὅτι τὸ ὠ-μέγα εἶναι αὐτὸ ποὺ παθαίνει τὴν μεγαλύτερη φθορὰ. Στὴν λατ. μεταγραφή του γίνεται ὀ-μικρὸν μὲ προφορὰ *ᾱ*. \**Απὸ* δῶ καὶ πέρα, ὅταν τὸ *ο* ἢ τὸ *ω* γίνονται *α*, θὰ τὸ λέω «ἀλφισμὸ» κι ὅταν τὸ *α* γίνε-ται *ο* ἢ *ω*, θὰ τὸ λέω «οἰσμὸ» ἢ «ὠῖσμὸ». Εἶναι ἓνα συχνὸ φαινόμενο τοῦτο στὰ πλαίσια τῆς Σχετικιστικῆς Ἑτυμολογίας καὶ κάπως πρέπει νὰ τὸ ποῦμε γιὰ νὰ τὸ περιγράψουμε.

\**Ο* AGNOSTICISM \**ἀγκνάστισιζμ* = *ἀγνωστικισμ-ός* κράτησε μὲ μεγαλύτερη «συνέπεια» τὰ ἐλληνικὰ ἴχνη του. \**Ας* ἐπισημάνουμε μόνο, ὅτι γιὰ πρακτικοὺς λό-γους τὴν τροπὴ τοῦ *κ* σὲ *σ* θὰ τὴν λέμε «σιγμισμὸ», ἐνῶ τὴν τροπὴ τοῦ *σ* σὲ *κ* «κα-πισμὸ». \**Εδῶ* ἔχουμε λοιπὸν σιγμισμὸ, ἐπειδὴ τὸ ἐλληνικὸ *κ* ἔγινε *σ*.

Τὸ *ἀγωνιῶ* κόντεψε νὰ γίνη ...*ἀγωνίζ(ομαι)*! Δέστε μόνοι σας: AGONIZE \**ἔγκο-νάϊξ* λένε τὸ ἀγωνιῶ κι ἡ *ἀγωνία* κόντεψε νὰ γίνη ἐγγόνι! Τὴν λένε: AGONY \**ἔγκονι*. Τὴν *ἀγρονομία*: AGRONOMICS \**ἔγκρονάμικ*. Τὸ ἐλληνικὸ *ἐνοχλῶ* ἔγινε \**ἐνοχλ* → \**ἐ-νολ* → \**ἐολ* → \**ἐλ* → \**αἴλ*, μὲ λατ. γραφῇ: AIL \**ἔϊλ*. Καὶ ὁ *ἀήρ* = AIR \**αἴρ* ἢ \**ἔρ*.

AIRY ~έρι, ό άέρι-ος. 'Ο Αϊας καταντάει ~έιντζαξ μέ γραφή AJAX. Νά δοϋμε όμως τήν λ. συγγενής. Οί άγγλοι πετάν τήν κατάληξη, μένει: συγγεν. Τρέπουν τό γγ σέ γκ \*συγκεν, καί άποβάλλουν τό γ \*συκεν. "Υστερα κάνουν τό ε ώς η/ι \*συκιν καί τό υ ώς α (άλφισμός) \*σακιν. Τέλος τρέπουν τό σ σέ δασύτητα (') = \*άκιν, γιά νά άποβληθῇ κι αϋτή, μένοντας ή λέξη ώς AKIN ~άκιν. Τί παρατηρούμε λοιπόν έδω; Μιά έλληνική λέξη 8 γραμμάτων χάνη τό 50%. Ξαναδείχνω τήν σειρά τών προφανών άκρωτηριασμών της: συγγενής → \*συγγεν → \*συγκεν → \*συκεν → \*συκιν → \*σακιν → \*άκιν → \*άκιν → AKIN.

Κι ό άλάβαστρος: ALABASTER ~έλαμπάστερ είχε τήν δική του κακοποίηση. "Οπως καί τό λευκόν (άμφιον ιερέως) έγινε \*λευκ → \*λευ → \*λεβ → \*ελβ = ALB ~έλμπ. Πρβλ. ALBINO ~άλμπάινο = λευκίτης, ALBUM ~έλμπεμ = λεύκωμα (βιβλίο) καί ALBUMEN ~άλμπιούμεν = λεύκωμα (αύγου).

'Ο 'Αλέξανδρος έγινε ALEXANDER ~έλεγκζέντερ. "Ολα τά α άφομοιώθηκαν σέ ε. Περιέργως, ή 'Αλεξάνδρειά μας διατήρησε τήν κατάληξή της: ALEXANDRIA ~έλεγκζέντρια. Τό έλληνικό επίβρημα άλλως έγινε ALIAS προφερόμενο ~έιλιας, ένεκα τοϋ ότι άλφίστηκε τό ω καί διαλύθηκε τό διπλό λλ σέ λι. "Αλλως → \*άλλας → \*ά-λιας.

Τό άλλοθι, διά συμπτήξεως τοϋ λλ, σέ λ, έγινε ώς: \*άλοθι κι άπό δω, δι' άφομοιώσεως τοϋ ο μέ τό ι, έγινε \*άλιθι καί, τό πιό περίεργο άπ' όλα, διά τροπής τοϋ θ σέ β, έγινε \*άλιβι, στή λατ. γραφή ALIBI μέ προφορά ~έλιμπάι. Κι ό άλλος (ό ξε-νος, ό άλλοδαπός) → ALIEN ~έιλιεν. Καί οϋτω καθ' έξής ΕΛΛΑΣ → ΕΛΑΣ → ALAS (δι' άφομοιώσεως) = φευ, αλλοίμονον... Είναι νά κλαῖς καί νά γελάς!

'Η έλληνική λέξη όλος παθαίνει άλφισμό. Γίνεται ALL ~όολ ή ~όλ. Βλέπουμε δηλ., ότι άν καί άλφίζεται ώς πρός τήν γραφή, όίζεται ώς πρός τήν προφορά, επανερχόμενη στο έλληνικό «στάνταρ». Καί τό διπλό της λλ (LL) στήν γραφή πού προήλθε άπό τήν άφομοιωτική επίδραση τοϋ ύπάρχοντος έλληνικοϋ λ επί τής δασύτητος (πρβλ. όλ-ος) στήν προφορά, επανέρχεται ώς μονό στήν κανονική του βάση. 'Η κατάληξη δηλαδή καί μόνο είναι εκείνο βασικά τό στοιχείο πού κάνει μιιά έλληνική λέξη νά ξεχωρίζη.

Οί άγγλοι σ' όρισμένες περιπτώσεις άντικαθιστοϋν τήν έλληνική κατάληξη -ος (= ό όποιος) μέ τήν -AL (πρβλ. άραβικό άρθρο έλ ή αλ μέ ίδια σημασία άρθρου / δεικτικοαναφορικῆς άντωνυμίας "ό"). "Ετσι τό ALLEGORIC = άλληγορικ-ός, συναντάται καί ώς ALLEGORICAL. Τό άλληγορω (ή -ίζω), συναντάται: ALLEGORIZE ~έλιγκοράιζ. 'Η άλληγορί-α, ώς: ALLEGORY ~έλιγκορι. Καί: άλλεργικ-ός: ALLERGIC ~άλέρντζικ. 'Αλλεργία: ALLERGY ~έλερντζι. 'Ο άλλοπαθητικός (γιατρός): ALLOPATH ~έλοπαθ. Τό άλλότροπον: ALLOTROPE ~έλοτρόπ.

Θά δείξω τώρα, πώς μιιά λέξη 10 φθογογραμμάτων έλληνική, καταντάει νάχη μόνο τρία-τέσσερα! Τήν έλεημοσύνη, πετώντας τήν κατάληξή της -η, οί άγγλοι τήν κάνουν \*έλεημοσυν. Διώχνοντας τά διάφορα "ι", έγινε \*έλεμοσιν → \*έλεμοσ → \*έλεμσ → \*έλμς → ALMS ~άμζ, διότι καί τό L γράφεται μέν, άλλά δέν προφέρεται. Φαίνεται τόσο άληθινό, πού μοιάζει μέ άπίστευτο...

Μικρή κακοποίησή έγινε στί αλφαβητο: ALPHABET ~έλφαμπετ. Οί "Αλπεις: ALPS ~έλψ. 'Ο άλτρουϊσμός = ALTRUISM ~έλτρουϊζμ. Τό άλουμίνιον = ALUMINUM → ~αλούμινεμ. Καί τό ρήμα είμί έγινε AM ~έμ, διότι: έφυγε τό -αι κι έμεινε είμ. Κι άπό δω, όπως ξέρουμε («Δαυλός» τ. 104), EI=A, έγινε: AM.

'Ο άμάραντος → AMARANTH ~έμαρανθ. Κι ό άμφιδέξιος → AMBIDEXTROUS ~έ-

μπιντέξτρες. 'Επίσης στis δεκάδες λέξεις που αρχίζουν με τὸ ἀμφι-, βλέπουμε, ὅτι οἱ ἄγγλοι τὸ κάνουν AMBI-, ἔμπι-... Βαρύνουν δηλ. τὸ ἐλαφρὸ φ καὶ τὸ κάνουν βαρὺ B ~μπ. 'Η ἀμβροσία ἔπαθε λίγο «περίεργη» κακοποίηση: AMBROSIA ~ἀμπρόζα.

'Η ἀμοιβάς: AMEBA ~ἀμίμπα. 'Ο ἀμέθυστος: AMETHYST, ἔμεθιστ. 'Η ἀμνησία: AMNESIA ~ἀμνίζα. 'Η ἀμνηστία: AMNESTY ~ἐμνεστι. 'Ο ἀμορφος: AMORPHOUS ~ἀμόρφες. 'Αμφίβιος: AMPHIBIOUS· ἐδῶ τὸ ἀμφι- γράφεται AMPHI- κι ὅχι AMBI-. Δεῖγμα τοῦ γεγονότος ἀλλεπάλληλων κακοποιήσεων τῶν ἐλληνικῶν λέξεων ἐκ μέρους τῶν ἄγγλων.

Τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ τὸ ἀμφιθέατρον: AMPHITHEATER ~ἐμφιθίατερ καὶ γιὰ τὸν ἀμφορέα: AMPHORA ~ἐμφορα. 'Ο ἀναχρονισμός: ANACHRONISM ~ἀνέκρονιζμ κι ὁ ἀναχρονιστικός: ANACHRONISTIC δὲν ἔπαθαν μεγάλες βλάβες. Θὰ ἦταν ὅμως καλύτερα, δίχως σχόλια, νὰ δείξω σὲ πίνακα τίς κακοποιημένες ἀπὸ τοὺς ἄγγλους ἐλληνικὲς λέξεις που ἀκολουθοῦν στὴν συνέχεια, καθὼς ἀναγιγνώσκω τὸ λεξικό.

|                    |             |             |
|--------------------|-------------|-------------|
| ANAGRAM            | ἐναγγραμ    | ἀνάγραμμα   |
| ANALGESIC          | ἐναλντζίζικ | ἀναλγητικός |
| ANALOGOUS          | ἀνέλογες    | ἀνάλογος    |
| ANALOGY            | ἀνέλονται   | ἀναλογία    |
| ANALYSIS           | ἀνέλισις    | ἀνάλυσις    |
| ANALYST            | ἐναλιστ     | ἀναλύτης    |
| ANALYTIC-AL        | ἐναλίτικ-αλ | ἀναλυτικ-ός |
| ANALYZE            | ἐναλάιζ     | ἀναλύω      |
| ANARCHISM          | ἐναρχιζμ    | ἀναρχισμός  |
| ANARCHIST, ANARCHY | ~ἐναρχι     | ἀναρχία     |
| ANATHEMA           | ἀνέθεμα     | ἀνάθεμα     |

Χιλιάδες τέτοιες λέξεις, «κολοβωμένες» ἐλληνικὲς, μπορεῖτε νὰ βρῆτε στὰ δῆθεν «ἀγγλικά». 'Αλλὰ δὲν νομίζω, ὅτι παίρνοντας κανεῖς καὶ κακοποιῶντας λέξεις ἀπὸ ἄλλη γλῶσσα φτιάχνει ὁ ἴδιος «γλῶσσα»...

Ἄς δείξω ὅμως ὀρισμένους νόμους μετὰ τοὺς ὁποίους δούλεψαν: Κυττάξτε τίς λέξεις:

προφ. γιουλίσιζ καὶ

U L Y S S E . S  
 1 1 3 1 3 1 3  
 O Δ Υ Σ Σ Ε Υ Σ

Τὸ οἶνε υ ~γιου. Διασπάστηκε σὲ 4 φθογογράμματα. Τὸ δ' ἔγινε λ, ὅσο κι ἂν φαίνεται ἀπίστευτο. Τὸ υ παρέμεινε υ μετὰ προφορὰ ~ι, ὅπως καὶ σὲ μᾶς. Τὸ διπλό ΣΣ ἔμεινε SS ἀλλὰ προφέρεται ~σ, ὅπως καὶ σὲ μᾶς. Χάθηκε τελείως ὅμως τὸ συμφωνικό -υ τῆς διφθόγου ΕΥ, ἀφήνοντας μόνο τὸ Ε μετὰ προφορὰ ~ι. Τέλος τὸ Σ παρέμεινε ὡς S, ἔστω καὶ μετὰ προφορὰ ζ...

'Ρωτῶ. 'Εὰν τὸ Δ τοῦ 'Οδυσσεὺς γίνεται L στὸν Γιουλίσιζ (ULYSSES), εἶναι δυνατὸ νὰ συμβαίη καὶ τ' ἀντίστροφος; Μπορεῖ δηλ. τὸ ἐλλ. Λ νὰ γίνεται Δ; Μάλιστα. Κυττάξτε τίς παρακάτω ἀντιστοιχίες:

ἐλλ.    κ    ε    φ    α    λ    ἡ    'Εξηγῶ: οἱ ἄγγλοι πετοῦν, ὡς συνήθως, τίς ἐλλ.  
          1    1    1    1    1    1    ληνικὲς καταλήξεις, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν κανένα ἰ-  
 ἀγγλ.    H    E    —    A    Δ    —    διαίτερο νόημα γι' αὐτοὺς. 'Ετσι, παίρνοντας

τὴν ἑλλ. λ. κεφαλῇ, πέταξαν τὸ -η (= ῆ, ῆ, ῆ ὅποια). Ἐμεινε: κεφαλ. Τὸ ἐλαφρὺ φ ἐπέδρασε πάνω στὸ σκληρὸ κ τρέποντάς το σὲ χ, \*χεφαλ. Ἀκολουθῶς τὸ ἴδιο τὸ φ μετὰ τὸ ε (ευ) διφθογοποιήθηκε γιὰ νὰ ἐξαφανισθῇ, ὅπως ἀκριβῶς εἶδαμε στὶς λ. Ἀχιλλεύς, Ὀδυσσεύς. Ἐγινε δηλ. \*χευαλ → \*χεαλ. Καὶ τέλος (αὐτὸ ποὺ μᾶς νοιάζει) τὸ λ ἔγινε δ → \*χεαδ, μὲ λατινικὴ γραφή: HEAD, στὰ «ἀγγλικά», τὸ κεφάλι → \*κεφαλ → \*χεφαλ → \*χεαλ → \*χεαδ → HEAD ~χέντ. Μιὰ ἐξαγράμματα ἑλληνικὴ λέξη, ποὺ σήμερα προφέρεται τριγράμματα, ἐλαττούμενη κατὰ 50%.

Τυχαῖα παρατηρῶ μιὰ λέξη στὸ λεξικό. Τῇ λ. τράβηγμα. Ἰσοδυναμεῖ στὰ ἐγγλέζικα μὲ τὶς DRAWING, DRAGGING, TUG κτλ. Ὅλες τους εἶναι καθαρές «παραχαράξεις» τῆς ἑλληνικῆς λέξεως τράβ-ηγ-μα. Καὶ θὰ τὸ ἀποδείξω, συνοδευτικά μὲ μιὰ μεγάλη ἀποκάλυψη. Τὸ ἀπὸ ποῦ κατάγεται δηλ. τὸ γνωστὸ ἀγγλικὸ -ING.

Θὰ βάλω τὶς ἀγγλικὲς λέξεις κάτω ἀπ' τὴν μητρικὴ τους ἑλληνικὴ.

|   |   |   |       |     |   |   |   |                                      |
|---|---|---|-------|-----|---|---|---|--------------------------------------|
| T | P | A | B     | H   | Γ | M | A | Καὶ οἱ τρεῖς σημαίνουν τὸ ἴδιο, δηλ. |
| D | R | A | W     | ING |   |   |   | «τράβηγμα». Ἄς δοῦμε λοιπὸν κα-      |
| T | R | A | GGING |     |   |   |   | λύτερα τὴν λέξη αὐτή. Ἀποτελεῖ-      |
| T |   | U | G     |     |   |   |   | ται ἀπὸ τὴν ρίζα τραβ- (πρβλ. τρα-   |

βῶ), κάποιο πρόσφυγμα -ηγ-, ἀκολουθούμενο ἀπὸ τὴν κατάλ. -μα, ἡ ὅποια εἶναι δηλωτικὴ ῥηματικοῦ ἐπιθέτου (καὶ ἐκτενῶς θὰ μιλήσουμε γι' αὐτὴν παρακάτω σὲ κάποιον ἄλλο σημείον, ὅταν θὰ τὴν δοῦμε σὲ συνδυασμοὺς -ογ-γμα, -εγ-μα, -ηγ-μα, -αγ-μα, κτλ.). Ἄς μείνουμε τώρα στὴν ρίζα τράβ- καὶ τὸ πρόσφυγμα -ηγ- τοῦ τραβ-ήγ-ματος, διότι ἀπ' αὐτὰ τὰ δύο «σχηματίστηκαν» ἐδῶ οἱ ἀγγλικὲς DRAW-ING, DRAGG-ING καὶ TUG δίχως -ING.

Ἄς δοῦμε πρῶτα τί σχέση ἔχουν οἱ «ἀγγλικὲς» λέξεις μεταξύ τους. Ἐτσι, τὸ διπλὸ (ντάμπλ-γιοῦ: W) τῆς λ. DRAWING, ἃς τὸ διαλύσουμε στὰ ἐξ ὧν συνετέθη (δύο VV ἢ UU, τὸ ἴδιο εἶναι). Λοιπόν, γράφουμε \*DRAVVING ἀντὶ DRAWING, ὥστε, κάποια ἀναλογία νὰ φαίνεται μὲ τὸ DRAGGING:

|   |   |   |   |   |   |   |   |                                   |
|---|---|---|---|---|---|---|---|-----------------------------------|
| D | R | A | V | V | I | N | G | Προφανῶς τὰ δύο VV ἀντιστοιχοῦν   |
|   |   |   | I | I |   |   |   | τώρα στὰ δύο GG. Πράγματι ἡ λέξη  |
| D | R | A | G | G | I | N | G | DRAGGING εἶναι ἡ ἴδια ἡ λέξη DRA- |
|   |   |   |   |   |   |   |   | VVING, ἡ ὅποια, ἀντὶ νὰ μετατρέψῃ |

τὰ δύο VV σὲ ντάμπλ-γιοῦ (W), τὰ ἀφομοίωσε πρὸς τὸ G τοῦ -ING. Τοῦτο τὸ -ING πάλι εἶναι τὸ ἑλληνικὸ -ηγ- ποὺ ἔγινε \*-ιγ- καὶ μετὰ -ιγγ- (προφερομένου τοῦ γ ὡς γγ) καὶ τέλος \*-ινγ- / -ING-, ἐνρινωμένου τοῦ γγ.

Ἵποπτεύομαι πρὸς τὸ παρόν, ὅτι τὸ -ηγ- αὐτό, ποὺ ὑπάρχει σὲ ἀμέτρητες ἑλληνικὲς λέξεις, εἴτε σ' αὐτὴ τὴν μορφή εἴτε ὡς -αγ- κτλ., εἶναι ἡ «μήτρα» ποὺ γέννησε τὸ -ing τῶν ἄγγλων καὶ προφανῶς τὸ -UNG τῶν γερμανῶν. Τοῦτο, μᾶλλον, εἶναι ἡ ρίζα τοῦ ἑλλ. ἄγ-ω, ἡγ- ποὺ σημαίνει «φέρω».

Σ' ὅτι ἀφορᾷ στὴν λέξη TUG ~τάγκ, ἐπίσης βλέπω ἐδῶ συντομευμένη τὴν λ. DRAWING (DRAVVING) ἢ DRAGGING, δι' ἐξαφανίσεως τοῦ R, \*DAWING, δι' ἀναλύσεως τοῦ ντάμπλ-γιοῦ σὲ δύο χωριστὰ γιοῦ → \*DAUING, διὰ σκληρύνσεως τοῦ βαρέως D σὲ T → \*TAUING, δι' ἐξαφανίσεως τοῦ A → \*TUING, διὰ τροπῆς τοῦ δευτέρου U σὲ G λόγῳ ἐπιδράσεως τοῦ τελικοῦ -ING, → \*TUG-ING. Καὶ τέλος δι' ἀποβολῆς τοῦ -ING, → TUG.

Ἄν θὰ ψάξουμε γιὰ ἀκριβεῖς ἀντιστοιχίες συγκεκριμένων μεταβολῶν, θὰ δοῦμε ὅτι δὲν ὑπάρχουν. Ὁ λόγος εἶναι, ὅτι οἱ κακοποιήσεις τῶν ἑλληνικῶν λέξεων γίναν

«ὅπως νά'ναι», καὶ μάλιστα κατὰ καιροὺς ποικίλλους. Ἡ ἀναιμία π.χ., πού κατά- ντησε καὶ σὲ μᾶς σήμερα νὰ προφέρεται ἄνεμία, ἔπαθε ἀκριβῶς τὴν ἴδια μετατρο- πὴ καὶ σ' αὐτοὺς: ANEMIA ἄνιμια. Διατήρησαν τὸ εὐφωνικὸν-ν τῆς ἀρνήσεως (ἀ- / ἄν-), ἔτρεψαν τὸ αἰ- τοῦ αἵματος σὲ εἰ, καί, τὸ πιὸ σπουδαῖο, διατήρησαν τὴν κα- τάληξή μας -ία.

Δὲν συνέβη τὸ ἴδιο μὲ τὴν λ. ἄγκυρα = ANCHOR, ὅπου προφέρουν ἔνκορ, ἐνῶ σ' ἄλλη περίπτωσιν τὴν ἴδια ἐλληνικὴ λέξι "Αγκυρα (Μικρασίας) κᾶναν ANKARA ἔν- γκαρα.

Νὰ δοῦμε κι ἄλλες περιπτώσεις: ἐλλ. ἄνοδος (θετ. ἡλεκτρόνιον) → ἄνοδ → ἄνοδε → ANODE ἔνοντ. Ὁ ἄνωδυνος → \*ἄνώδυν → ANODYNE ἔνοντάιν. Κι ὁ πόνος, ΡΑΙΝ ἔπείν. Πῆραν δηλ. τὸ ἐλλ. πόνος, πέταξαν τὸ -ος, κι ἔμεινε \*πον. Ὑστερα βάλλαν αἰ στὴν θέσιν τοῦ ο, κι ἔγινε παιν = ΡΑΙΝ ἔπείν, δηλ. σήμερα καὶ τὸ ΑΙ τὸ ἀντικατέστησαν μὲ ΕΙ, τὸ ὁποῖο καὶ διέλυσαν σὲ εἰ-, αὐτὸ ὅλοι τὸ καταλαβαίνουμε.

Ἄλλὰ «γιατί»; Ποιοὶ εἶναι οἱ λόγοι πού ἔδωσαν τὴν Δ (δυνατότητα, βλ. «Δ», τ. 104) στὸ ἐλληνικὸ Ο τοῦ πόνος νὰ γίνη αἰ, ὕστερα εἰ καὶ τέλος εἶ; Ποιοὶ εἶναι οἱ λό- γοι πού κατάντησαν τὴν ἐλληνικὴ λέξι φίλος (στενός, σύντροφος) ὡς ΡΑΛ ἔπέλ; Βλέπουμε, ὅτι πῆραν τὴν λ. φίλος, πέταξαν τὸ -ος, ἔμεινε φίλ. Σκλήρυναν τὸ φ σὲ π: \*πιλ καὶ τέλος ἀλφοποίησαν (δωρισμός) τὸ ι (ἰωνικό), καταντώντας τὴν λ. ὡς ΡΑΛ.

Στὴ λ. πάσσαλος κᾶναν πραγματικὸ ἀποδεκατισμό. Φύγαν τὰ σσ, \*πάαλος, ἔ- φυγε τὸ μὴ-τονούμενο α \*πάλος, ἔφυγε κι ἡ κατάληξι \*παλ καὶ ἄντ' αὐτῶν προσε- λήφθη ἓνα ἄφωνο -ε \*παλε → ΡΑΛ ἔπέιλ. Ἄλλὰ ὅμως κι ἐδῶ μᾶς μιμήθηκαν, διότι τὸ ΡΑΛ- τοῦ ΡΑΛ συναντᾶται στὸ νεοελλ. παλ-οῦκι = πάσσαλος.

Πότε καὶ πῶς καὶ γιατί πῆραν τὴν ἐλληνικὴ λέξι εἰρωνεία καὶ τὴν κᾶναν \*εἰρω- νει, μικραίνοντας τὸ ὠ-μέγα: \*εἰρωνει; Κι ἀπὸ 'δῶ, τὸ μὲν ἀρχικὸ -εἰ ἔκανε ι, τὸ δὲ τελικὸ -ει ἔκανε ν \*ιρону → IRONY. Γιατί;

Καὶ γιατί τὸ ἀρχικὸ -ι, πού προῆλθε ἀπὸ τὸ εἰ-, τῶκ' ἄναι, γιὰ νὰ τὸ διαλύ- σουν κατοπινὰ σὲ αἶ (πρβλ. προφορὰ τῆς λ. IRONY ἔϊρωνι). Καὶ γιατί τὸ τελικὸ -Υ τὸ προφέρουν ἐδῶ ι κι ὄχι αἶ, ὅπως τὸ προηγούμενο ἢ τουλάχιστον ὅπως τὸ Υ = αἶ στὴν λ. -FY ἔ-φάϊ = ποι-ῶ;

Προβληματίζομαι εἰλικρινὰ στὸ μὲ ποιά κριτήρια τὰ σημερινὰ ἀγγλικά μποροῦν νὰ ὀνομαστοῦν «γλωσσά». Πῆραν τὴν λέξι κιβώτιον μὲ 8 φθογογράμματα καὶ τὴν κατάντησαν μὲ 3: πέταξαν τὸ β, ἔγινε \*κιώτιον, πέταξαν καὶ τὸ ω, ἔγινε \*κιτιον, πέταξαν καὶ τὸ -ον, ἔγινε \*κιτι, πέταξαν καὶ τὸ τελικὸ -ι, ἔμεινε \*κιτ: δὲς σ' ἓνα λεξικό: KIT = κιβώτιον (προφορὰ: κιτ). Καὶ μὴν πῆ κανεὶς ἐδῶ, ὅτι καὶ μεῖς πράξα- με ἔτσι γιὰ τὶς ὁμόλογες λ. κυτίον, κουτί κτλ. Τὸ ἐγγλέζικο KIT εἶναι κατ' εὐθεῖαν ἀπὸ τὸ ΚΙ(ΒΩ)Τ(ΙΟΝ). Τὰ ἔχνη τῆς «κλοπῆς» φαίνονται.

Ὅπως καὶ στὴν λέξι GIRL, τὴν κόρη, πρβλ. κοροῦλα, μικρὴ-κυρούλα, πού θεω-ρεῖται γι' ἀγγλική, πῆραν τὸ ὑποκοριστικὸ τῆς ἐλληνικῆς λέξεως κόρη: κορούλα. Πέ- ταξαν τὸ -α, \*κορουλ. Τράχυναν τὸ κ σὲ γκ: \*γκορουλ. Ἐδιωξαν τὰ ο \*γκρυλ, μ' ἀναγραμματισμὸ \*γκυρλ, \*γκιρλ → GIRL ἔγκέρλ. *That's a big kakopoeesis!* Ὅπως καὶ ἡ λ. BIG, ὁ μέγας. Πέταξαν τὸ -ας. Ἐμεινε \*ΜΕΓ → \*ΜΕΓ → \*ΒΕΓ → BIG ἔμπιγκ.

Θὰ ἤθελα νὰ δείξω τώρα κάποια «φυσιολογική» τους τρόπον τινὰ παραφθορά. Βλέποντάς την κανεὶς, μπορεῖ νὰ καταλάβῃ, πῶς δούλεψε τὸ ἀγγλικὸ μυαλό, γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὶς ἄλλες κακοποιήσεις. Πῆραν τὴν ἐλληνικὴ λέξι ὑποφέρω. Ἐδιωξαν τὴν ἐλλ. κατάληξι -ω (= ἐγ-ώ), πού γι' αὐτοὺς δὲν σήμαινε τίποτα, κι ἔμεινε \*ύ-

ποφέρ. "Εδιωξαν κατόπιν και τὸ Ο κάνοντας τὴν λέξη ὡς \*ὑπερ. Κατόπιν ἀφομοίωσαν τὸ σκληρὸ π με τὸ μαλακὸ φ \*ὑπερ. Καὶ τέλος ὑποστασιοποίησαν τὴν δασύτητα (ι) ὡς σ, ὅπως ἔκαναν καὶ σὲ πλῆθος ἄλλες δασυνόμενες ἐλληνικὲς λέξεις (έρπετόν, ἔξις / SEX κ.ο.κ.). "Εγινε δηλ. \*συφερ. Μεταγράφοντάς το με λατ. χαρακτῆρες, ἔχουμε SUFFER με προφορά ~σάφερ.

Φαίνεται καθαρά ὡστόσο, ὅτι τοῦτο τὸ ~σάφερ προῆλθε ἀπὸ διαδοχικὲς κακοποιήσεις τοῦ ἐλληνικοῦ ὑποφέρω.

|     |    |     |     |   |   |   |                                                   |
|-----|----|-----|-----|---|---|---|---------------------------------------------------|
| 'Υ  | π  | ο   | φ   | έ | ρ | ω | ὅπως μᾶς δείχνει καὶ ἡ στήλη ἀριστερά. Πρέπει νὰ  |
| 'Υ  | π  | ο   | φ   | ε | ρ | — | ἐπισημάνω ἐπίσης, ὅτι ἤδη οἱ ἄγγλοι συνεχίζουντας |
| 'Υ  | π  | —   | φ   | ε | ρ | — | τὴν κακοποίηση τῆς λέξης αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν προ-   |
| συπ |    |     | φερ |   |   |   | φορά, τὴν προφέρουν πλέον *SAFFER, κι ἀπὸ δῶ      |
| συφ |    |     | φερ |   |   |   | *SAFER (ἐφ' ὅσον προφέρουν ἓνα F) καὶ πιθανὸν     |
| SUF |    |     | FER |   |   |   | *SAFA, ἐφ' ὅσον τὸ -ER τείνει ν' ἀκουστῇ ὡς -A,   |
| σά  | φ  | φερ |     |   |   |   | προφανῶς ἐπηρεαζόμενο ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ~α       |
| σά  | φα |     |     |   |   |   | στὴν προηγούμενη συλλαβή. Σὲ μιὰ μεταρρύθμιση     |

τοῦ ἀγγλικοῦ ὀρθογραφικοῦ συστήματος, μελλοντικὰ, ὑποψιάζομαι, ὅτι ἴσως δοῦμε τὸ ἤδη κακοποιημένο SUFFER ὡς \*SAFER καὶ πολὺ πιθανὸν (φωνητικὸ) \*SAFA... Θὰ συνεχίσω.

## ΕΛΕΝΗ ΑΓΓΕΛΗ

### Πενθῶ

Πενθῶ.

Ἀθροίζοντας ἀσήμαντα.

Χαϊδεύοντας μικρὰ ἀνεπανάληπτα.

Μνήμες σπασμένες συλλέγοντας,

διαωνίζω τὴ μέθη σου.

Πενθῶ.

Ἀκίνητη.

Σιωπηλή.

Ὅμοια με τὰ ταπεινὰ τῆς ζωῆς σου στέκω.

Ταυτίζομαι με τὰ εὐτελῆ.

Γίνομαι τὸ ἄδειο φλυτζάνι

τοῦ καφέ, ποὺ δὲν θὰ πιεῖς.

Τ' ἀκουμπισμένα γυαλιά σου,

ποὺ περιμένουν μάταια τὰ μάτια τους.

Οἱ σαστισμένες παντόφλες σου,

οἱ ἀνενημέρωτες,

πὼς ἄλλα δὲν ἔχουν πιά βήματα.

Πενθῶ.

Ἀθροίζοντας, ἀθροίζοντας, ἀθροίζοντας.

Τέτοιος ἄτιμος δεκαδικὸς—

καὶ μόνο ὁ θάνατος ἀκέραιος μοῦ βγαίνει.

**Τὸν Δεκέμβριο θὰ κυκλοφορήσῃ:**



Ἐάν γράφῃς ποίησι, μὴ διστάσῃς καθόλου, εἴτε εἶσαι γνωστὸς καὶ καταξιωμένος εἴτε ἄγνωστος καὶ νέος, νὰ ἐμπιστευθῇς τὸν «Δαυλὸ» καὶ νὰ συμμετάσχῃς στὴν κρίση τοῦ 1991. Ἡ «ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ» τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχει ἤδη δημιουργήσῃ ἀναμφισβήτητη παράδοσι τὸ ὥρο τῆς σημερινῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως.

Ὁ «Δαυλὸς» δέχεται ἀπὸ τώρα συμμετοχές.

- 1) Ἀνώτερος ἀριθμὸς ὑποβαλλομένων ποιημάτων: Τρία (3).
- 2) Ὑπεύθυνη δήλωσι τοῦ ποιητῆ, ὅτι τὰ ποιήματά του δὲν ἔχουν δημοσιευθῇ καὶ δὲν θὰ δημοσιευθοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1991.
- 3) Σύντομο αὐτοβιογραφικὸ σημείωμα, ὄχι μεγαλύτερο τῶν 10 γραμμῶν γραφομηχανῆς, γραμμένο σὲ α' πρόσωπο.

Τὰ ποιήματα, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικά νὰ ταχυδρομοῦνται στὴ διεύθυνσι:

Δημ. Ι. Λάμπρου, Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51  
175 62 ΠΑΛΑΙΟ ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἐνδειξὴ  
«Γιὰ τὴν Ἀνθολογία τοῦ ΔΑΥΛΟΥ»



## ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ

### ‘Ο μοναδικός πόλεμος

‘Ο πόλεμος στὸν Κόλπο τελείωσε. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά πὺ διεξήχθη ἕνας πόλεμος γιὰ ἄλλους λόγους, ἀπὸ ἐκείνους πὺ ἐπίσημα εἶπαν. Πραγματικά πρέπει νὰ εἶναι κανεῖς ἀφελέστατος, ἂν πιστεύῃ ὅτι κινητοποιήθηκε ἡ ‘Αμερική, ἡ ‘Αγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ ‘Ιταλία κ.λπ., ὅτι σκοτώθηκαν χιλιάδες κόσμου γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς νομίμου κυβερνήσεως τοῦ Κουβέιτ. ‘Επειδὴ ὅμως ὅλα τὰ ἐλεγχόμενα μαζικὰ μέσα ἐνημερώσεως ἐπιμένουν νὰ μᾶς θεωροῦν χαζοὺς καὶ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνουν ὅτι ὁ πόλεμος ἔγινε χάριν τῆς διεθνoῦς νομιμότητος, θὰ τοὺς ρωτήσουμε: ‘Η κυβέρνησι τοῦ ‘Εμίρη ἦταν νόμιμη; ‘Η διεθνὴς κοινωνία τῶν δημοκρατικῶν καὶ προοδευτικῶν λαῶν δέχεται τὸν μεσαιωνικὸ ‘Εμῖρη γιὰ σύμβολο διεθνoῦς νομιμότητος, ὑπὲρ τοῦ ὁποῖου παρ’ ὀλίγον νὰ ἐκηρύσσετο παγκόσμιος πόλεμος; Γιατί τόση ὑποκρισία; Καὶ μάλιστα τόση ἀπροκάλυπτη ὑποκρισία, πὺ ἀμέσως γίνεται φανερή. Λεῖπει τὸ θάρρος τῆς γνώμης. “Ας τὸ ἔλεγαν καθαρά, ὅτι πολεμοῦν γιὰ τὰ πετρέλαια, ὅτι πολεμοῦν γιὰ νὰ μὴ σηκῶση κανεῖς κεφάλι στοὺς παγκόσμιους ἐξουσιαστές. Θὰ ἦταν ἔτσι τουλάχιστον εἰλικρινεῖς.

Οὐδεὶς συγκινεῖται γιὰ τῖς ἐκκλήσεις τῆς νόμιμα ἐκλεγμένης μὲ δημοκρατικὴς διαδικασίης κυβερνήσεως τῆς Λιθουανίας, ἡ ὁποία σαρώνεται ἀπὸ τὰ ρωσικὰ τάνκς, μὲ ἑκατοντάδες νεκροὺς, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι φωνάζουν ὑπὲρ τοῦ ‘Εμίρη... ‘Αλήθεια πιστεύουν, ὅτι τοὺς πιστεύουν; Τέλος πάντων ὁ πόλεμος τοῦ Κόλπου εἶναι μοναδικός, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ἡ μία πλευρά, οἱ σύμμαχοι δηλαδή, ἔκαναν ἕναν πόλεμο δίχως δόξα. Χιλιάδες ἀεροπλάνα γονατίσανε τὸ ‘Ιράκ μὲ τῖς χιλιάδες τόννους βομβῶν πὺ ρίξαν. ‘Ο στρατὸς δὲν πολέμησε. Τὸ συμμαχικὸ πεζικὸ προχώρησε καὶ αἰχμαλώτισε διαλυμένους, συντριμμένους ἱρακινoὺς στρατιῶτες, πὺ δὲν πρόβαλαν τὴν παραμικρὴ ἀντίστασι. Οἱ φοβεροὶ βομβαρδισμοὶ πὺ κοριορτοποίησαν τὰ πάντα δώσανε τὴν νίκη κι ὄχι ὁ ἀγῶνας μεταξὺ ἀνδρῶν. Τὸ ὑλικὸ καὶ οἱ μηχανὲς ἐκμηδενίσανε τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ παράσημα δὲν θὰ τὰ πάρουν ἥρωες, γιατί δὲν ὑπάρχουν. Τὰ παράσημα τὰ δικαιoῦνται τὰ διάφορα «F», οἱ «Τόμαχσκ», οἱ «Πάτριот», τὰ ἠλεκτρονικὰ καὶ τὰ ἐκρηκτικὰ. ‘Ο παράγων ἀνθρώπος ἀπὸ συμμαχικῆς πλευρᾶς δὲν ἦταν ὁ πολεμιστής, ἀλλὰ ὁ τεχνοκράτης πὺ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς πάταγε κουμπιὰ κι ἔσπερνε τὸν ὄλεθρο. Οἱ ἐξολοθρευτὲς βέβαια δὲν ἀνακηρύσσονται σὲ ἥρωες.

### Διεθνὴς προβολὴ τῆς ‘Ελλάδος

‘Ο ἐπιστημονικὸς ἐκδοτικὸς οἶκος «TIME-LIFE Παγκόσμια ‘Ιστορία» ἐκυκλοφόρησε καὶ στὰ ‘Ελληνικὰ τοὺς πρώτους ἔξη τόμους τοῦ ὁμῶνυμου ἔργου (ἐκδόσεις Κ. Καπόπουλος). ‘Ο διεθνὴς ὀργανισμὸς TIME-LIFE στὸ πραγματικὰ μνημειῶδες αὐτὸ ἔργο του (ἄσχετα ἀπὸ ἐνδεχόμενες διαφωνίες) ὑμνεῖ τὴν ‘Ελλάδα καὶ τὸν ‘Ελληνισμὸ μὲ τέτοιο ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ τέτοια στοιχεῖα, πὺ πρέπει νὰ μᾶς συγκινoῦν καὶ νὰ μᾶς προβληματίζουν.

‘Ο Α΄ τόμος ἀναφέρεται στοὺς πρώτους ἀνθρώπινους πολιτισμοὺς καὶ καλύ-

πτεϊ τὴν περίοδο 3.000—1.500 π.Χ. Ἐδῶ οἱ περιγραφές τοῦ πολιτισμοῦ τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κρήτης εἶναι συγκλονιστικές. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ἀνάγει τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ στὸ 7.000 π.Χ. (τὰ σχολικὰ βιβλία τοῦ νεοελληνικοῦ κρατιδίου κουτσουρεύουν τὸ ἱστορικὸ παρελθόν μας στὸ 2.000 π.Χ.). Φωτογραφίες, χάρτες, εἰδῶλια, κοσμήματα, τοιχογραφίες, λιμένες, παραστάσεις, προβολὴ τοῦ Ἔβανς, τῶν Γραμμικῶν Γραφῶν Α καὶ Β, ἀναγνώρισι τῆς «Πρώτης μινωικῆς ἀλφαβήτου» καὶ τέλος μία ὑπέροχη ἀναπαράστασι τοῦ πολυεπιπέδου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ. («Ντράπηκα γιὰ τὰ χάλια τῆς Κνωσοῦ»: Κ. Μητσοτάκης, πρωθυπουργὸς τοῦ νεοελληνικοῦ βαλκανικοῦ κρατιδίου).

Οἱ ὑπόλοιποι πέντε τόμοι εἶναι γεμάτοι Ἑλλάδα καὶ Ἑλληνισμός: Κλασσικοὶ χρόνοι, Ἑλληνιστικοὶ χρόνοι, βυζαντινὴ αὐτοκρατορία κ.τ.λ. Ἀνάλυσι ὄλων τῶν πολιτισμῶν μας κ.τ.λ. Φυσικὰ δὲν τὰ γράφομε αὐτά, γιὰ νὰ διαφημίσουμε τὸ TIME-LIFE, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐρωτήσωμε: Γιατί, ἀφοῦ σκόπιμα ἢ ἀπὸ ἀναξιοσύνη δὲν μπορεῖ τὸ Ἑλληνικὸ κρατίδιο νὰ ἐκδώσῃ γιὰ τὰ σχολεῖα τὴν Ἑλληνικὴ ἱστορία, δὲν εἰσάγει στὴν ἐκπαίδευσι τὸ TIME-LIFE; Δυστυχῶς μᾶς καταντήσανε νὰ διαβάζουμε τοὺς ξένους, γιὰ νὰ μαθαίνουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς.

### Συριακὸς Ἑλληνισμὸς

Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Συρίας εἶναι ἓνα ἀναμφισβήτητο γεγονὸς. Καὶ δὲν μιλάμε γιὰ τὴν ἐπίδρασι τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πνεύματος στὴν περιοχὴ ἐκείνη οὔτε γιὰ τὰ ἀρχαιοελληνικὰ ἀριστουργήματα ποὺ στολίζουν τὴν Συριακὴ γῆ, π.χ. ἀρχαιοῦτες Ἀπαμείας. Μιλάμε γιὰ Ἑλληνικὲς πόλεις ποὺ κατάρθωσαν νὰ ἐπιζήσουν. Ἀναφέρουμε μερικὲς βάζοντας σὲ παρένθεσι τὰ σύγχρονα ἀραβικὰ τοὺς ὀνόματα: Λαοδικεῖα (Λατάκια), Ἐπιφάνεια (Χάμα), Διονύσια (Σουβέιντα), Βέρροια (Ἀλέπο), Ποσειδίου (Μίνα), Χαλκίς (Κινισρίν), Μάραθος (Ἀμρίτ), Ἡλιούπολις (Μανμπί), Μέγαρα (Μπάρα), Σαλαμιάς (Σελεμῖγιε), Ἀνδρῶν (Ἀνδαρίν), Ἀρέθουσα (Ραστάν), Καλλίνικος (Ράκα). Ὁ ἀρχαιολόγος-ἱστορικὸς δρ. Ἐπ. Βρανόπουλος στὸ ἀξιόλογο ἔργο του «Ὁδοιπορικὸ στὴ Συρία» (ἐκδ. «Κέντρου Ἑρευνας καὶ Μελέτης Ἑλληνισμοῦ», Ἀθ. 1989 σελ. 21) γράφει:

«Στὸ Ποσεῖδιο, ὅπως διαπιστώνεται καὶ ἀπὸ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ, εἶχαν ἐγκατασταθεῖ Ἑλληνες ἔμποροι ἀπὸ τὴ Β' χιλιετία ἤδη π.Χ. Ἡ ἀποικία ἐγκαταλείφθηκε, ἀλλὰ ξαναποικίστηκε τὸν Η' αἰ. π.Χ. ἀπὸ Εὐβοεῖς ποὺ εἰσήγαν τὰ εὐβοϊκὰ ἀγγεῖα, ποὺ ἦταν ἀνώτερα τῶν ἀσιατικῶν».

Λοιπὸν Ἑλληνες ἔμποροι εἶχαν ἐγκατασταθῇ στὸ Ποσεῖδιο ἀπὸ τὸ 2.000 π.Χ. Καὶ νὰ σκεφθῇ κανεὶς, ὅτι ἡ «ἐπίσημη» ἄποψι τοποθετεῖ στὸ 2.000 π.Χ. τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ (κάπου στίς... Οὐγγρικὲς πεδιάδες!).

Πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι ἀπὸ τὴν Συρία πέρασαν ἐπιφανέστατοι Ἑλληνες βασιλεῖς, ποὺ ὠργάνωσαν μεγάλες αὐτοκρατορίες. Βασικὰ εἶναι οἱ Σελευκίδες. Τὰ ὀνόματα τῶν Ἀντιόχων εἶναι ἐπίσης γραμμένα μὲ χρυσὰ γράμματα στὴν ἱστορία τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ. Δυστυχῶς στὴν πατρίδα μας σκόπιμα τὸ «πνευματικὸ» κατεστημένο ἀποσιωπᾷ τὴν τεράστια συμβολὴ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν παγκόσμια ἀκτινοβολία τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐδῶ δὲν τιμοῦν τὸν ἴδιο τὸν Μ. Ἀλέξανδρο καὶ θὰ τιμήσουν τοὺς Πτολεμαίους, τοὺς Ἀντιόχους, τοὺς Εὐμένηδες, τοὺς Σελευκίδες κ.τ.λ.;

Αἶσα

# ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

## Ἡράκλειτος ὁ πολιτικός

### ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ κύριο καὶ βασικὸ ἀντικείμενο ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τὸν 6ο μέχρι τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ. στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἦταν ἡ πολιτικὴ διαχείριση τῶν κοινῶν. Τοῦ κανόνος αὐτοῦ δὲν ἐξαιρεῖται ἡ Ἰωνία καὶ ἡ Ἔφεσος τοῦ Ἡράκλειτου. Γι' αὐτὸ κι ὁ Ἐφέσιος στοχαστὴς καταπιάστηκε ἰδιαίτερα μὲ τὸν πολιτικὸ προβληματισμό. Κατὰ τὴν παράδοση ὁ Ἡράκλειτος ἄφησε σύγγραμμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ Φύσεως», τὸ ὁποῖο ἀφιέρωσε στὸ ναὸ τῆς Ἀρτέμιδος. Ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἐν λόγω σύγγραμμα περιεῖχε τρία μέρη: «Περὶ τοῦ Παντός», τὸν «Πολιτικὸν» καὶ τὸν «Θεολογικόν» (Λόγον). Ὁ δὲ Διόδωρος ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ σύγγραμμα δὲν εἶχε ὡς θέμα τὴν φύση, ἀλλὰ τὴν πολιτεία, τὸ δὲ τμήμα περὶ φύσεως εἶχε τεθεῖ ὡς ἀν παράδειγμα. Ἡ ἄποψη τοῦ Διόδωρου οὐδόλως στερεῖται λογικῆς, μᾶς καὶ τὸ κυρίαρχο θέμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦταν τὸ πολιτικὸ, ὑπὸ τὴν ἐννοια τῆς κατὰ τὸ δυνατόν καλύτερης διαχείρισης τῶν πραγμάτων τῆς πόλεως στὰ πλαίσια τῆς συμμετοχῆς τῶν πολιτῶν στὰ κοινά, ὡς οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ νόμοι ὁρίζουν. Μὲ αὐτὴ τὴν ἐπισήμανση στὴν ἀνάλυση καὶ ἐπιχειρηματολογία ποὺ ἀκολουθεῖ προσπαθῶ νὰ ἐρμηνεύσω τὴν ἄποψη τοῦ στοχαστῆ Ἡράκλειτου γιὰ τὸν ὀρθὸ «πολιτικὸ λόγον», ἀναφερόμενος σὲ συγκεκριμένα ἀποφθέγματα.

### Ἐν τὸ Ὄν

Ὁ πιὸ συγκλονιστικὸς ἀφορισμὸς τοῦ Ἡράκλειτου εἶναι αὐτὸς περὶ τοῦ Συμπαντικοῦ Ἐνὸς ἢ τῆς Ἐνότητος τοῦ ὄντος, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ὑπ' ἀρ. 10, 30, 32, 50 ἐνδεχομένως δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλα. Ὁ ἀφορισμὸς αὐτὸς εἶναι ἀξονικῆς σημασίας στὸν πολιτικὸ προβληματισμὸ τοῦ Ἐφέσιου, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα στὴ συνολικὴ του συλλογιστικὴ γιὰ τὸ Ὄν. Ὁ Ἡράκλειτος κουβαλώντας μέσα του τίς ἀπὸ χιλιετίες ἀλάνθαστες φωνὲς τῆς Ἐνότητος τοῦ ὄντος, ποὺ διασφαλίζει τὴν ἁρμονία ὄχι μόνον στὴ λειτουργία τοῦ σύμπαντος ἀλλὰ καὶ στὴ διαχείριση τῶν κοινῶν τῆς πόλεως, μὲ ἀπλᾶ λόγια μετέφερε τὴν μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια στοὺς συμπατριῶτες του προκειμένου νὰ βροῦν λύση στὰ δύσκολα πολιτικὰ τοὺς πράγματα. Ὁ ἐξωτερικὸς ἐχθρὸς, οἱ Πέρσες, ἦσαν ἐπὶ θύρας καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ὑπέβοσκε. Περιθώρια γιὰ ἀντιπολίτευση δὲν ὑπῆρχαν. Ἡ ἐννοια τοῦ πολιτικοῦ κόμματος ἦταν ἀδιανόητη γιὰ τὸν Ἡράκλειτο (κόμμα θὰ πεῖ κομμάτι, τεμαχισμὸς τοῦ ὄντος, γεγονὸς ποὺ σίγουρα τὴν καταστροφή συνεπιφέρει). «Συμπολίτευση» καὶ «ἀντιπολίτευση» μέσα σὲ μία οἰκογένεια, σὲ μία πόλη δὲν εἶχε νόημα. Ἡ ἀρχὴ πρέπει νὰ εἶναι μία καὶ μοναδική, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς τυχὸν ἀμφισβητήσεις ποὺ διατυπώνονται ἐντὸς τῆς μίας ἀρχῆς τῆς Πόλεως. Ἄλλο ἀσκῶ κριτικὴ κι ἄλλο (ἐπειδὴ ἀσκῶ κριτικὴ) διαφωνῶ, τεμαχίζω τὸ πολιτικὸ δυναμικὸ σὲ κομμάτια (κόμματα) καὶ διχάζω τὴν πόλη (ὅπως συνέβη εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς τὸ 1917 π.χ. μὲ τὴν ἵδρυση τοῦ «Κράτους τῆς Ἀμύνης» στὴ Θεσσαλονίκη),

γιατί μοιραίως ἀργὰ ἢ γρήγορα ἡ πόλις θὰ ὀδηγηθεῖ στὴν καταστροφή (ὅπως δυστυχῶς συνέβη τὸ 1922, ὡς ἀναπόφευκτη συνέπεια τοῦ 1917).

Ἐπομένως ἡ αὐστηρὴ καὶ ἀποφθεγματικὴ ἐντολὴ τοῦ Ἡράκλειτου, ὁ ὁποῖος καιγότανε ἀπὸ ἀνησυχία γιὰ τὰ πολιτικὰ προβλήματα τῆς Ἐφέσου, ἦταν σαφῶς συγκεκριμένη καὶ καθοριστικὴ πρὸς τοὺς συμπολίτες του: «Ἐν τὸ ὄν», «Μία ἢ Πόλις» καὶ «Μία ἢ Πολιτικὴ Διαχείριση». Ὁ πιὸ ἀξίος τῆς πόλεως στὸ τιμόνι, γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ καλύτερο, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω. Μὲ αὐτὸν τὸν αὐστηρὸ πολιτικὸ λόγο-προειδοποίησις ὁ Ἡράκλειτος σφράγισε ὀριστικὰ καὶ διὰ παντὸς τὴν ἀλήθεια περὶ τῆς ἀναγκαίας πολιτικῆς ἐνότητος ὡς βασικῆς προϋποθέσεως καὶ πλαισίου ἐκτυλίξεως τοῦ πολιτικοῦ γίνεσθαι, πού ἐκτοτε παραπαίει ἀνάμεσα σὲ ἐξουσία καὶ παρα-ἐξουσία, συμπολίτευση καὶ ἀντιπολίτευση, κόμματα καὶ κομματίδια, στὰ βαλτοτόπια τῶν «ισμῶν».

### Ἕνας ὁ Νομοθέτης («Θεομοθέτης»)

Στὸ ἀπόσπασμα 33 ἀναφέρεται: «*Νόμος καὶ βουλὴ πείθεσθαι Ἐνός*» [νόμος ἀκόμη εἶναι νὰ ὑπακούῃς καὶ στὴν βούληση ἑνός]. Στὴν παγκόσμια συνείδηση ἔχει ὀριστικὰ περάσει τὸ ἔργο μεγάλων νομοθετῶν, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν σφραγίσαν καὶ διορατικότητα καὶ δικαιοσύνη πού τοὺς χαρακτήριζε ἐξέφρασαν τὸν δίκαιο πολιτικὸ λόγο ὃχι μόνον γιὰ τὴν ἐποχὴ των, ἀλλὰ καὶ γιὰ σήμερα. Διότι, εἴτε εἰσακούστηκαν εἴτε ἀγνοήθηκαν, εἶχαν δίκιο. Ἀνάμεσα στοὺς σπουδαίους αὐτοὺς νομοθέτες τὴν πρώτη θέση κατέχει ὁ Ζεὺς. Ἡ ἰδιαιτερότητα τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ βασιλέως, πού ἀργότερα «μυθολογικὰ» πέρασε ὡς «*πατὴρ θεῶν καὶ ἀνθρώπων*», συνίσταται στὴν «οἰκουμενικότητα» τοῦ νομοθετικοῦ του ἔργου, ἐξ οὗ καὶ ἡ «*Εὐρύ-νόμη*» τῆς «Θεογονίας». Ἄλλος σπουδαῖος νομοθέτης ἦταν ὁ βασιλεὺς-ἀρχιερεὺς Μίνως. Στοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἔχουμε τὸν μεγάλο νομοθέτη-ἡμίθεο Λυκοῦργο, τοῦ ὁποῖου οἱ νόμοι ἴσχυσαν πάνω ἀπὸ 1000 χρόνια καὶ στηρίζαν τὸ αὐστηρὸ καὶ ἀσκητικὸ μεγαλεῖο τῆς Σπάρτης· γιὰ νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ σκληρὸς Δράκων καὶ ὁ Σόλων, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἔργο του ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς λαμπρᾶς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας τῶν πολιτῶν τῆς ἀκμῆς· καὶ ἀκόμη συναντᾶμε τὸν Πιττακὸ τὸν Μυτιληναῖο, τὸν Ζάλευκο, τὸν Χαράνδα, γιὰ νὰ περιοριστοῦμε σ' αὐτούς.

Ὁ Ἡράκλειτος μιλῶντας «ὡς ἐξουσίαν ἔχων» δὲν ἄφησε περιθώρια γιὰ ψάξιμο καὶ συζήτηση. Τὸ σωστὸ καὶ δίκαιο νομοθετικὸ ἔργο εἶναι ὑπόθεση τοῦ «Ἐνός», τοῦ ἀξιοτάτου (ἢ τῶν ἐλαχίστων) πού ἔχει τὴ γνώση, τὰ ἐφόδια, τὸ ἦθος νὰ νομοθετήσῃ σὰν θεός. Δὲν εἶναι ὑπόθεση γιὰ τοὺς πολλούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν δικιὰ τους γνώμη, ἀλλὰ παρασύρονται ἀπὸ τοὺς δημαγωγούς. Τὸ δίκαιο δὲν θεσπίζεται μὲ λαϊκὰ «ψηφίσματα», πού μοιάζουν μὲ συνθήματα. Καὶ βέβαια οἱ νόμοι δὲν γίνονται σεβαστοί, ὅταν ψηφίζονται ὅπως ψηφίζονται σήμερα μὲ τὸ σύστημα τῶν κομματικῶν ἀντιπροσώπων στὴ βουλὴ, στὴν ὁποία οἱ μισοὶ συμφωνοῦν καὶ οἱ μισοὶ διαφωνοῦν μονίμως. Οἱ θεσμοὶ καὶ οἱ νόμοι, γιὰ νὰ εἶναι γενικὰ ἀποδεκτοὶ καὶ σεβαστοί, εἴτε πρέπει νὰ εἶναι ἄγραφοι μὲ ρίζες χιλιετιῶν (ὅπως συνέβαινε στὴν Ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα καὶ σήμερα στὴν Ἀγγλία) εἴτε νὰ προέρχονται ἀπὸ κραταιοὺς νομοθέτες μὲ σπάνιες ἱκανότητες καὶ ἠθικὸ ἀνάστημα. Γι' αὐτὸ κι ὁ Ἡράκλειτος ἐξορκίζει: «Εἰς ὁ νομοθέτης».

### Εἷς Ἄριστος. — Οἱ καλοὶ ὀλίγοι

Στὸ ἀπόσπασμα 49 ἀναφέρεται τὸ ἐξῆς καταλυτικό: «*Εἷς ἐμοὶ μυριοί, ἐὰν ἄριστος ᾖ*» [ἽΟ εἷς δι' ἐμὲ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπείρους, ἂν εἶναι ἄριστος]. Στὸ ἀπόσπασμα δὲ 104 ἀναφέρεται μεταξὺ ἄλλων: «Ὡς διδάσκαλόν των χρησιμοποιοῦν τὸν ὄχλο, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι οἱ πολλοὶ εἶναι κακοὶ καὶ ὅτι οἱ καλοὶ εἶναι ὀλίγοι». Ὁ Ἡράκλειτος ἦταν βαθύτατα πεπεισμένος, ἀπὸ προσωπικὴ βίωση, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ὅλοι ἴσοι. Ἡ φύση, ποὺ φρόντισε γιὰ τὴν ἁρμονία καὶ ἰσορροπία τοῦ ὄντος, διάλεξε τὸν δρόμο τῆς ἀνομοιομορφίας γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Μέσα ἀπὸ τὶς ἀντιθέσεις, τὶς ἀνισότητες καὶ τὶς ἰδιαιτερότητες διασφαλίζεται ἡ τάξη. Γι' αὐτὸ ὁ αὐστηρὸς Ἡράκλειτος στὸ παραπάνω μεγίστης σημασίας ἀπόφθεγμα προστάζει: Ὁ ἄριστος γιὰ μένα ἀξίζει ὅσο ἄπειροι (ἀτάλαντοι, ἐρμηνεύω ἐγὼ· κι ὁ ποιητικὸς Ἐλύτης υπογραμμίζει: «*Ὁ καθεὶς καὶ τὰ ὄπλα του*»).

Ἡ θέση τοῦ Ἡράκλειτου ἀνω στὸ θέμα τῶν διαχειριστῶν τῶν πολιτικῶν υποθέσεων εἶναι σαφὴς καὶ κατηγορηματικὴ. Θὰ μπεῖ ὁ καλύτερος, ὁ χρησιμώτατος, ὁ ἄριστος. Δὲν μπορούμε νὰ παίζουμε μὲ τὰ πολιτικὰ προβλήματα στὸ ὄνομα τῆς ἰσότητος, γιατί οἱ Πέρσες θὰ μᾶς ξανακάψουν. Τὴν εὐθύνη διαχείρισης τῶν πολιτικῶν πραγμάτων θὰ τὴν ἐπωμισθοῦν οἱ ἄριστοι τῆς Πόλεως. Αὐτοὶ θὰ ἀναλάβουν τὴν διακυβέρνηση μὲ ὅλες τὶς συνέπειες. Ἐὰν ἐπιτύχουν, τὸ ἔπαθλο θὰ εἶναι κλάδος ἐλαίας καὶ τίποτα ἄλλο. Ἀλλὰ ἂν ἀποτύχουν, ἡ τιμωρία θὰ εἶναι αὐστηρή, γιατί καθῆκον τοῦ καθενὸς εἶναι νὰ ὑπηρετεῖ τὴν πόλιν ἀπὸ τὴν θέσιν του.

### Ὁ «Ἑρμόδωρος»

Ἡ περίπτωση τοῦ ἀρίστου Ἑρμόδωρου (κατὰ Ἡσύχιον εἶχε γράψει συλλογὴ νόμων) εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς ἀξιοκρατικῆς ἀντιλήψεως τοῦ Ἡράκλειτου στὴ διαχείριση τῶν κοινῶν τῆς πόλεως: Ἔτσι στὸ ἀπόσπασμα 121 διαβάζουμε:

«Ἀξίζει στοὺς Ἑφεσίους, ὅλοι ὅσοι εἶναι ἐνήλικοι νὰ κρεμασθοῦν καὶ νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν στὰ χέρια τῶν ἀνηλίκων, διότι τὸν Ἑρμόδωρον, ὅστις μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ χρησιμώτατος, τὸν ἐξώρισαν, ἀφοῦ εἶπαν: ἀπὸ μᾶς οὔτε ἓνας ἂς μὴν εἶναι ἄριστος, ἂν ὅμως ὑπάρχει, ἂς ὑπάγῃ νὰ ζήσῃ εἰς ἄλλην χώραν».

Δὲν γνωρίζουμε, ἂν ἱστορικῶς ὑπῆρξε ὁ συγκεκριμένος Ἑρμόδωρος, στὸν ὁποῖο ἀναφέρεται ὁ Ἡράκλειτος. Τὸ ὄνομά του ὅμως υποδηλώνει προικισμένο ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἔχει τὶς ιδιότητες (*δῶρα*) τοῦ Ἑρμοῦ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Ἑρμόδωρος ἦταν ὁ ἄριστος μέσα στὴν Ἑφεσο, καὶ ὁ Ἡράκλειτος, ὁ ὁποῖος προηγουμένως εἶχε διώξῃ πῦξ-λάξ τοὺς Ἑφεσίους, ὅταν τοῦ πρότειναν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διαχείριση τῶν κοινῶν τῆς πόλεως, γιατί ἤξερε τί ἦσαν, ὑπέδειξε στοὺς συμπατριῶτες του τὸν Ἑρμόδωρο, ὡς τὸν καταλληλότερο κυβερνήτη καὶ διαχειριστὴ τῶν πολιτικῶν τους πραγμάτων. Οἱ Ἑφέσιοι ὅμως ὄχι μόνον δὲν δέχτηκαν νὰ διαχειριστεῖ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ τὸν ἐξώρισαν, μὲ τὸ αἰτιολογικὸ μάλιστα, ὅτι, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ἄριστος, γι' αὐτὸ ἐξορίζεται, ἐνῶ αὐτοὶ εἶναι μετριότητες. Καὶ βέβαια πλήρωσαν ἀκριβὰ τὴν ἀφροσύνη τους.

### Ὑπακοὴ στοὺς νόμους

Στὸ ἀπόσπασμα 43 διαβάζουμε: «*Υβριν χρὴ σβεννύναι μᾶλλον ἢ πυρκαϊήν*» καὶ στὸ 44: «*Μάχεσθαι χρὴ τὸ δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὥκωσπερ τείχεος*». Μὲ τὸ

πρώτο απόφθεγμα ο 'Ηράκλειτος υποστηρίζει, ότι ὕβρις είναι τὸ νὰ θέλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ὑψωθεῖ ἀλαζονικῶς (ἀλαζονία τῆς ἐξουσίας). Δηλαδή ὁ 'Ηράκλειτος δίδει ἀμιγῶς πολιτικὸ περιεχόμενο στὴν περίφημη «ὕβριν» τῆς ἀρχαίας τραγωδίας καὶ εἰς αὐτὴν ἀποδίδει τὴν βασικὴ πηγὴ διαταραχῆς στὸν ἀνθρώπινο βίον. Στὸ ἀπόσπασμα 44 ὁ 'Εφέσιος εἰδοποιεῖ, ὅτι ὁ λαὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μάχεται πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν νόμων, ὅπως ἀκριβῶς μάχεται πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ὀχυρωματικοῦ τείχους τῆς πόλεως.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν δύο ἀποφθεγμάτων προκύπτει ὅχι μόνον ἡ ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν στὴν ὑπακοή τῶν νόμων μετὰ σεβασμοῦ καὶ εὐσυνειδησίας, μετὰ κίνδυνον νὰ ἀγγίξουν τὴν φοβερὴ «ὕβριν» σὲ περίπτωση παρασπονδίας, ἀνυπακοῆς ἢ καταστρατήγησης, ἀλλὰ καὶ τὸ ἄμεσο καθήκον νὰ τοὺς ὑπερασπίζονται ὡς φυσικοὶ θεματοφύλακες. Τὸ πόσο δίκαιο ἔχει ὁ 'Ηράκλειτος τὸ βλέπουμε σήμερα, μιᾶς καὶ ὁ νόμος εἶναι συνώνυμο τῆς ἀνυποληψίας, τοῦ χλευασμοῦ καὶ τῆς ἀνυπακοῆς — γι' αὐτὸ καὶ φτάσαμε ἐδῶ πού φτάσαμε.

### Ἐναλλαγὴ ἀρχόντων

Στὸ ἀπόσπασμα 84 ἀναφέρεται: «*Μεταβάλλον ἀναπαύεται καὶ κάματός ἐστι τοῖς αὐτοῖς μοχθεῖν καὶ ἄρχεσθαι*». Δηλαδή εἶναι μεγάλος κόπος νὰ κοιτάζει κανεὶς γιὰ τοὺς ἴδιους ἄρχοντες καὶ νὰ ἐξουσιάζεται διαρκῶς ἀπὸ τοὺς ἴδιους. Πρέπει νὰ τοὺς ἀλλάζουμε, γιὰ νὰ ἀναπαύονται. Τὸ παραπάνω ἀπόφθεγμα εἶναι ἰδιαίτερης σημασίας καὶ σπουδαιότητος, γιατί ἀποδείχνει, ὅτι τὸ πολιτικὸ σύστημα τοῦ 'Ηράκλειτου δὲν εἶναι κλειστὸ καὶ ἀδιέξοδο, ἀλλὰ ἐμπεριέχει ἀσφαλιστικὰς δικλείδες. Ἐδῶ παρατηροῦμε, ὅτι ἡ ὑπόδειξη νὰ ἀλλάζουν καὶ νὰ ἀναπαύονται οἱ ἀξιώτατοι ἄρχοντες ὑπαγορεύεται ὅχι ἀπὸ τυχὸν ἀνεπάρκειά των (πρᾶγμα αὐτονόητο), ἀλλὰ καὶ στὴν περίπτωση πού ἄξιοι ὄντες κούρασαν τοὺς πολίτες. Γιὰ παράδειγμα: ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ δίκαιου 'Αριστείδου τῶν 'Αθηναίων, ἡ περίπτωση τοῦ ὁποίου δὲν μοιάζει με αὐτὴ τοῦ 'Ερμόδωρου ἀπὸ τὴν Ἐφεσο, πού ἐξορίστηκε ἀπὸ κακία καὶ ζήλεια τῶν συμπατριωτῶν του, γιατί ἦταν ὁ ἄριστος.

Στὶς μέρες μας οἱ ὁμαλὲς πολιτικὲς ἐξελίξεις δῆθεν διασφαλίζονται μετὰ τὴν «ἐναλλαγὴ τῶν κομμάτων» στὴν ἐξουσία. Ἀλλὰ φεῦ, ποία ἡ διαφορά! Σήμερα, ὅταν ψηφίζουμε, ἀπλῶς «μαυρίζουμε» τὸ κόμμα πού ἀπέτυχε, καὶ κερδίζει τὴν ἐξουσία τὸ ἄλλο κόμμα ἐξ ἀντιδιαστολῆς. Ὁ 'Ηράκλειτος ὅμως θέλει τὴν ἐναλλαγὴ τῶν ἀρχόντων, ὅχι γιατί ἀπέτυχαν, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν ὄντας πετυχημένοι.

### Περὶ Ὁχλου

Οἱ ἀπόψεις τοῦ 'Ηράκλειτου περὶ τῆς ἀξίας καὶ χρησιμότητος τῶν ἀρίστων στὴ διαχείριση τῶν κοινῶν εἶναι γνωστὲς καὶ τεράστιας σημασίας στὸ πολιτικὸν σύστημα πού πρεσβεύει. Ἡ ἀξιολόγησις τῶν «πολλῶν» καὶ ἡ μὴ χρησιμότης τοὺς προκύπτει ἐξ ἀντιδιαστολῆς, ὡς ἐπίσης ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ συγκεκριμένων ἀποσπασμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στοὺς «πολλοὺς».

Στὸ ἀπόσπασμα 19 διαβάζουμε: «*Ἀκούσαντες οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν*». Δηλαδή ἄνθρωποι πού δὲν γνωρίζουν οὔτε, ἀφοῦ ἀκούσουν, νὰ κατανοήσουν ἄλλον ὁμιλοῦντα οὔτε οἱ ἴδιοι νὰ ὁμιλήσουν. Πρόκειται γιὰ τὴν πολὺ συνηθισμένη

περίπτωση ανθρώπων, που είναι βαλτωμένοι και βυθισμένοι στην καθημερινότητα, ώστε να μην μπορούν να νοήσουν τον λόγο, περιοριζόμενοι στο επιφανόμενο και άπατηλό.

Ένα άλλο άκρως σημαντικό απόσπασμα, τὸ 29, περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς: *«Αἶρεῦνται γὰρ ἐν ἀντὶ ἀπάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀέναον θνητῶν, οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅκωσπερ κτήνεα»*. Πού σημαίνει, ὅτι οἱ ἄριστοι μόνον ἔνα πράγμα προτιμοῦν ἀντὶ ὅλων τῶν ἄλλων: τὴν αἰώνια δόξα ἀντὶ τῶν φθαρτῶν ἀγαθῶν. Οἱ δὲ ἀνήκοντες στὸν ὄχλο ἐφυσυχάζουν στὸ νὰ εἶναι χορτασμένοι καὶ βολεμένοι ἀκριβῶς ὅπως τὰ κτήνη.

Ἀκόμη ὑπάρχει τὸ ἀπόσπασμα 104, στὸ ὁποῖο ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: *«Τίς γὰρ αὐτῶν νόος ἢ φρήν; Δήμων ἀοιδοῖσι πείθονται καὶ διδασκάλῳ χρεῖονται ὁμίλῳ οὐκ εἰδότες ὅτι οἱ πολλοὶ κακοὶ ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί»*. Δηλαδή ποιός εἶναι ὁ νοῦς ἢ ἡ φρόνησή τους; Δίνουν πίστη σὲ ὅσα ψάλλουν οἱ λαϊκοὶ ποιητὲς καὶ ὡς διδάσκαλο χρησιμοποιοῦν τὸν ὄχλο, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι οἱ πολλοὶ εἶναι κακοὶ καὶ ὅτι οἱ καλοὶ εἶναι λίγοι. Ἐδῶ πρόκειται περὶ πολεμικῆς ἐναντίον τοῦ λαϊκισμοῦ· καὶ εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ Ἡράκλειτος πολὺ νωρὶς διέβλεψε, ὅτι τὸν ρυθμὸ στὴ ζωὴ δὲν τὸν δίνει ἡ μάζα ἀλλὰ ὁ μεμονωμένος ἄνθρωπος.

#### ΣΥΝΟΨΗ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τὸ ἔτος 1992 συμπληρώνονται 2.500 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς πρώτης δημοκρατίας στὸν πλανήτη μας μὲ τὴν μεταρρύθμιση τοῦ Κλεισθένη τὸ 508 π.Χ. Ὁ Ἀλκμεωνίδης Κλεισθένης, ἀριστο-κράτης στὶς πολιτικὲς πεποιθήσεις καὶ στὴν καταγωγή, ὁδήγησε «συμπωματικά» τὸν πολιτικὸ λόγο γιὰ πρώτη φορὰ στὴ δημοκρατία, ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ του μὲ τὸν Ἰσαγόρα στὴ διεκδίκηση τῆς ἐξουσίας. Ὁ ἀριστοκρατικὸς Κλεισθένης προσεταιρίστηκε τοὺς «πολλούς», τὸν δῆμο, καὶ νίκησε τὸν ἐπίσης ἀριστοκρατικὸ Ἰσαγόρα, ποὺ ἀφελῶς στηρίχτηκε στοὺς λίγους εὐγενεῖς. Ὁ Κλεισθένης πέρασε ὡς σπουδαῖος στὴν ἱστορία, γιὰτὶ ἔκανε τὸ λαὸ συμμετοχὸ καὶ συνδιαχειριστὴ τῆς ἐξουσίας διὰ τῆς μεθόδου τῆς «λοταρίας»: τῆς κληρωτίδας. Δηλαδή ἀπὸ «ἰσόνομοι» καὶ «ἰσότιμοι» οἱ πολῖτες τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος γίνανε διὰ μιᾶς «ἴσοι» στὸν 5ο αἰῶνα μὲ τὴ μεταρρύθμιση τοῦ Κλεισθένη.

Τὸ νεοπαγὲς πολιτικὸ σύστημα τῆς ἄμεσης συμμετοχικῆς δημοκρατίας τῶν πολιτῶν πρὸς μεγίστην ἐκπληξὴ πέτυχε στὰ πρῶτα 50 χρόνια τοῦ βίου του, γιὰ νὰ προκύψῃ ἡ ἔνδοξη ἐποχὴ τῶν μεγάλων ἀθηναϊκῶν νικῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμίνας, νὰ ἀναδειχθοῦν οἱ μεγάλοι τραγικοί, νὰ δημιουργηθεῖ τὸ διαιώνιο θαῦμα τῶν τεχνῶν καὶ τοῦ Παρθενῶνος, νὰ εὐημερήσῃ ἡ Ἀθηναίων Πολιτεία καὶ συνεπῶς νὰ δικαιωθεῖ στὴν παγκόσμια συνείδηση ἅπαξ καὶ διὰ παντός ἡ «Δημοκρατία». Ἀλλὰ πέτυχε μόνον στὰ πρῶτα 50 χρόνια. Γιὰτὶ στὴ συνέχεια ἡ δημοκρατία ξέφτισε, εὐτελείστηκε καὶ αὐτοαναιρέθηκε. Ὅμως τὸ ὄνειρο ἔμεινε καθὼς καὶ ἡ ψευδαἰσθήση στὸν αἰῶνα, μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, ὅπως καὶ ἡ «βίωση» καὶ τὸ τίμημα τῆς ψευδεπίγραφης ἔμμεσης δημοκρατίας τοῦ Μοντεσκιέ.

Ὁ Ἡράκλειτος ἔζησε ἄμεσα τὶς ἐξελίξεις τοῦ πολιτικοῦ λόγου κατὰ τὴν μετάβαση τῆς διαχείρισης τῶν κοινῶν ἀπὸ τοὺς ἀρίστους στοὺς «πολλοὺς» καὶ τὴν ἰσοπέδωση. Τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ γεγονότα ὅμως τῆς περιόδου ἀπὸ τὸ 508

π.Χ. μέχρι θανάτου τοῦ Ἡράκλειτου τὸ 484 π.Χ. ἀπέβησαν ὑπὲρ τοῦ νεοπαγοῦς πειράματος τῆς διὰ κληρώσεως δημοκρατίας, ὅπου ὅλα τὰ ἀξιώματα προέκυπταν μὲ κλῆρο (πλὴν βεβαίως τοῦ ἀξιώματος τῶν στρατηγῶν, οἱ ὅποιοι ἐκλέγονταν διὰ ψηφοφορίας, ὡς οἱ ἄριστοι). Τὸ γιατί «ἔπιασε» τὸ πείραμα δὲν ἔχει ἀκόμη βεβαιωθεῖ. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θουκυδίδης ἀναφερόμενος στὸν μεγαλύτερο πολιτικὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸν ἐπίσης Ἀλκμεωνίδη καὶ ἀνηψιὸ τοῦ Κλεισθένη, Περικλῆ, λέγει ὅτι «λόγῳ μὲν δημοκρατία ἔργῳ δὲ ἀρχὴ ἑνὸς ἀνδρός», κάπου μᾶς ὁδηγεῖ.

Συνοψίζοντας τὸν πολιτικὸ λόγον τοῦ Ἡράκλειτου διαπιστώνομε, ὅτι ὁ Ἐφέσιος καταπολέμησε τὴν πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ παρακμὴ τῆς πατρίδος του, τὴν πολιτικὴ ιδιοτέλεια καὶ διάσπαση. Ὅταν ὁμως ἔμμεσα κατακρίνει τὴ δημοκρατία, ἔχει ὑπόψη του τὸν ὄχλο γενικῶς, τοὺς ὁπαδοὺς, τὴν ἀνευ πνευματικότητος λαϊκὴ μᾶζα, ποὺ δὲν ἔχει ἐπίγνωση ὅτι ὁ νόμος καὶ οἱ ἄριστοι εἶναι ἡ βάση πάντων στὴν ὁποία στηρίζεται ἡ Πολιτεία. Ἡ ἀριστοκρατία, ποὺ παραδέχεται ὁ Ἡράκλειτος, δὲν εἶναι ἡ ἐκ καταγωγῆς, ἀλλὰ οἱ «ὀλίγοι», ποὺ ἔχουν κατανοήσει τὴ σχέση Λόγου καὶ Νόμου ἐπὶ τοπικῆς καὶ συμπαντικῆς βάσεως. Εἶναι οἱ ἄριστοι τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτεύματος. Οἱ ἀξιώτατοι στὴ διαχείριση τῶν κοινῶν. Οἱ ὑπεύθυνοι.

Ὁ πολιτικὸς Ἡράκλειτος πάντα θὰ ἔχει δίκιο, ὅπως θεᾶται τὰ πολιτικὰ πράγματα ἐξ ἀποστάσεως, δυσπρόσιτος ὁ ἴδιος καὶ ἀπορῶν γιὰ τὴν τυφλότητα τῶν πολλῶν.

## ΙΩΣΗΦ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

### Ποιμὴν ὁ καλὸς

*Μονάχος του μιλοῦσε στὸν καθρέφτη:*

*«Στὴ φάτσα μου ζωγράφισα ὥραϊο χαμόγελο  
καὶ μοιάζω μ' ἄνθρωπο καλοσυνᾶτο τοῦ Θεοῦ.*

*Ἐγὼ τοὺς τρόπους ἔχω τὰ πλήθη νὰ μαγεύω  
καὶ μ' ἀνδράποδα τέλεια πλατεῖες νὰ γεμίζω.*

*Ὅμως, ἄκακα κουτά μου πρόβατα,  
στὰ κατάκλειστα αὐλάκια τοῦ μυαλοῦ μου  
ἓνας μαῦρος διάβολος χορεύει εὐτυχισμένους  
σκορπώντας γύρω του χρυσολῖρες μὲ τίς φουχτες.*

*Ἀθῶα μου πρόβατα, γιὰ τ' ἄρμεγμα σᾶς θέλω.*

*Καλὸς ὁ ὕπνος σας στὴ στρούγγα. Καλὸς!*

*Λύκοι ξύπνιοι μονάχα μὴν ἔρθουν κατὰ δῶθε».*

## Για τὴν Παιδεία

Πολλὰ ἄρθρα γράφθηκαν γιὰ τὶς μαθητικὲς κινητοποιήσεις καὶ πολλὰ εἰ-  
πώθηκαν. Κανένας ὅμως δὲν μπήκε στὴν οὐσία τοῦ θέματος. Καὶ τὸ θέμα δὲν  
εἶναι οὔτε οἱ ἀπουσίες οὔτε οἱ ἐκδρομὲς οὔτε ἡ ἐξωσχολικὴ διαγωγή τῶν μα-  
θητῶν. Τὸ θέμα εἶναι: **Ποιὸς ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας καὶ πῶς θὰ πραγμα-  
τοποιηθῇ;**

Μιλᾶνε γιὰ «ποιότητα παιδείας», γιὰ «ὕλη βιβλίων», γιὰ «σχολικὰ κτί-  
ρια» καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα πράγματα, δίχως κανένας (ἀν)ἀρμόδιος ἢ ἀνευθυ-  
νοῦπεύθυνος κρατικὸς ἢ «ἐπιστημονικὸς» παράγων νὰ καθορίζῃ, ὅτι σκοπὸς  
τῆς παιδείας εἶναι ὁ Α καὶ θὰ πραγματοποιηθῇ μὲ α, β, γ, δ κ.τ.λ. μέσα. Δὲν  
ἀνακοινώνουν ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας, ὅχι διότι πρόκειται περὶ  
κοινοτοπίας, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει σκόπιμα τί τέλος πάντων ἐ-  
πιθυμοῦν νὰ ἐπιτύχουν μὲ τὴν παιδεία. Ὁ ὑπουργὸς παιδείας συνομιλεῖ μὲ  
τοὺς μαθητὲς γιὰ τὰ πιὸ ἀπίθανα πράγματα, ἀλλὰ δὲν ρωτᾷ τοὺς μαθητὲς:  
ποιὸς πιστεύουν ὅτι εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς παιδείας. Ἄν τὸ ἔκανε, εἶναι βέβαιον  
ὅτι θὰ ἄκουγε τὶς πιὸ ἀπίθανες ἀπαντήσεις. Ἀκόμη καὶ τὸ «Παιδαγωγικὸ  
Ἰνστιτοῦτο» καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα καὶ τὰ κόμματα  
ἀποφεύγουν συστηματικὰ νὰ πάρουν θέσι καὶ νὰ διακηρύξουν, ὅτι σκοπὸς τῆς  
παιδείας εἶναι «αὐτὸς» ἢ «ἐκεῖνος». Ἐπομένως γιὰ μία σωστὴ καὶ πλήρη ἀ-  
ντιμετώπισι τοῦ ζητήματος εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προσδιορίσουμε τὸν  
σκοπὸ τῆς παιδείας καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον θὰ τὸν πραγματοποιήσουμε.

Σκοπὸς τῆς παιδείας εἶναι νὰ δώσῃ στὴν μαθητικὴ καὶ φοιτητικὴ νεολαία  
**ἦθος καὶ γνώσεις.** Ἡ **ἦθος** σημαίνει, μὲ κατάλληλῃ ἐκπαίδευσι νὰ διαμορφω-  
θοῦν χαρακτηριστὲς βάσει ἀπολύτων ἀξιών. Οἱ ἀξίες αὐτές, ὅπως φιλαλήθεια,  
ἀλληλεγγύη, δικαιοσύνη, τιμιότης, αὐτοθυσία, ἀξιοπρέπεια, φιλανθρωπία,  
ἐργατικότης, τιμὴ, καθήκον κ.τ.λ., εἶναι ἀπόλυτες, διότι δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ  
κάτι, ὁποιοδήποτε, ἄλλο. Εἶναι αὐτοτελεῖς, αὐθύπαρκτες, αὐτοδύναμες. Ἐ-  
πιβάλλεται λοιπὸν ἡ νεολαία νὰ ἐπικοινωνῇ μαζί τους, νὰ τὶς ἐννοῇ καὶ νὰ αἰ-  
σθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τὶς ἀκολουθῇ καὶ νὰ τὶς ἐφαρμόζῃ. Ποῦ ὑπάρχουν αὐ-  
τὲς οἱ ἀξίες; Βρίσκονται στὴν **ἱστορία** καὶ στὴν **Ἀρχαιοελληνικὴ Γραμ-  
ματεία**, ἡ ὁποία γέμει παραδειγμάτων καὶ προτύπων. Γι' αὐτὸ ἡ ἱστορία καὶ  
ἡ Ἀρχαιοελληνικὴ Γραμματεία χρειάζεται νὰ θεωρηθοῦν πρωτεύοντα μαθη-  
ματα, διότι δι' αὐτῶν ἐνσταλλάζεται στὶς νεανικὲς ψυχὰς τὸ περιεχόμενο τῶν  
ἀξιών ποὺ κατευθύνουν τὴν ζωὴ πρὸς τὸ καλὺτερο. Θὰ προσθέσουμε ἀκόμη,  
ὅτι ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μονάχα «χαρακτήρ» ἀλλὰ καὶ σῶμα, ἐπιβάλ-  
λεται στὰ πρωτεύοντα μαθήματα νὰ ἐνταχθῇ καὶ νὰ ὀργανωθῇ ἄριστα ἡ **γυ-  
μναστική**. Ἀναμφισβητήτως ἡ μετάδοσις ἀξιών (πνεῦμα) καὶ ἡ γυμναστικὴ  
(σῶμα) ἐκφράσθηκαν ἐπιγραμματικὰ στὴν ἀρχαιοελληνικὴ ρῆσι: «νοῦς ὕγιής  
ἐν σῶματι ὕγιει», τὴν ὁποία τὸ κράτος γνωρίζει, ἀναγνωρίζει, διδάσκει, ἀλλὰ  
δὲν ἐφαρμόζει. Ἄλλως τε δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, οὔτε θὰ εἶναι ἡ τελευταία,  
ποῦ τὸ νεοελληνικὸ κρατίδιο ἀναφέρει παιδαγωγικὰς ἀρχαιοελληνικὰς φράσεις  
(ἀποστάγματα ἀληθείας), δίχως νὰ τὶς ὑλοποιῇ. Ἀπλῶς τὶς παπαγαλίζει.

Οἱ **γνώσεις**, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ δεύτερο σκέλος τῆς παιδείας, ἀποβλέπουν  
στὸ νὰ μεταβιβάζουν ἐφόδια χρήσιμα γιὰ τὶς ἐπιστῆμες, τὰ ἐπαγγέλματα καὶ  
τὶς ἄλλες ἐνασχολήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναντιρρήτως οἱ γνώσεις εἶναι ἀπα-  
ραίτητες γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς ζωῆς, διαφέ-  
ρουν ὅμως κατὰ πολὺ ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα ἔναντι τοῦ ἥθους. Οἱ νέοι  
διὰ τοῦ ἥθους, ποὺ τοὺς παρέχει ἡ παιδεία, **μορφώνονται** καὶ διὰ τῶν γνώ-  
σεων **μαθαίνουν**. Σημειώνουμε ὅμως, ὅτι οἱ γνώσεις εἶναι σχετικὲς καὶ ὑπό-  
κεινται εἰς συνεχῆ ἐξέλιξιν, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ χθесινὲς γνώσεις σήμερα νὰ

ξεπερνιούνται ή έστω ένα μεγάλο μέρος τους να άχρηστεύεται: π.χ. συγκρίνατε την χημεία του περασμένου αιώνος με την τωρινή. Όπωςδήποτε διαβάζονται στα βιβλία πλήθος γνώσεων, που με τον καιρό άχρηστεύονται. Άπεναντίας οι άξιες, που έμπνέουν το ήθος, ούδέποτε χάνουν την πνευματική σημασία και κοινωνική σπουδαιότητά των. Όσα χρόνια και να περάσουν, ο ήρωϊσμός θα άποτελή άκατάλυτη άξία, όπως ή φιλία, ή άγωνιστικότητα, ο αυτοσεβασμός κ.τλ.

Κατά συνέπεια προέχει στην παιδεία ή **προσφορά ήθους**. Δηλαδή διά της καταλλήλου εκπαιδύσεως να προκαληται ή έξωτερίκευσι και ή κυριαρχία στη ζωή άθανάτων άξιών. Τουτό θα πραγματοποιηθῇ διά της άμέσου και συνεχούς έπαφής με την ιστορία και την Άρχαιοελληνική Γραμματεία. Έκεϊ μέσα συναντᾷ κανείς τὰ γεγονότα και την ανθρώπινη συμπεριφορά, που ως πεξίδα έχουν άκατάλυτες άξιες.

Οί ξερες γνώσεις αποκτηνώνουν τον άνθρωπο («έπιστήμη μακράν άρετῆς πανουργία έστι»), π.χ. ή τριγωνομετρία, ή άνόργανος χημεία, ή πυρηνική φυσική ή ή μικροηλεκτρονική δέν διεγείρουν τὰ ύψηλά αίσθήματα της φιλοπατρίας, της δικαιοσύνης, της σεμνότητος κ.τ.λ. Ούτε αν μάθη κανείς όλόκληρη την μικροβιολογία, θα βελτιωθῇ σαν χαρακτήρ. Η γνώσι μόνη της έξαθλιώνει τον άνθρωπο και δημιουργεί όντα έγκεφαλικά, δίχως αίσθήματα, δηλ. άπάνθρωπους βιολογικούς μηχανισμούς. Τουναντίον το ήθος είναι εκείνο, το όποιο άνεβάζει τον άνθρωπο σε πνευματική σφαίρα, τον κάνει να νοιώθῃ άνώτερα αίσθήματα και να συντελῇ στην κοινωνική συνοχή, άπαραίτητη προϋπόθεσι κάθε πολιτισμοῦ.

Θά προσθέσουμε ακόμη και το άπαραίτητο, το ζωτικό θα λέγαμε, της άποδοχής στην παιδεία της Γυμναστικής. Η βελτίωσι του σώματος κατά τὰ άρχαιοελληνικά πρόσωπα δέν έγγυάται μόνο την υγεία και την ίκανοποίησι εκ της σωματικής διαπλάσεως, αλλά συμβάλλει και στην πνευματική απόδοσι. Οί κοινωνίες ανθρώπων καχεκτικών, που ύποφέρουν, στεροῦνται αισιοδοξίας και μαστίζονται από συμπλέγματα κατωτερότητας.

Μία αντίληψι παιδείας, που θα ώφελῇ το άτομο και την κοινωνία, όφείλει να βασίζεται στα εξῆς τρία: Πρώτον στο ήθος, δεύτερον στην **σωματική άκμή** και τρίτον στις **γνώσεις**. Αὐτά θα έπιτευχθοῦν με εκπαιδευτικά προγράμματα, τὰ όποια θα στηρίζονται στην ιστορία- Έλληνική Γραμματεία, στην Γυμναστική, στις έπιστημονικές γνώσεις.

Όλα τὰ παραπάνω είναι άπλούστατα να γίνουν, αν φυσικά ύπάρχῃ ή θέλῃσι να γίνουν. Για ότιδήποτε στη ζωή αυτόματα το πρώτο που σκέφτεστε είναι τό: «τί θέλω» (σκοπός) και μετά τό: «πώς θα το κάνω» (τρόπος). Άνάλογα δέ με τις άπαντήσεις, που θα δώσετε στα παραπάνω έρωτήματα, προχωρείτε. Λοιπόν στην μεγάλη ύπόθεσι της παιδείας κανείς δέν εῖπε: «τί θέλουμε από την παιδεία;», με συνέπεια στην παιδεία να επικρατῇ σήμερα όχι άναρχία, αλλά το χάος.

Όστόσο θα έμφανισθοῦν ύγιεις αντιδράσεις στην κοινωνία. Το κράτος, οί τάχα άρμόδιες ύπηρεσίες του και οί δῆθεν «πνευματικοί άνθρωποι» παρακολουθοῦν άπαθείς ή και οί ίδιοι διευρύνουν το χάος. Τελικά δέν πρόκειται να διαλύσουν τὰ πάντα, όπως έπιδιώκουν «τοῖς μισελλήνων ρήμασι πειθόμενοι». Η Έλλάς που επέζησε συγκλονιστικών καταιγίδων δέν πρόκειται να θιχθῇ από την μικροσυνωμοσία εἰς βάρος της Έλληνικής παιδείας. Μόνο μερικά ανθρωπάκια θα ταλαιπωρήσουν, για λίγο, την νεολαία μας. Τίποτε περισσότερο.

**Κωνσταντῖνος Πλεύρης**

## Η.Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

### «Τράγος», «τράπεζα», «τρώγω»...

ΤΡΑΓΟΣ

«Αὐτάρ ὁ γ' εἰς εὐρύ σπέος ἤλασε πίονα μῆλα  
πάντα μάλ' ὅσα ἤμελγε τὰ δὲ ἄρσενά λείπε θύρησιν  
ἄρνειούς τε τράγους τε βαθείης ἔκτοθεν αὐλῆς».

(Ὁδύσ. Ι 237-239)

[Ἀμέσως ἔπειτα ὁ (Κύκλωψ) ὤθησε στήν εὐρύχωρη  
σπηλιά τὰ γαλακτοφόρα (παχειὰ) πρόβατα ὅλα γενικά ὅ-  
σα ἄρμεγε, τὰ δὲ ἄρσενικά τ' ἄφησε ἔξω ἀπ' τὴν θύρα,  
τοὺς κριοὺς καὶ τοὺς τράγους, στήν ἐκτεταμένη, ἰσχυρὴ  
(καλοχτισμένη) αὐλή].

1. Ἔχω τονίσει<sup>1</sup>, ὅτι ἡ Ἑλλοπικὴ ἢ Πελασγικὴ καὶ στὸ τέλος Ἑλληνικὴ γλῶσσα ξεκίνησε ἀπὸ κτηνοτρόφους. Γι' αὐτὸν δὲ τὸν λόγο πολλὰ ὀνόματα, ποὺ σχηματίσθηκαν κατὰ τὴν μακρὰ αὐτὴ περίοδο τῆς κτηνοτροφίας, ὀφείλονται σὲ ιδιότητες τῶν ζώων καὶ στήν ἐν γένει ζωὴ των. Τὰ κύματα π.χ. τῆς θάλασσας τὰ ὠνόμασαν *αἶγες*, διότι τὰ ἐβλεπαν ν' ἀναπηδοῦν στήν ἀκτὴ ὅπως τὰ γίδια των. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ὠνόμασαν τὴν ἀκτὴ *αἰγιαλὸν* καὶ τὸ πέλαγος *Αἰγαῖον*. Ἐπίσης τὸ βουνὸ τῆς Κρήτης στήν περιοχὴ τοῦ Λασηθιοῦ, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς, ὠνόμασαν *«Αἰγαῖον ὄρος»* (Κατσικοβούνι). Εἶναι ἐπίσης γνωστόν, ὅτι τὰ αἰγο-πρόβατα εἶναι ζῶα μηρυκαστικά, δηλαδὴ χορτοφάγα ἀναμασῶντα τὴν τροφὴ τους. Ἡ μάσησι καὶ ἡ ἀναμάσησι τῆς τροφῆς ὑπὸ τῶν ζώων αὐτῶν, γιὰ τοὺς γνωρίζοντες, γίνεται ὄχι μὲ τὸν ἴδιο ἀκριβῶς τρόπο τῶν σαρκοβόρων, δηλαδὴ «ἐπάνω-κάτω», ἀλλὰ μὲ μιὰ κίνησι τριβῆς, δηλαδὴ ἓνα κύπημα μὲ ῥοή ὁμοιάζουσα μὲ τριβὴ τῆς τροφῆς διὰ πλαγίων κινήσεων τῆς κάτω σιαγόνας. Ὁ ἤχος αὐτῆς τῆς κινήσεως ὁμοιάζει μὲ τὸν ἤχο τῆς μασήσεως τῶν ἀνθρώπων, ὅταν συνθλίβουν ξηροὺς καρπούς. Αὐτὸν τὸν ἤχον ὁ ἄνθρωπος ἐμιμήθη διὰ τοῦ φθόγγου μὲ σημασίαν «ΤΡΑΓ». Ὁ τροφосуλλέκτης καὶ κτηνοτρόφος ἄνθρωπος τοῦ πανάρχαιου ἑλληνικοῦ χώρου, τοῦ χώρου ποὺ εὐρίσκετο πέριξ τῆς τεραστίας ὡς πέλαγος λίμνης μετὰ τῆς μεγάλης Πελαγονικῆς ὀροσειρᾶς (Ὁλύμπος) καὶ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Πίνδου, ὠνόμασε τὴν ἀνάγκην αὐτὴ τοῦ «τρώγειν» μὲ τὴν λέξι «τράγω», ποὺ εἶναι ὁ ὄωρικὸς τύπος τοῦ ῥήματος «τρώγω». Γιὰ τὴν αὐτὴν δὲ αἰτία καὶ τὰ αἰγοειδῆ τὰ ὠνόμασε *τράγον* τὸ ἄρσενικὸ καὶ *τράγαιναν* τὴν αἶγα (Ἀριστοτέλης, π. Ζ. Γεν. 4.4.15). Τὸ ὄνομα ὅμως «τράγος» παρέμεινε ὡς τὸ ὄνομα τοῦ ἄρρενος.

2. Στὸ κεφάλαιο «Μουσεῖα Λόγων» καὶ στήν «Μελομένην» («Ἱστ. Γεν. Ἑλλην. Γλώσσας», σελ. 72) ἔλεγα ὅτι «ἡ σύνδεσι Διονύσου-Μελομένης ὠφείλετο στήν παράδοσι, ἡ ὁποία ἤθελε τὴν τραγωδίαν ὡς προερχόμενη ἀπὸ τίς Διονυσιακές ἐορτές. Τραγωδία ἢ Τράγων ὥδη». Ἀπὸ ποίους ὅμως λόγους συνεδέθη τὸ ὀ-

(1). Η.Λ. Τσατσόμοιρος, «Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας», ἔκδοσι «Δαυλός», Ἀθήνα 1991, σ. 72 κ.ἑξ.

νομα «*τράγος*» με την «*ωδή*»; Ὁ τράγος ἦταν ζῶο ὑπερήφανο, ἰσχυρό, προβαδίζον κατὰ τὴν πορεία τοῦ ποιμνίου στὴν βοσκή, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἄφοβος μαχητὴς προασπίζων τὴν ἀγέλη ἐναντίον τῶν ἀγρίων σαρκοβόρων ζώων. Ἦταν πράγματι καὶ ἓνας «*ἀγρός*». Ὅσοι ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν εἶναι ἀπὸ ὀρεινὲς κτηνοτροφικὲς περιοχὲς γνωρίζουν τίς ἀφηγήσεις τῶν βοσκῶν γιὰ τὸ ἄφοβον τοῦ τράγου. Ἐκτὸς ὅμως ὄλων αὐτῶν ὁ τράγος ἦταν καὶ ἀκόρεστος ἐραστὴς καὶ μάλιστα ὄχι βωβός. Εἶναι δὲ γνωστὸς ὁ βραχνώδης ψίθυρος τοῦ ἐν ὀργασμῷ εὐρίσκομένου τράγου κοντὰ στὸ αὐτὶ τῆς γίδας. Αὐτὴ ἡ ἐρωτικὴ «ὀμιλία» ἀσφαλῶς προκαλοῦσε τοὺς γέλωτες καὶ ἴσως καὶ τίς μιμήσεις τῶν νεαρῶν βοσκῶν. Παιχνίδι δὲ ἴσως αὐτῶν, ὅταν οἱ μεγάλοι γλεντοκοποῦσαν μετ' οἶνον παρασκευαζόμενον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ «*πολυγηθέως Διονύσου*», ἦταν νὰ παίρνουν τὰς «*τραγᾶς*» (*τραγῆ* ἐλέγετο τὸ δέρμα τοῦ τράγου ἢ γενικῶς τῶν αἰγοειδῶν) ποὺ εὐρίσκοντο ἐντὸς τοῦ *νηοῦ* (σπηλαίου), νὰ ἐνδύονται μετ' αὐτὰς καὶ νὰ παριστάνουν τοὺς τράγους «μετ' ἀνδράματά, φωνές, τραγούδια καὶ χορὸ ἢ μετ' ἀνδράματάς ἐρωτικὰς τοῦ ζώου». Ὁρθῶς λοιπὸν συνεδέθη ἡ λέξις «*τραγωδία*» μετ' τὸν Διόνυσον καὶ τὰ φαλλικὰ ἄσματα.

3. Γιὰ τὸν ἄνθρωπον ἔλλοπα-σελλὸν-πελασγὸν-ἐλληνα ἡ αἰξ (γίδα) ὑπῆρξε ἡ βάσι τῆς ποιμενικῆς τοῦ ζῴου ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχή, ὅπως ἔλεγα (κεφ. «Ἱστορικὸ Πλαίσιο»), τῆς εἰσόδου τοῦ στὸν πολιτισμό. Ἡ τιμὴ πρὸς τὸ ζῶον αὐτὸ ἀπετυπώθη στὸ ἀρκτικὸ γράμμα «Α» ὡς ἡ ἐκδήλωσις τοῦ θαυμασμοῦ τοῦ πρὸς τὴν μεγάλην Ἀξίαν τοῦ ζώου γιὰ τὴν ζωὴ του. Διότι διὰ τῆς ποιμενικῆς ζωῆς ξεκινᾷ γι' αὐτὸν ἡ ἀνάπτυξις τῆς γλώσσας καὶ τῆς ἀρχέγονης γραφῆς (χάραξι ὀρίων *νομῆς*, βοσκῆς - μορφῇ ἐργαλείων π.χ. «*τύκος*» γιὰ τὴν λάξευσι λίθων καὶ τὴν κατασκευὴ τῶν τοίχων τῆς στάνης - σκευὴ οἰκιακὰ κ.ἄ. ποὺ ἀπετέλεσαν καὶ τὴν εἰκονογραφικὴ γραφὴ, μετεξέλιξις τῆς ὁποίας ἦταν καὶ ἡ Κρητικὴ γραφὴ ἀλλὰ καὶ αὐτὴ τῆς Πύλου-Μυκηνην καὶ ἀλλαχοῦ) μετ' ἀνὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτὴν τῆς ζωῆς, κ.ἄ. τὰ ὁποία ἀπεκρυστογραφήθησαν χάρις στὸν Μ. Ventris.

4. Ἡ ῥίζα *ΤΡΑΓ-* περιοριζόμενη μάλιστα στὰ γράμματα Τ, Ρ ἀπετέλεσε τὸν ἀρχέγονον φθόγγον μετ' ἀρξικῶς τοῦ «*τρώγειν*», γιὰ νὰ συνεχισθῇ δι' αὐτοῦ ἡ μίμησις καὶ ἄλλων πολλῶν ἡχῶν, ἐκ τῶν ὁποίων παρήχθησαν νέοι φθόγγοι μετ' ἀρξικῶς καὶ προσετέθησαν νέες λέξεις στὸ ἀρχέγονον ἔλλοπικόν (πελασγικόν-ἐλληνικόν) λεξιλόγιον, π.χ. ὁ φθόγγος «*ΤΡ-ΙΓ*» (*τριγμός-τρύζω*), ποὺ τὸν συναντοῦμε στὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Ψ 101: *ῥάχεται τετριγυῖα*· ἢ Ὀδύς. Ω 5: «*τὰς δὲ τρίζουσαι ἔπονται*»).

Ἐπίσης ὁ φθόγγος «*ΤΡ-ΙΒ*» (*τριβέως, τριβή, τριβήδιον* κ.ἄ.) καὶ γενικῶς ἡ σύνθεσις τῶν δύο γραμμάτων στὴν μορφὴ ΤΡ δίδει μία κίνησις κτυπῶσα καὶ ρέουσα ἢ ὀλισθαίνουσα π.χ. *τρ-έχω, τρ-αχὺς, τρ-έω, τρ-έψις* κ.ἄ. Πρέπει νὰ σημειώσω ἐδῶ, ὅτι τὸ κτύπημα τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ῥοή των ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τὴν ἄρουρα καὶ τὴν θάλασσα προσέλαβε καὶ τὴν μυθικὴν μορφὴν τοῦ ἐκτρώματος «*χίμαιρα*» τοῦ ἔχοντος κεφαλὴν λέοντος, μεσοκόρμι γίδας καὶ οὐρὰ ὄφως ἢ δύο κεφαλές, καὶ λέοντος καὶ γίδας. Καὶ δὲν εἶναι ἀναίτια ἡ σχέσις τοῦ ὀνόματος «*χίμαρος*» μετ' τὸν «*τράγον*», διότι καὶ αὐτὸς ἐγείρεται-πίπτει καὶ κτυπᾷ (κουτουλιά) καὶ ἀκόμη ΤΡ-έχει ἐκ τῶν ὀρέων πρὸς τίς πλαγιὰς ὅπως τὸ νερὸ τῆς βροχῆς --- καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ποδοβολητοῦ τῶν αἰγοειδῶν ἐδόθη καὶ τὸ ὄνομα τῆς κατ'-*αἰγίδος* στὴν νεροποντὴ.

Στὸν ποιμενικὸ βίον, τέλος, ἀνήκει καὶ ἡ ἔννοια τοῦ «οἴκου», τοῦ χώρου δηλα-

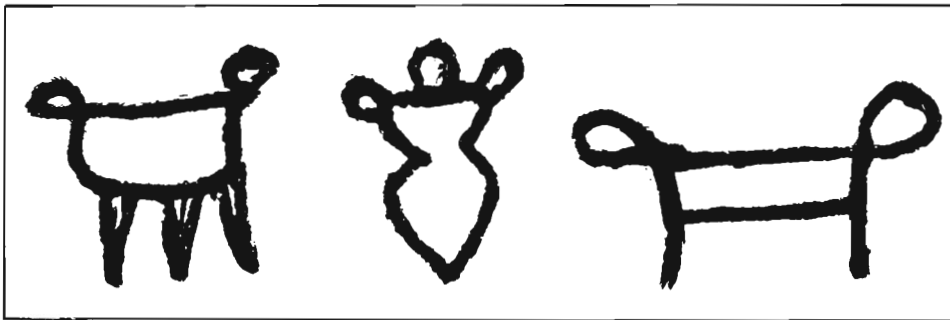
δη πού ὁ ἄνθρωπος περιέβαλε μὲ λίθινο τεῖχος καὶ κατέστησεν ἰδιοκτησία του.

5. Ἡ ἀποκωδικοποίησι ἐν συνεχείᾳ τῆς λέξης TP-A.Γ.Ο.Σ. δίδει ὅλες τὶς ἀνωτέρω ιδιότητες τοῦ πολύτιμου αὐτοῦ ζώου, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτία ἐκ τῆς ὁποίας ἐσηματίσθη τὸ ὄνομά του. Ὁ τρόπος τοῦ «τρώγειν» ἀλλὰ καὶ οἱ κινήσεις τοῦ ζώου ἀμυνομένου ἢ ἐπιτεθεμένου ἢ κατερχομένου (τρέχοντος) ἀπ' τὰ ὄρη πρὸς τὶς πεδιάδες κ.λπ. ἔδωσαν τὰ ἀρκτικά (T.P) στοιχεῖα. Ἐν συνεχείᾳ ὑπάρχει ἡ δῆλωσις τοῦ θαυμασμοῦ του (Α) γιὰ τὸ ζῶο, πού τὸν βοήθησε στὴν ἀνάπτυξι γ-λώσσας καὶ γ-ραφῆς (Γ) (ἡ *τραγῇ* τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν πρώτην ἐπιφάνεια γραφῆς). Τὴν συμβολή του στὴν δημιουργία, ἐπίσης, οἴκου (Ο), δηλαδὴ ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν συνεχείᾳ οἰκισμῶν, πόλεων καὶ πολιτισμῶν, πού ἀποτελοῦν τὰ ἐμφανέστερα σημεῖα τῆς μορφῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπινου πολιτισμοῦ (Σ = σῆμα-σημεῖον).

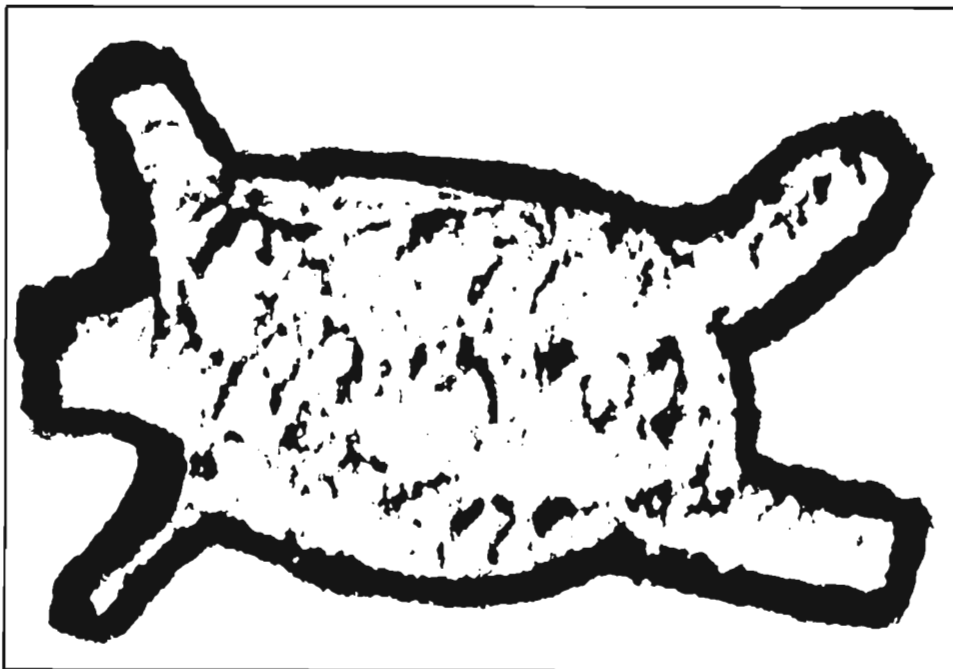
Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο τὸ ζῶον αὐτὸ ἡ αἰτία ὅσων μέχρι στιγμῆς ἀνέφερα, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε ἀμέσως: ὑπῆρξεν καὶ ἡ «*τραγῇ*» (ἡ *δορά*) τοῦ ζώου αἰτία σχηματισμοῦ τῆς λέξεως «*τράπεζα*» καὶ τοῦ τετραπλεύρου γεωμετρικοῦ σχήματος «*τραπέζιον*». Ἄς «ἐπισκεφθοῦμε» τὴν λέξι T, P, A, Π, E, Z, A.

## Τράπεζα

Ἡ σχέσι, σήμερα, τῆς τράπεζας μὲ τὸ φαγητὸ εἶναι καθιερωμένη πλέον ὡς μιᾶς ἐπιφανείας ὑπερυψωμένης ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ἐδραζομένης ἐπὶ ποδῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας τίθενται τὰ φαγητὰ καὶ περὶ αὐτῆς κάθονται οἱ συνδαιτημόνες. Ἡ σχέσι ὅμως αὐτὴ δὲν ὑπῆρξε καὶ ἀκόμη δὲν ὑπάρχει σὲ πολλὰς περιπτώσεις καὶ σὲ ἀρκετοὺς λαοὺς τῆς γῆς. Καὶ σήμερα ἀκόμη πολλοὶ λαοὶ τρῶγουν τὸ φαγητό τους καθισμένοι στὸ ἐδαφος καὶ ἀπλώνοντας ἐπ' αὐτῶν κάποιο κάλυμμα, ἐπάνω στὸ ὅποιο τοποθετοῦν τὸ φαγητό τους ἢ τὴν χύτρα, τὸ λεγόμενο «*τσουκάλι*», ἀπ' ὅπου ὅλοι συντρώγουν. Εἶναι φανερόν, ὅτι στὴν ἐποχὴ τῶν κτηνοτρόφων τοῦ πανάρχαιου ἑλληνικοῦ χώρου ἡ *τρα-γῇ*, ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς μέσον ἐνδύσεως καὶ ὡς σκέπασμα γιὰ τὸν ὕπνο, ἐχρησιμοποιήθη καὶ ὡς ἐπιφάνεια ἐπὶ τῆς



Γραφικὲς παραστάσεις τῆς τράπεζας καὶ οἰκιακῶν σκευῶν στὴν Γραμμικὴ Γραφή Α' τῆς Κνωσοῦ.



### *Τραγή-Τράπεζα*

όποιας έτοποθετούντο τὰ φαγητά. Ἡ σχέσι ἐπομένως τοῦ «τρώγειν» καὶ τῆς «τραγῆς» ἦταν μία ἐκ τῶν πραγμάτων συνδεδεμένη ἔννοια, ἡ ὁποία ἔδιδε πέρα τοῦ σκοποῦ τὸν ὅποιον ὑπηρετοῦσε καὶ τὴν μορφή τῆς ἐπιφάνειας, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀπλώνοντο οἱ τροφές.

Ἡ λέξι ὅμως *τρά-πεζα* ἔχει βεβαίως ὡς ρίζα τὸν ἀναπτυχθέντα στὴν λέξι *τρά-γος* φθόγγο μὲ σημασία «ΤΡΑΓ», ἀλλὰ φαίνεται ὡς νὰ συμμετέχη σ' αὐτὴν καὶ μιὰ ἀκόμη λέξι κατὰ τὸν σχηματισμὸ τῆς. Ἡ δεύτερη λέξι, τὴν ὁποία θὰ ἀναλύσω καὶ θὰ ἀποκωδικοποιήσω ἀμέσως, εἶναι ἡ «πέζα», ποὺ ἦταν ὁ Δωρικὸς καὶ Ἀρκαδικὸς τύπος τῆς λέξεως *πούς-ποδός* (ρίζα *ΠΕΔ-*, ἐκ τῆς ὁποίας *πέδ-ον*, *πεδ-ίον*, *πέζα*, *πεζός*, *πέδη*, *πέδιλον*), τὸ κοινῶς λεγόμενον «πόδι», «ποδάρνι» (ἀνθρώπων καὶ ζώων). Ὅπως φαίνεται, ἡ «ΤΡΑΓ» ποὺ ἐστηρίζετο σὲ «πέζα» (πόδι ἢ ποδάρνι) ὠνομάσθη *τρά(γ)πεζα*.

Τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἀρχέγονου φθόγγου μὲ σημασία «ΤΡΑΓ» τὴν ἔκανα ἤδη στὴν λέξι «τράγος». Ἐδῶ θὰ ἀποκωδικοποιήσω τὴν λέξι Π.Ε.Ζ.Α. ἢ Π.Ε.Σ.Δ.Α. Στὸν Ὅμηρον εὐρίσκομε τὴν λέξι μὲ τὴν ὡς ἄνω σημασία καὶ μάλιστα νὰ σημαίνῃ τὸν ἄκρον πόδα, τὸν μέχρι ἀστραγάλου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν μεταφορικὴν σημασία τῶν κατωτάτων σημείων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζοντο τὰ ἱστία τοῦ πλοίου (Ὅδ. Ε 260) ἀλλὰ καὶ γενικῶς τοῦ κατωτάτου ἄκρου ἐνὸς πράγματος. Καὶ σήμερα λέγομεν *πρό-ποδες* ἐνὸς βουνοῦ τὸ χαμηλότερο σημεῖο ποὺ φθάνει μέχρι τῆς πεδιάδος ἢ τῆς θάλασσας. Εἶναι δὲ ἐντελῶς φυσικὸ, τὰ κάτω ἄκρα στὸν ἄνθρωπον νὰ

είναι ισχυρότερα τῶν ἐπάνω γιὰ τοὺς γνωστοὺς λόγους (στήριξι σώματος - βάδι-σι κ.ἄ.). Διὰ τῶν ποδῶν ὁ ἄνθρωπος βαίνει καὶ τρέχει. Ἡ κίνησι αὐτὴ εἶναι συν-δεδεμένη μὲ τὴν πνοή. Ὁ ζῶν καὶ ἐπομένως ὁ ἀναπνέων ἄνθρωπος κινεῖται καὶ τρέχει. Τὸ γράμμα ποὺ δηλώνει τὴν πνοὴ εἶναι τὸ Π. Ἡ πνοὴ εἶναι ἡ ὥθησι Ε καὶ στήριγμα (ἔδος) τῆς παλινδρόμου κινήσεως Σ καὶ τῆς δυνάμεως Δ τοῦ ἀνθρώ-που Α. (Τὸ Σ+Δ ἐκφράζει ἐπίσης τὸ Ζ ποὺ σημαίνει καὶ τὴν ζ-ωὴν). Ἀλλὰ μήπως καὶ διὰ τοῦ τρώγειν («ΤΡΑΓ») δὲν δίδεται ἡ πνοὴ Π, ἡ ὥθησι καὶ τὸ στήριγμα Ε στὴν ζωὴ Ζ τοῦ ἀνθρώπου;

Ὅπως διαπιστώνουμε, ἡ λέξι «τράπεζα» ἔχει δύο σημασίες: ἡ μία δηλώνει τὴν μορφή ἐνὸς τετραπλεύρου σχήματος, ὅπως ἡ δορὰ τοῦ τράγου, ἡ τραγῇ, ὡς ἐπιφά-νεια, ἡ ὁποία ὁμως προσδεδεμένη ἐπὶ τεσσάρων ποδῶν (πασσάλων) ἐμπεγμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους λαμβάνει τὴν μορφή τρα(γ)πέζης καὶ τὴν ἐπίσης σημαντικὴ ἔν-νοια τοῦ «τρώγειν» ἐπ' αὐτῆς, ἡ ὁποία ὠθεῖ ἀλλὰ καὶ στηρίζει τὴν ἀνθρώπινη ζωή.

Πολυσήμαντη ὑπῆρξεν ἡ σοφία τοῦ ἐλληνικοῦ λόγου.

### ANNA ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ

#### Ἔνα σπίτι στὸν Δρούτσουλα ἢ Ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος

Στὸ σπίτι ὁ μύλος, τὰ πθάρια, ὁ φοῦρνος,  
πάγκοι πέτρινοι, δοκάρια καπνισμένα,  
τοιχοί, κελλάρια, ἀνάκατο νοικοκυριό,  
συζοῦνε τέσσερις αἰῶνες, καὶ μαζί  
ἀόρατες ψυχές, γενιές ποὺ ἤρθαν κι ἔφυγαν.  
Ἔμεινε ὁ ἕνας χῶρος, ἴδιος γιὰ ὅλα,  
σκηνικὸ γιὰ τόσα δρώμενα, καθιστικὸ  
π' ἀκούμπησαν ὁ μόχθος τῆς δουλειᾶς,  
τὰ σχέδια, τὰ ἔργα, τὰ ὁράματα  
μεγάλα καὶ μικρά, ἡ ζωὴ κι ὁ θάνατος.  
Ὅμηλικὴ ἡ στέγη ἀπ' ἀσβεστόλιθο,  
ἡ κληματαριά πιὸ νέα, ὅπως ἀγράμπελη  
σκαρφαλωμένη σ' αἰωνόβιο πλάτανο,  
μέχρι τὸν τοῖχο, ποὺ παράλληλα  
ἀπλώνει τὰ πέτρινα μέλη του

νὰ κρύψει, ὅπως τὸ βιὸς ἄλλους καιροὺς  
ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ληστῶν, τώρα  
τὸν βίον ποὺ ἀπολιθώθηκε.

Καπνιά ἐκεῖ ὅπου χόρευε ἡ φωτιά,  
σκόνη ἐκεῖ ποὺ μύριζε ἡ τροφή,  
ἄδεια σιωπὴ ἐκεῖ ποὺ σμίγαν ἀκατάπαντα  
ἤχοι ἀπὸ σκεύη, ἀνθρώπινες φωνές,  
τραγούδια κι ἀναφιλητά.  
Μάζεψε ὁ χῶρος, τώρα ποὺ τ' ἀνθρώπινα  
κορμιά, ὅπως στὸν Ἄδη, ἔγιναν σκιές.  
Τέσσερις αἰῶνες εἶναι πολλοί,  
ὅταν μετροῦν ἀνθρώπινες ζωές,  
τέσσερις τοῖχοι στενὸς χῶρος κι ἀπλωσιά,  
ὅταν τὸν ἐνοικοῦνε ζωντανοί.  
Χρημάτων μέτρο ὁ ἄνθρωπος.

## Πολεμικά και οικολογικά τινα

Πάντα πίστευα στις «φωνές» και ὅ,τι ἄλλο ἀκοῦμε ἢ μᾶς συμβαίνει με συμπτώσεις. Πολλές φορές αὐτὲς μοῦ προφήτευσαν τὸ μέλλον ἢ μοῦ ἐρμήνευσαν τὸ παρελθόν. Εἶναι ἓνας κρίκος τοῦ παρόντος, ποὺ με προειδοποίησε κάποτε γιὰ θριάμβους ἢ —τὸ συνηθέστερο— γιὰ καταστροφές. Ἡμουννα με ἄλλα λόγια κἀτι σὰν ἓνας πυθιακὸς κατάσκοπος κι ὠτακουστής. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ περισσότερα, γιατί θὰ ἦταν σὰ νὰ ἔκανα μπροστά σας ψυχολογικὸ στρίπ-τῆζ. Ἕνα σχετικὸ, πρόσφατο γεγονὸς εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο:

Χτὲς βράδυ δὲν εἶχαμε φαῖ σπíti (ἢ δὲ μ' ἄρεσε αὐτὸ ποὺ εἶχαμε — δὲ θυμᾶμαι τί ἀπ' τὰ δύο) καὶ πῆγα μόνος σὲ μία παραδοσιακὴ ταβέρνα τῆς Πλάκας (ὅπως βλέπετε, ἂν καὶ νέος, ἔχω ὅλα τὰ χούγια τῶν ἡλικιωμένων ἀνθρώπων). Ἦτανε νωρὶς ἀκόμα καὶ εἶχε λιγοστὰ τραπέζια γεμᾶτα. Στὸ διπλανὸ καθότανε μιὰ παρέα ἀπὸ τέσσερις μεσόκοπους ἄντρες (ἐργένηδες ἐνδεχομένως), ἐκ τῶν ὁποίων ὁ νεώτερος —κοστουμαρισμένος καὶ διοπτροφός, προφανῶς ἐπιστήμονας— ἔλεγε περίπου τὰ ἐξῆς (τὸ «τοιάδε» καὶ ὄχι τὸ «τάδε», τῶν δημηγοριῶν τοῦ Θουκυδίδη):

— Στὴ Φύση, στὸ μακρόκοσμο, βασιλεύει ὁ νόμος αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ. Ἄν κάνεις κἀτι, θὰ ἔχεις ἓνα ὀρισμένο ἀποτέλεσμα. Αὐτὸ ὅμως, ὅπως ἀποδείχτηκε τελευταῖα, δὲν ἰσχύει στὸν μικρόκοσμο. Ἐκεῖ, ἂν κάνεις κἀτι, μπορεῖς νὰ ἔχεις ἓνα συγκεκριμένο ἀποτέλεσμα, μπορεῖ ὅμως νὰ ἔχεις καὶ ἓνα τελειῶς διαφορετικὸ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὰ ἀνθρώπινα τὰ διέπουν οἱ νόμοι τοῦ μικρόκοσμου. Ἄς πάρουμε ἓνα χαρακτηριστικὸ παράδειγμα: Ὁ φόνος ἑνὸς συνανθρώπου μας. Ἄν τὸν κάνεις με περιστροφή θὰ φᾶς εἴκοσι χρόνια φυλακῆ, ἂν τὸν κάνεις με αὐτοκίνητο εἴκοσι μέρες καὶ ἂν τὸν κάνεις στὸν πόλεμο θὰ πάρεις παράσημο. Τὸ συμβᾶν ὅμως δὲν παύει καὶ στίς τρεῖς περιπτώσεις νὰ εἶναι τὸ ἴδιο: ἓνας ἀνθρώπινος θάνατος.

Ὁ σπὸρ ντυμένος κύριος ἀπέναντί του (φιλόλογος μᾶλλον, ἂν κρίνω ἀπὸ τὰ λεγόμενά του) κούνησε τὸ κεφάλι του ὅτι συμφωνεῖ καὶ προέκτεινε τὴ συζήτηση:

— Δὲ θέλω νὰ ἠθικολογήσω οὔτε νὰ ἀπεραντολογήσω γύρω ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ πολέμου. Αὐτὸ ποὺ βλέπω εἶναι, ὅτι ἔχει πιά ξεφύγει ἀπὸ τίς ἀρχικὲς «φυσικὲς» ρίζες του καὶ ἀπὸ τὸ ἥρωικὸ στοιχεῖο ποὺ τὸν διακυβερνοῦσε. Ὅπως ἀπόδειξε καὶ ἡ πρόσφατη σύρραξη στὸν Περσικὸ Κόλπο, ὁ πόλεμος τώρα δὲν εἶναι ἄντρας με ἄντρα, σῶμα με σῶμα, μυαλὸ με μυαλὸ, ἀλλὰ τεχνολογικός, ἠλεκτρονικός καὶ ἀπρόσωπος. Τοῦτο ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν «ὑβρη» κατὰ τῆς φύσης καὶ τὴν ἐπιδείνωση τῆς οικολογικῆς καταστροφῆς. Τὸ πετρέλαιο ποὺ χύθηκε στὸν Κόλπο κατὰστρεψε γιὰ δεκάδες χρόνια, ὅπου πῆγε, τὸν ζωικὸ κόσμο τῆς θάλασσας.

Μὲ τὴ μνηεὶα τοῦ Περσικοῦ ἢ συζήτηση ἐξετράπη σὲ παραδείγματα φανατισμοῦ τῶν ἰσλαμιστῶν μουσουλμάνων, καὶ ὕστερα ἔγινε ἐλαφρύτερη, γιατί ἤρθαν τὰ πρῶτα ὀρεκτικὰ ἀπὸ τὸν τζαναμπέτη —πλὴν ἱκανὸ— σερβιτόρο.

“Όταν γύρισα σπίτι μου, ο συνταξιούχος πατέρας μου, που όλη αυτή την ώρα έβλεπε τηλεόραση (για να ενημερώνεται για το τί συμβαίνει στον κόσμο, όπως λέει), μου είπε για τις έννιакόσιες πετρελαιοπηγές που κάηκαν στο Κουβέιτ αυξάνοντας την παραγωγή του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα, που δεν μπορεί σήμερα να αφομοιωθεί πλήρως από τα δέντρα μετά την ανυπολόγιστη φθορά (φωτιές, έκχερσώσεις...) των μεγάλων δασικών πνευμόνων (π.χ. Αμαζόνιου κ.τ.λ.). Μάλιστα ο πατέρας μου με έψεξε περιπαικτικά, που δεν βλέπω ποτέ τηλεόραση και ως έκ τούτου είμαι, όπως οί θεολόγοι ή οί ποιητές, έκτός της σημερινής πραγματικότητας. Για να του κάνω τό χατίρι —έλλείψει καλύτερης άπασχόλησης— είδαμε μαζί την ταινία που έπαιζε μετά κάποιο κανάλι.

Έπρόκειτο για ένα έργο επιστημονικής φαντασίας έπειτα από έναν παγκόσμιο πυρηνικό πόλεμο. Με τις πολλές ατομικές εκρήξεις είχε μετατοπιστεί όσονούπω ο άξονας της γής με έπακόλουθο σεισμούς, πλημμύρες, καταποντισμούς κ.ά. στην Αμερική, όπου εκτυλισσότανε ή υπόθεση. Τα έμβια όντα που κυριαρχούσαν του πλανήτη ήταν οί κατασarıδες, που είχαν αυξηθεί καταπληκτικά σε αριθμό και μέγεθος, και κατατρώγαν ζωντανούς τους ανθρώπους αφήνοντας άσπρα και γυαλιστερά μόνο τα κόκκαλά τους σε κλάσμα δευτερολέπτου. Τό έφιαλτικό όραμα του σεναριογράφου και σκηνοθέτη μου είχε φανεί πολύ πιθανό, αλλά μολοντούτο ά(δια)νόητο για την άεيفاτη ιδέα του ανθρώπινου όρθου λόγου και κοινής λογικής.

Πέφτοντας στο κρεβάτι να κοιμηθώ, και λίγο πριν με πάρει ό ύπνος στην βελουδένια στοιχειωμένη άγκαλιά του, έκανα τις ακόλουθες σκέψεις κοιτώντας τό ταβάνι, που, όπως ό ούρανός στους αρχαίους Γαλάτες, φοβόμουνά ότι θα μου πέσει στο κεφάλι:

Οί δεινόσαυροι έξηφανίσθησαν από προσώπου γής παρ’ όλη τη δύναμή τους, γιατί ό έγκέφαλός τους ήταν πολύ μικρός σε σχέση με τό τεράστιο σώμα τους. Σήμερα ή Δύναμη και τό Χρήμα, που ήμιθεοποίησε ό άνθρωπος, υπερανάπτuξαν την Ύλη και άλλοτρίωσαν και άλλοίωσαν τό μυαλό και την ψυχή του, πληγώνοντας κι άρρωσταίνοντάς τα συνάμα. Και δεν είναι τυχαίο, ότι όλοι οί μεγάλοι έξουσιαστές διεγνώσθησαν από την ιατρική ως ψυχοπαθείς. Εύχής έργον θα ήταν με τα σημερινά άπάνθρωπα δεδομένα, να βρεθεί ένας παγκόσμιος όργανισμός, ένας ύπερφορέας, ό όποιος θα έχει την ίσχύ να άπαγορεύει τους πολέμους. Να υπάρξει άλλη λύση διακανονισμού των διακρατικών διαφορών. Ποιά θα είναι αυτή, άς τό βρει μιá κορυφαία εύφυϊα, ένας ξεχωριστός έλλογος νοός, όπως οί αρχαίοι νομοθέτες. Πάντως αν ήμουν κυρίαρχος, θα επέβαλα, ό μόνος πόλεμος που θα έπιτρέπεται στο έξής, να είναι, τό πολύ-πολύ, ό πετροπόλεμος!

**“Όθων Μ. Δέφνερ**

KARL JOCHEN WINTER\*

## Ἑπαναστατική μορφή ἐνέργειας

ΤΟ ΥΔΡΟΓΟΝΟ ΩΣ ΚΑΥΣΙΜΟ ΠΑΡΑΓΟΜΕΝΟ  
ΜΕ ΤΗΝ ΜΕΘΟΔΟ ΤΗΣ ΗΛΙΟΗΛΕΚΤΡΟΛΥΣΗΣ

Ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν διέλευση τοῦ ἡλεκτρισμοῦ ἀπὸ τὸ νερὸ παράγεται ὑδρογόνον καὶ ὀξυγόνον (ἡλεκτρόλυσις). Τὸ ὑδρογόνον αὐτὸ εἶναι ἄριστο καύσιμο. Ὡς πηγὴ ἡλεκτρισμοῦ χρησιμοποιοῦμε κατὰ προτίμησιν τὸν ἥλιο ἐκμεταλλευόμενοι τὸ ἡλιοβολταϊκὸ φαινόμενο (ἡλιοσυλλέκτες). Ὁ ἥλιος εἶναι πολὺ μεγάλη πηγὴ ἐνέργειας. Χρειάζεται 100 χρόνια ἢ γῆ, γιὰ νὰ μαζέψει τὴν ποσότητα τῆς ἐνέργειας ἀπὸ τὸν ἥλιο, ποὺ ἐκεῖνος ἐκπέμπει πρὸς ὅλες τὶς διευθύνσεις μέσα σὲ ἓνα μόνο δευτερόλεπτο. Ἡ ἐνέργεια ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἥλιο στὴν γῆ εἶναι 10.000 φορές περισσότερη ἀπὸ τὴν ἐνέργεια ποὺ καταναλίσκεται ἀπὸ τὸν γῆινο πληθυσμό. Ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία «διαχέεται» μόνο στοὺς δρόμους τῶν ΗΠΑ, εἶναι διπλασίαν ἀπὸ τὴν κατανάλωση ἄνθρακος καὶ πετρελαίου παγκοσμίως. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ ἄνθρωπος παίρνει λίγη μόνο ἀπὸ τὴν ἀκτινοβολία, ποὺ ἐναποθηκεύθηκε ὑπογείως στὰ ἀρχαῖα χρόνια. Περίπου τὸ 90% τῆς ἀναλίσκομένης παγκοσμίως ἐνέργειας λαμβάνεται ἀπὸ κάρβουνο - πετρέλαιο, ποὺ σχηματίσθηκαν φωτοσυνθετικῶς πρὸ ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Ὡστε ἐξαρτώμεθα ἀπὸ τὸ παρελθόν.

Πρόσφατα μάθαμε περισσότερα. Οἱ μὴ ἀνανεώσιμες μορφές ἐνέργειας εἶναι πεπερασμένες: ὅσο περιορίζονται τόσο θὰ ἀκριβαίνουν, καὶ μὲ τὴν χρῆση τους τὸ περιβάλλον βλάπτεται. Ὑπάρχουν ποικίλοι κίνδυνοι. Ἡ καύση διὰ τοῦ θείου καὶ τῶν ἄζωτοξειδίων σκοτώνει τὰ δάση καὶ ὀξινικοποιεῖ τὶς λίμνες. Τὰ ὕψηλά ἐπίπεδα διοξειδίου, μολύβδου, ὀζοντος καὶ μονοξειδίου εἰδικὰ στὶς μεγαλοπόλεις ἄγουν σὲ ἀναπνευστικὰ προβλήματα. Ἡ ὀξινὴ βροχὴ καταστρέφει τὰ μνημεῖα. Τὸ διοξείδιο προκαλεῖ υπερθέρμανση τοῦ πλανήτη.

Κατόπιν τούτων ἀποκτᾷ μείζον ἐνδιαφέρον ἡ ἡλιακὴ ἐνέργεια. Ἐκλαϊκευτικός ὅρος εἶναι, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συλλογὴ τέτοιας ἐνέργειας, τὸ «χωριό». Ἐννοοῦνται τεράστιοι ἡλιοσυλλέκτες μὲ ἐπιφάνεια πολλῶν στρεμμάτων, ποὺ ἐναποθηκεύουν τὴν ἐνέργεια σὲ ὑγρὸ, τὸ ὁποῖον ὑγρὸ κινεῖ ἡλεκτρικὴ γεννήτρια. Παράδειγμα, ἓνα «χωριό» στὴν Καλιφόρνια δίνει 350 μεγαβάττ, ἐνέργεια ποὺ εἶναι ἐπαρκὴς γιὰ τὶς ἐνεργειακὲς ἀνάγκες 500.000 ἀτόμων. Ἀλλή, ἀκριβότερη, μετατροπὴ εἶναι ἐκείνη τοῦ φωτοβολταϊκοῦ κυττάρου (ποὺ μετατρέπει κατευθεῖαν τὴν ἡλιακὴ ἐνέργεια σὲ ἡλεκτρικὴ) ἐν χρήσει ὄντος στοὺς δορυφόρους. Τὸ μεγαλύτερο φωτοβολταϊκὸ κύτταρο στὶς ΗΠΑ «βγάζει» περὶ τὰ 45 μεγαβάττ.

Γιὰ νὰ ἔχῃ μέλλον ὅμως ἡ ἡλιοσυλλογὴ, πρέπει νὰ ὑπερπηδηθοῦν κάμποσα ἐμπόδια. Αἵφνης τὸ νεφосκεπὲς τῶν βορείων περιοχῶν. Λογικὸ εἶναι, νὰ ἐγκαθι-

---

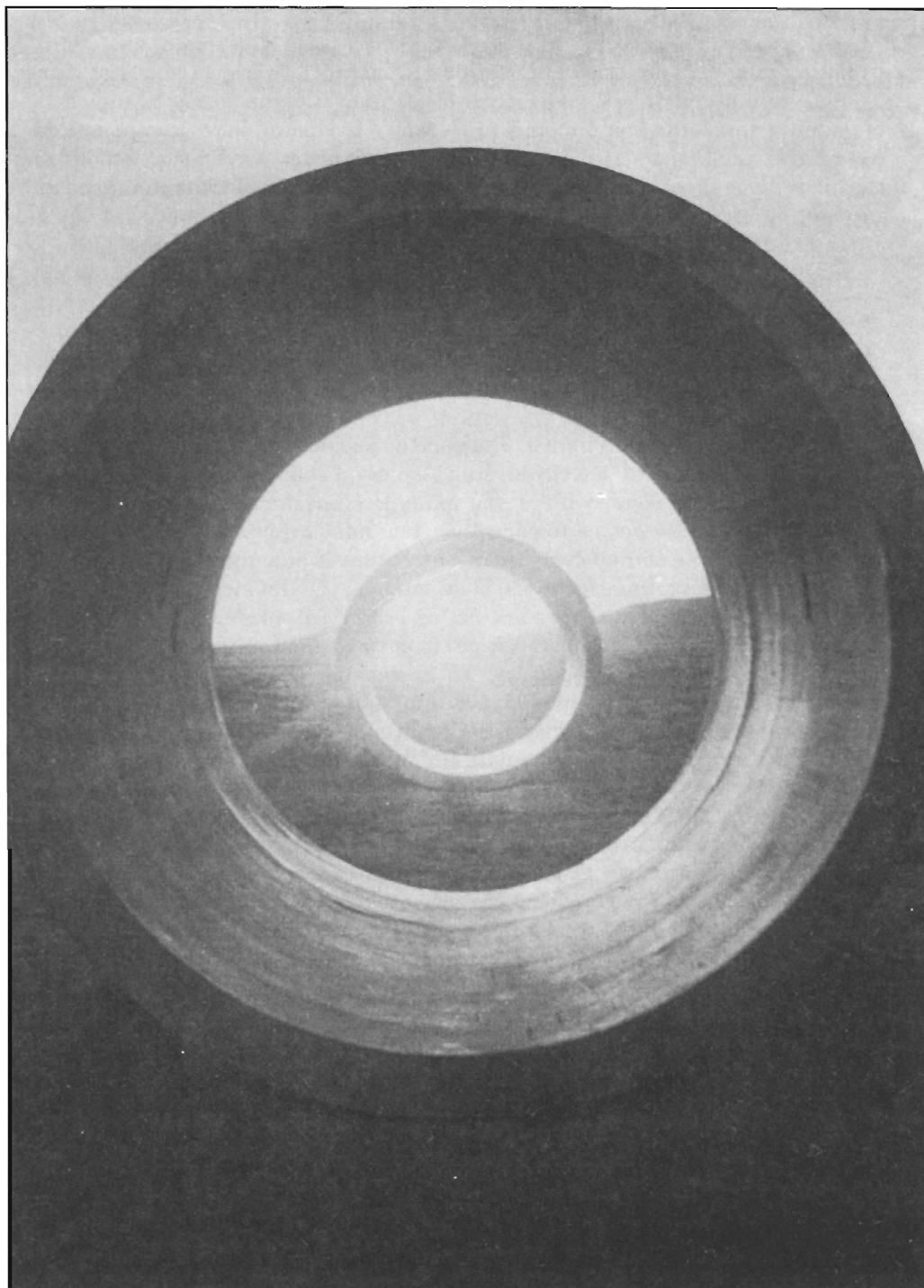
\* Ὁ κ. K.J.W. εἶναι διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἑρευνῶν τῆς Ἡλιοὑδρογονικῆς Τεχνολογίας τῆς Στουτγάρδης (Γερμανία).

στοῦμε λοιπὸν τοὺς συλλέκτες σὲ γεωγραφικὸ πλάτος 30° ἕως 40° ἀπὸ τὸν Ἴσημερινό, ὅπου ἡ ἔνταση τοῦ ἡλίου εἶναι δυνατὴ καὶ ἡ διάρκεια τῆς ἡλιοφάνειας διπλάσια ἢ τριπλάσια τοῦ Βορρᾶ ἢ τοῦ Νότου. Ἐγείρεται ὅμως δεύτερο καὶ δυσκολώτερο πρόβλημα: Ἡ μεταφορὰ ἀναλώσιμων μορφῶν ἐνέργειας ἀπὸ τόπου εἰς τόπον εἶναι εὐκόλη, ἐνῶ τῆς ἡλιακῆς δύσκολη. Ὁ παραδοσιακὸς τρόπος μεταφορᾶς διὰ μετατροπῆς σὲ ρεῦμα ὑψηλῆς τάσεως εἶναι ἀτελέσφορος γιὰ τὴν ἡλιακὴ ἐπὶ ἀποστάσεως ἄνω τῶν 400 μιλίων λόγῳ ἐκσεσημασμένων ἀπωλειῶν.

Εἰδικοί ἐπιστήμονες φρονοῦν, ὅτι ἡ λύση εἶναι τὸ ὑδρογόνον γι' αὐτὴν τὴν μεταφορὰ. Διὰ τῆς ἠλεκτρολύσεως τὸ νερὸ διασπᾶται στὰ συστατικά του (ὑδρογόνον+ὀξυγόνον), καὶ κατὰ τὴν ἀνασύνθεσίν τους ἐκλύεται ἡ ἐναποθηκευμένη ἐνέργεια. Τὸ παραπροϊὸν τῆς ἀντιδράσεως εἶναι ἀτμός. Γιὰ «ἡλιοὑδρογονικὴ» οἰκονομία ἢ διάσπαση τοῦ νεροῦ γίνεται σὲ μεγάλα εἰδικὰ κέντρα. Ἡ ἐνέργεια μεταφέρεται καὶ ἐμπορεύεται ὑπὸ τὴν μορφή τοῦ ὑδρογόνου (ἄγωγοι-τάνκερς κ.λπ.) Ὑπάρχουν ἤδη μηχανεὲς (τραίνα, λεωφορεῖα, ἀεροπλᾶνα), ποὺ δέχονται τὸ ὑδρογόνον ὡς καύσιμο, καὶ δύο ἐργοστάσια (ἓνα στὴ Γερμανία, ἓνα στὴν Σαουδικὴ Ἀραβία) παράγουν ὑδρογόνον διὰ τῆς ἡλιακῆς ἐνεργείας. Τὰ προβλήματα μολύνσεως τῆς ἀτμόσφαιρας μὲ τὸ ὑδρογόνον εἶναι πολὺ λιγώτερα, καὶ αὐτὸ καὶ μόνο τὸν δίνει τὸ προβάδισμα ἔναντι τῶν παραδοσιακῶν καυσίμων.

Ἡ ἰδέα χρήσεως τοῦ ὑδρογόνου εἶναι παλαιά. Ὁ Ἰούλιος Βέρν στὴν «*Μυστηριώδη Νῆσο*» γράφει: «*Πιστεύω, ὅτι τὸ νερὸ εἶναι κατάλληλον γιὰ καύσιμο καὶ εἶναι ἀνεξάντλητον*». Ἀκολουθῶς μόλις κατὰ τὸ 1960 τὸ ὑδρογόνον χρησιμοποιήθηκε ὡς προωθητικὸ πυραύλων. Τὸ πρόγραμμα «Ἀπόλλων», ποὺ ἔστειλε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον στὴ Σελήνη, εἶχε ὡς καύσιμο συνδυασμὸ ὑγροῦ ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου. Γιὰ νὰ διαδοθῇ ὅμως ἡ διαστημικὴ τεχνολογία σὲ εὐρεῖα κλίμακα, χρειάζεται προσπάθεια. Οἱ βιομηχανίαις BMW καὶ Mercedes, ποὺ ἔβγαλαν μοντέλα αὐτοκινήτου γιὰ ὑγρὰ καύσιμα, ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν προβλήματα ἀπὸ τὰ πολὺ βαρεῖα ρεζβουάρ καυσίμων, καὶ τὴν καταβολὴ ἐνέργειας, γιὰ νὰ διατηρεῖται τὸ ὑδρογόνον ὑγρό. Τὸ βαρὺ ρεζβουάρ κάνει τὸ ὑδρογόνον καταλλήλοτερον γιὰ λεωφορεῖα, καὶ τὸ ὅτι εἶναι πλούσιον σὲ ἐνέργεια τὸ κάνει ἐλκυστικὸ γιὰ ἀεροπλᾶνα. Ἄν καὶ ἐκλύεται λίγο διοξειδίου τοῦ ἁζώτου, μὲ τὴν πρόοδο τῆς τεχνολογίας καὶ αὐτὸ τὸ πρόβλημα θὰ ἐπιλυθῇ. Ἡ πρώτη πτήση μὲ ὑγρὸ ὑδρογόνον ἔγινε ἀπὸ σοβιετικὸ «Τουπόλεφ 155» τὸ 1988, καὶ ἤδη γερμανοὶ μηχανικοὶ προσπαθοῦν νὰ μετατρέψουν συνήθη ἀεροπλᾶνα σὲ ὑδρογονικά. Λόγοι ἀνάλογοι καθιστοῦν τὸ ὑδρογόνον κατάλληλον γιὰ τὴν οἰκιακὴ οἰκονομία. Ἡ χρῆσις τοῦ προϊόντος δὲν εἶναι περισσότερον ἐπικίνδυνον ἀπὸ τὸ ὑγραέριον, γεγονὸς ἀποδεικνυόμενον ἀπὸ τὸ ὅτι στὴν Γερμανία ὑπάρχει ἄγωγος ὑδρογόνου μήκους 120 μιλίων ἀπὸ τὸ ἔτος 1930 χωρὶς ἀξιόλογα ἀτυχήματα.

Προαναφέραμε, ὅτι διασπᾶται τὸ νερὸ διὰ τῆς ἠλεκτρολύσεως, καὶ συλλέγεται ἔτσι ξεχωριστὸ ὀξυγόνον ἀπὸ τὸ ὑδρογόνον. Ὁ ἠλεκτρισμὸς προέρχεται ἀπὸ τὸν ἥλιο. Τέτοια μονάδα ἐγκατέστησαν γερμανοὶ μηχανικοὶ στὸ Ριάντ (Σαουδικὴ Ἀραβία). Περιλαμβάνει φωτοβολταϊκὰ κύτταρα γιὰ παραγωγὴ ἠλεκτρισμοῦ 500 KW καὶ ἠλεκτρολυτικὰς μονάδας. Πειραματικὴ ἀνάλογη ἐγκατάστασις ὑπάρχει στὸ Νόυμπουργκ - Βόρμ (Γερμανία) ἰσχύος 430 KW. Θεωρητικοὶ ὑπολογισμοὶ δίδουν τὰ ἑξῆς στοιχεῖα: 300.000 ἄνθρωποι χρειάζονται μονάδα 200 μεγαβάττ κόστους 1 ἢ 2 δισεκατομ. δολλαρίων μὲ προοπτικὴ πτώσεως τοῦ κόστους ὁ-



*«Οί σήραγγες του Ήλιου»: Έργο της Nancy Holt (1973).*

ταν διαδοθῇ ἡ νέα τεχνολογία. Στὴν Καλιφόρνια μιὰ ἐγκατάσταση γιὰ 200 MWH θὰ κοστίσῃ 800 ἑκατομ. δολλάρια. Προφανῆς εἶναι ἡ ἀναγκαιότητα ἡλίου καὶ νεροῦ. Ὑπολογίζεται, ὅτι, γιὰ νὰ καλυφθῇ ἐνεργειακὰ ἡ Βοστώνη, χρειάζεται νερὸ ἡμερησίως δέκα μεγάλων κολυμβητικῶν δεξαμενῶν, ποὺ προφανῶς πρέπει νὰ προέρχεται ἀπὸ ἀφαλάτωση θαλάσσιου νεροῦ. Εὐτυχῶς ἡ ἀφαλάτωση εἶναι φθηνή: μισὸ σέντ τὸ πεντόκιλο.

Ἄλλη πηγὴ «καθαρῆς» ἐνέργειας εἶναι ἡ ἀνεμογεννήτρια. Αὐτὴ μπορεῖ νὰ φθάσῃ καὶ διάμετρο ἐνενήντα μέτρων. Μετατρέπει τὴν ἐνέργεια τοῦ ἀνέμου σὲ 100 KW ἤλεκτρισμοῦ (μερικὲς «βγάζουν» 5MW). Τρεῖς μεγάλες «ἀνεμοφάρμες» στὴν Καλιφόρνια ἔχουν 16.000 ἀνεμογεννήτριες καὶ παράγουν ἐνέργεια 1.500 MW τὸν χρόνο. Εἶναι φθηνότερες ἀπὸ τὰ ἡλιοβολταϊκὰ στοιχεῖα, καὶ ἔτσι πλέον πολλὲς ἀνεμογεννήτριες εἶναι κοντὰ στὴν θάλασσα. Κατάλληλος τρόπος παραγωγῆς ἤλεκτρισμοῦ εἶναι καὶ οἱ ὕδατοπτώσεις.

Μερικὲς συγκρίσεις: Τὸ φωτοβολταϊκὸ δίνει κόστος κιλοβατώρας 28 σέντς, ἐνῶ τὸ ἡλιοθερμικὸ 7,5 σέντς· ὁ ἄνθρακας δίνει κιλοβατώρα κόστους 5 σέντς· ὥστε ὑπερέχει ὁ ἄνθρακας. Ἐὰν ὅμως ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ μόλυνση κοστίζει 450 δισ. δολλάρια ἢ 1.800 δολλ. κατὰ ἄτομο, ἐνῶ τὸ ἡλιοθερμικὸ 900 δολλ. κατὰ ἄτομο, τότε ἔχουμε ἄλλους ὅρους συγκρίσεως. Ὑπερτερεῖ σαφῶς τὸ ἡλιο-ὕδρογονικὸ σύστημα, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περιβαλλοντολογικὴ ἐπιβάρυνση. Κανένα σύστημα ἐνέργειας δὲν εἶναι ἄμοιρο εὐθυνῶν. Τὸ ἡλιοβολταϊκὸ ἀπαιτεῖ φράγματα, τουρμπίνες, ἀνεμογεννήτριες, δεξαμενὲς καὶ ὑλικά (τσιμέντο, γυαλί, ἀτσάλι), βγάζει ἀτμὸ, ἂν καὶ εἶναι ὁ μισὸς ἀπὸ αὐτὸν ποὺ βγαίνει ἀπὸ ὕδατάνθρακες. Χρειάζεται ἀρκετὴ ἔκταση γιὰ τὶς ἐγκαταστάσεις: π.χ. γιὰ νὰ καλυφθῇ ἐνεργειακὰ ἡ Δυτικὴ Γερμανία μὲ ἐργοστάσιο στὴν Σαχάρα, πρέπει νὰ καλύψουμε 575.000 τετραγωνικὰ μίλια ἐρήμου, δηλ. τὸ 16% τῆς Σαχάρας. Τέτοιες «καταλήψεις ἐδαφῶν», ἔστω καὶ μικρότερες, θὰ δημιουργήσουν προβλήματα σὲ ζῶα καὶ φυτὰ. Οἱ ἀντανακλάσεις τῶν ἡλιοςυλλεκτῶν θὰ ἐπηρεάσουν τὸ περιβάλλον, κατὰ τρόπον ποὺ τώρα μελετοῦν οἱ μετεωρολόγοι. Βέβαια αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία δὲν εἶναι πόσο θὰ ἐπηρεάσει ἡ νέα τεχνολογία τὸ περιβάλλον ὅσο τὸ ἂν ἡ ἐπίδραση αὐτὴ εἶναι μεγαλύτερη ἢ μικρότερη μὲ τὴν ὑπάρχουσα.

Ἡ νέα τεχνολογία, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ, θέλει χρόνο. Ἡ πυρηνικὴ τεχνολογία ἡλικίας ἥδη πενήντα χρόνων χρειάζεται καὶ ἄλλη ἐξέλιξη. Ἡ ἡλιοὕδρογονικὴ τεχνολογία προικοδοτεῖται ἀπὸ τὴν Γερμανία μὲ 25 ἑκατομ. δολλάρια τὸ χρόνο, καὶ οἱ ΗΠΑ δίνουν 2,4 ἑκατομ. δολλάρια τὸν χρόνο. Ὑπάρχουν εἰσηγήσεις στὶς ΗΠΑ γιὰ δεκαπλασιασμὸ τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἂν ἀκόμη προωθηθῇ ἡ ἡλιοὕδρογονικὴ τεχνολογία, δὲν μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσῃ ἀμέσως τὴν παλαιά. Πρέπει νὰ διορθωθῇ καὶ ἡ «φιλοσοφία» διαθέσεως τῆς ἐνέργειας (οἰκονομία, ἀποθήκευση). Δὲν μετᾶται πάντοτε ἡ ἐνέργεια μὲ τὸ χρῆμα, π.χ. στὴν Δυτικὴ Γερμανία ἀπὸ τὸ 1973 μέχρι τὸ 1987 ἡ γενικὴ οἰκονομικὴ ἄνοδος ἔφθασε τὸ 2,5% καὶ ἡ κατανάλωση τῆς ἐνέργειας αὐξήθηκε κατὰ 0,15%. Διαθέτοντες αἰτιολογημένως τὴν ἐνέργεια γιὰ μέχρι τὸ 2.000 μ.Χ. δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμε τὸ ἐθνικὸν προϊόν κατὰ 2% χωρὶς ἀντίστοιχη αὐξηση τῆς ἐνέργειας.

Χρειαζόμαστε ἐνέργεια. Στὶς παλιὲς μορφές ἐνέργειας (πετρέλαιο, ἀέριο, κάρβουνο, πυρηνικὴ) σήμερα προστίθεται μιὰ νέα ἐλπιδοφόρος μορφή της.

[Μετάφραση: ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ]

## ΠΑΥΛΟΣ ΛΑΜΠΡΟΣ 'Αλληλοκατασκόπηση

‘Από τη στιγμή που με κάλεσε ο συμβολαιογράφος, ο άξιοςέβαστος Κ.Π., άρχισε να με κυριεύει μιιά άτμόσφαιρα επιβλητικότητας και περισπούδαστου κύρους, μιιά άχλυσ έπισημότητας, που κορυφώθηκε όταν, μπαίνοντας στο γραφείο του, τὰ ρουθούνια μου τ’ άπάλυνε εκείνη ή μυρουδιά τών άντικών, τών παλιών έπιπλων τής καρυδιάς, που πριν προλάβει να γεράσει την κομμάτιασαν, την πρεσάρισαν και τη στήσανε σαν ένα σπαστικό βρυκόλακα, άνήμπορο, έξυπηρετικό, πάντα ύποταγμένο και με γυρτό κεφάλι, πού’γινε στο τέλος πλάκα από τὰ χρόνια.

‘Ο συμβολαιογράφος, ο επιφανέστατος Κ.Π., πέταξε στο τεράστιο του γραφείο τὸ φάκελλο που τοῦ’χε φέρει ή δακτυλογράφος του κι άκούμπησε και τούς άγκῶνες του επάνω, λές κι ήθελε να εκμεταλλευτεί ὅσο μπορούσε περισσότερο τ’ άνοικονόμητο πλάτος αὐτῆς τής λείας, καλογουλισμένης καρυδιάς, που τὸν ύπονόμεινε τόσα χρόνια.

Με κύτταζε πάνω άπ’ τὰ μισά, πρεσβυωπικά γυαλιά του, κι έν ὅσφ οί ματιές μας συναντιώντουσαν, μονάχα για ένα πράγμα ήμουν άπόλυτα σίγουρος: πώς ήταν άδύνατο να μαντέψει τη σκέψη μου εκείνης τής στιγμῆς, που μείωνε σημαντικά τὸ κύρος του και που δέν ήταν άλλη από την άκόλουθη: «Γιὰ να γίνεις συμβολαιογράφος, πρέπει νά’χεις βγάλει τη Νομική. ‘Ωραϊά, άν βάζοντας τη Νομική καταπιαστείς με τη δικηγορία, ύπάρχει πιθανότητα κάπως ν’ άκουστείς, μά... συμβολαιογράφο, μέγα και τρανό, έχει άκούσει κανείς ποτέ; ‘Οχι, γιατί αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα μοιάζει λίγο σαν την καταστιχογράφηση».

Κι άμέσως ἴσως α την καμπουριασμένη μου ράχη και άτένισα αὐτήν την εκπροσώπηση τής άκρας έπισημότητας σαν ἴσος πρὸς ἴσον.

‘Ο έντιμότατος Κ.Π. μου ανταπέδωσε τὸ βλέμμα, πασπαλίζοντάς το με άρκετὴ δόση άπορίας γι’ αὐτήν την άπροσδόκητὴ άντεπίθεσή μου, και άρχισε άμέσως, σαν ένα είδος άπολογίας, να μου διαβάζει ένα έγγραφο, που δέν ήταν άλλο από τη διαθήκη

ένός πάμφτωχου γερούλη που πέθανε μόνος κι εγκαταλειμμένος στο νοικιασμένο καμαράκι τής αὐλῆς τοῦ τριόροφου, ετοιμόροπου σπιτιοῦ, ὅπου στεγαζόταν και ή ταπεινή άφεντιά μου και που ἔλεγε, αὐτὴ ή διαθήκη τοῦ ταλαίπωρου, πώς μου ἄφηνε τ’ ὀλοστρόγγυλο ποσὸ τών έξακοσίων εκατομμυρίων, που ήσαν κατατεθειμένα στην τάδε Τράπεζα —και ὁ συμβολαιογράφος, ὁ καθ’ ὅλα άξιοςέβαστος Κ.Π., μου άνέμισε από μακριὰ ένα μπλε βιβλιάρκι, λές και ήταν δυνατόν ποτὲ να μπορέσω ἐγὼ να διακρίνω, από μιιά τέτοια άπόσταση, τὸν αριθμὸ ἔξι με τη συμπαθέστατη του άκομπανία, ἐκείνα τὰ ὀλοστρόγγυλα ὀχτῶ μηδενικά.

«Μὰ ὁ γερο-Μιαούλης», άρχισα να λέω ἐγὼ έννοώντας πάντα αὐτὸν τὸν ρακένδυτο γέρο, που τὸν βγάλαμε ἔτσι ἐπειδὴ ή διαμαρτυρία του για την θεονηστικομάρα του ἔμοιαζε σαν τὸ νιαούρισμα τών ψωραλέων ψοφογάτων, «ὁ γερο-Μιαούλης δέν είχε να πληρώσει οὔτε για τὸ ρεῦμα, οὔτε για νερό. Δέν είχε φῶς, πλενόταν στη βρύση τής αὐλῆς κι ἐρχόταν σὲ μᾶς πρωί, μεσημέρι, βράδυ, για ένα πιάτο φακὲς — καλά, για λίγο γάλα, τὸ πρωί».

‘Ο επιφανέστατος κ. Π. ανασήκωσε τὰ βοστρυχώδη, κατάμαυρα, πυκνά του φρύδια, που’μοιαζαν σαν καμπυλωμένα κεραμίδα στέγης και που φαίνονταν ἔτσι πώς έπισφράγιζαν μιιά ἐτυμηγορία που δέν ἐπιδεχόταν την παραμικρότερη καν άμφισβήτηση.

Στὸ δρόμο, στο σπίτι, στο γραφείο, στο κρεβάτι, αναμάσαγα συνέχεια τὰ λόγια τὰ ἐπίσημα, τὰ δημόσια, αὐτοῦ τοῦ τρανταχτοῦ συμβολαιογράφου, τοῦ κ. Π., που μ’ ἔκαναν ἐπιτέλους ὄχι ἀπλῶς πλούσιο ἀλλὰ ζάμπλουτο, τσιμπώντας κάθε τόσο τὸ μπράτσο μου, να δῶ άν εἶμαι ξύπνιος, άν δέν μου παίζουνε κανένα κακόγουστο παιχνίδι οί συμβολαιογράφοι και οί κυρ-Μιαούληδες ὅλου τοῦ κόσμου.

«Μὰ πώς ήταν δυνατό; Αὐτὸς δανειζόταν συνεχῶς από ἐμᾶς, από ἐμᾶς που δανειζόμασταν διαρκῶς, από πού άλλου παρὰ από την ἴδια την ‘Εφορία, αναβάλλοντας

για τὸ ἐπόμενο δίμηνο τὴν πληρωμὴ τῆς δόσης μας κι ἐξανεμίζοντας ἔτσι τὸν δέκατο τρίτο μισθό, πού γινόταν σίγουρο δῶρο γιὰ τοὺς ἀργόμισθοις, πού τὰ προστίματα καὶ οἱ ἐπιβαρύνσεις τοὺς ἀνοίγαν τὴν πόρτα τοῦ Δημοσίου γιὰ τὸ ἰσόβιο ξαπλωταριό».

Καὶ τώρα καθόμαστε κοντὰ στὴ φουφοῦ μὲ τὴ γυναίκα μου καὶ τὰ τρία κουτσούβελά μας, πού σὲ λίγο θὰ πάθουνε νά' ναι κουτσούβελα καὶ θὰ γίνουμε βελούδινα —λέω νὰ τὰ ντύσω τό' να μὲ πράσινο, τ' ἄλλο μὲ κόκκινο καὶ τὸ παράλλο μὲ μπλὲ βελούδο, νὰ στριφογυρνᾶνε μὲς στὴν αὐλή, μὲς στὴν καρδιά τοῦ καταχείμωνου, σὰν τὸ μεθυσμένο δίσκο ἐνὸς πολύχρωμου πανσέ, πού τὸν ζουρλαίνει ὁ ἐρχομὸς τ' Ἀπρίλη κι ἀναλογιζόμαστε τὰ καμώματα τοῦ κυρ-Μιαούλη, πού καθόταν ἀπέναντί μας ξεροκαταπίνοντας τὸ σάλιο τοῦ ταυτόχρονα μὲ μᾶς πού ρουφάγαμε τὴν ἀχνιστὴ λαχανόσουπα μὲ κεῖνες τὶς παπάρες, πού εὐχόμασταν ἕνας θεὸς νὰ τὶς κάνει θεόρατες, νὰ στούπωναν ἄδεια στομάχια, νὰ κρύβανε ἐκεῖνα τὰ μικρούτσικα, γέρικα ματάκια, πού συνέχεια μᾶς κυττάγανε λαίμαργα, ταπεινωμένοι ἀντίζηλοί μας γι' αὐτὸ τὸ πιᾶτο τὸ φαί, ἀλλὰ ξέρανε πάντα τους τί κάνανε. Μ' αὐτὴ τους τὴν ταπεινοσύνη κέρδιζαν πάντα τὸ πιᾶτο τὸ φαί, καὶ ρούφαγε, ρούφαγε κι αὐτός, τὸ ἔκτο λιπόσαρκο μέλος τῆς οἰκογένειας, ὁ σταφιδωμένος σκελετός.

Καὶ μὲ τὶς μέρες, τὶς βδομάδες, ἔμαθα λοιπὸν γιὰ τὸν κυρ-Μιαούλη, πού δὲ λεγόταν βέβαια ἔτσι, ἀλλὰ τ' ὄνομά του σὲ πολλὰ σοῦ θύμιζε τὸ ἐπιβλητικὸ ὄνομα τοῦ ἀξιοσέβαστου συμβολαιογράφου κ. Π., ἔμαθα γιὰ τὶς κατεργαριεῖς του, γιὰ τὶς κομπίνες του, γιὰ τὶς ἐπιχειρήσεις του. Ἐμαθα καὶ γιὰ τὴν ἐξαφάνισή του, πού συνέπιπτε μὲ τὴν ἐμφάνισή του στὴν αὐλή μας, μὲ τὴν ἀπρόσμενη αὐτὴ εἰσοδο τοῦ ρακένδου τοῦ Νεοφάνη, πού παιζε μὲ τὰ κουτσούβελά μας, πού τρωγε τὸ φαί μας, πού δανειζότανε ἀπὸ τὸ ὑστέρημά μας καὶ πού κύτταζε, κύτταζε, ὁλοένα κύτταζε μὲ κεῖνα τὰ ζαρωμένα, μικρούτσικα ματάκια. Κύτταζε ὅταν χαίδευα τὴ γυναίκα μου, προσπαθώντας νὰ μαντέψει ἂν μέσα σ' αὐτὸ τὸ χάδι κρυβόταν διόλου σαρκικὸς πόθος, κι ὅταν διαπίστωνε πὼς δὲν ἦταν παρὰ ἓνα χάδι ἀγάπης,

τρύπωναν τὰ ματάκια του ἀνάμεσα μας, κούρνιαζαν μὲς στὰ δυὸ πετσιὰ μας πασχίζοντας νὰ δοῦν, νὰ βεβαιωθοῦν, νὰ πειστοῦν γιὰ τὴν καταδίκη τῆ δικῆ τους, πὼς δὲν ἦταν σαρκικὸς πόθος αὐτὸ τὸ χάδι παρὰ μιὰ ἀγάπη ἄδολη, σὰν κι αὐτὴ πού ἐκεῖνος ποτέ του δὲν ἐνίωσε.

Κι ὅταν δὲν εἶχε κανένα ἄλλο πρόσχημα γιὰ νὰ ζητάει πιὰ λεφτὰ — νερό, ρεῦμα, δὲν εἶχε, καὶ τὸ φαί του ἐξασφαλισμένο — ἐβγαίνει μὲς στὴν αὐλή, καταχείμωνο, μὲ τὸ βρώμικο, λεπτὸ πουκαμισάκι του, ἐπιδιώκοντας, λές, ν' ἀρπάξει τὴν πούντα τῆς χρονιάς του, νὰ θέλει φάρμακα καὶ γιαιτροσόφια, νὰ βρεῖ μιὰ αἰτία, πές, νὰ ζητάει πάλι λεφτὰ γι' ἀντιβιοτικά καὶ καταπότη. Μόνο πού, τότε πού ἐμεῖς τοῦ τὰ δίναμε αὐτά, δὲν ἤξερα τίποτα. Τότε τὸν περνάγαμε γι' ἀλαφροῖσκιωτο τὸν γέρο, πού βγαίνει ξεβράκωτος μὲς στὸ ξεροβόρι κι ἄρπαζε τὸ σούρντισι τῆς χρονιάς του — μπριτζόλες μοσχαρίσιες διάταζε ὁ γιαιτρός, μὴν ἀκοῦτε γιὰ λαπαδες κι ἀνοησίες. Καὶ ἡ στεγνὴ μπριτζόλα εἶναι κι αὐτὴ στυπτική, ἐνῶ ὁ λαπᾶς ἀδυνατίζει.

... Μμ, ναί, τότε λοιπὸν ἐμεῖς δὲν τὰ ξέραμε αὐτά. Τότε ἀλλιῶς τὸν βλέπαμε τὸν γέρο. Τώρα ὅμως εἶναι πού καθόμαστε ἐδῶ, κοντὰ στὴ φουφοῦ, πού σὲ λίγο θὰ γίνῃ αἰρκοντίσιον πολυτελείας —ἀρκουδίσιον, ὅπως τό' πα στὴν ἀρχὴ κατατρομάζοντας τὸν ὑπαλληλάκο τοῦ σουπερκαταστήματος—, τώρα εἶναι πού τ' ἀναμοχλεύουμε σὰν κούτσουρα στὸ τζάκι, πού τὰ βάζουμε ὅλα στὴ σειρὰ (προσπαθοῦμε, δηλαδή), πού κριτικάρουμε τὸν γέρο, πού βυζαίνουμε τὶς ματιές του.

Ὅπως μᾶς μπάνιζες, θὰ σὲ μπανίσουμε καὶ μεῖς, κρυφὴ σουπιὰ, μάρμπα-Μιαούλη. Τὰ μπάνιζες λαίμαργα αὐτὰ πού σοῦ λειψαν, σουπιὰ, μὰ στάθηκες στὸ τέλος μοναδικὸς μπανιστηριτζῆς (δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος στὸν κόσμον τέτοιος). Ἰπότης μπανιστηριτζῆς, δίνοντας, χαρίζοντας στὸ θῦμα, στὸ θεάμα του, ὅλο ἐκεῖνο πού τοῦ λείπε καὶ τὸ κατάντησε τέτοιο ἀξιόθρηνητο θῦμα. Ἀνοίγοντάς του, πές, τὴν αὐλαία, γιὰ νὰ μπορέσει κι αὐτὸς νὰ σὲ δεῖ καλά, νὰ τρυπώσει μὲς στὶς πτυχές σου.

# Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΠΑΝ. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἡ ἑλληνικὴ παρουσία στὴν Παλαιστίνη*

Ὁ ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. κ. Παναγιώτης Χρήστου ἐξέδωσε πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὸ βιβλίο «Ἡ Ἑλληνικὴ Παρουσία στὴν Παλαιστίνη» (Ἐκδόσεις Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη). Εἶναι ἓνα σπανίας ἀρτιότητος καὶ πλήρους τεκμηρίωσης βιβλίο. Ὁ συγγραφεὺς, βαθὺς γνώστης καὶ ἐμπειρὸς ἐρευνητὴς κειμένων καὶ ἱστορικῶν στοιχείων, κατῴρθωσε ν' ἀποδείξῃ ἐναργέστατα ὅτι ἡ παρουσία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Παλαιστίνης καὶ στὸν Ἰουδαϊκὸ κόσμον ὑπῆρξε ἐντονὴ, διαρκὴς καὶ ἀποφασιστικὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων (12ος π.Χ. αἰ.) μέχρι καὶ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰῶνος.

Γράφει χαρακτηριστικῶς ὁ κ. Χρήστου εἰς τὸ προοίμιό του: «Κατὰ τὸ ζετίναγμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν 4ο π.Χ. αἰῶνα κι ἔπειτα καμμιά χώρα τῆς Μ. Ἀνατολῆς δὲν ἀντιστάθηκε μὲ τόση σφοδρότητα ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ μὲ ὅσῃν ἡ Παλαιστίνη· ἀλλὰ τελικῶς καμμιά χώρα δὲν ἐξελληνίσθηκε σὲ τόση ἔκταση σὲ ὅση ἡ Παλαιστίνη. Τὸ φαινόμενο τοῦτο θὰ παρέμενε ἀνεξήγητο, ἂν τὴν ἐποχὴ τῆς μεγάλης κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀντιστάσεως δὲν ἦταν ἤδη πολὺ βαθιὰ ριζωμένος ὁ Ἑλληνισμὸς στὸν τόπον ἐκεῖνο· καὶ οἱ ρίζες δὲν εἶναι δυνατό νὰ ἦταν τόσο βαθιές, ἂν ἡ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν ἦταν παλαιότερη τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου».

Πράγματι μὲ σοβαρά, πολλὰ καὶ εὐγλωττα στοιχεῖα ὁ κ. Χρήστου ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ριζωμένος στὴν περιοχὴ ποὺ σήμερον ὀνομάζεται Παλαιστίνη δέκα αἰῶνες πρὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος. Πόλεις, ὀνόματα, λέξεις, νομίσματα, εὐρήματα καὶ πρὸ πάντων κείμενα μαρτυροῦν αὐτὲς τὶς πανάρχαιες καταβολὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκεῖ. Ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἦταν τόση, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν Ἰουδαϊσμὸ νὰ ἐπηρεάσῃ. Πρὶν ἀπὸ τὴν τελικὴ σύγκρουση τοῦ Ἀντιόχου Δ' καὶ τῶν Μακκαβαίων ὑπῆρξε ἀρμονικὴ συμβίωση τῶν δύο

## Περὶ «δωρικῆς ἀρμονίας»

«...τὸ νικᾶν αὐτὸν αὐτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἰσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον...» (Πλάτωνος «Νόμοι» 626ε)

Κάποιος φίλος θέλει νὰ μάθει, ἂν ἡ Τελέσιλλα (βλ. «Δαυλὸν» τ. 109) κατάφερε τελικῶς νὰ ἐπικρατήσῃ τοῦ ἔρωτά της. Τοῦ ἀπαντῶ, παραθέτοντας τὸ χτεσινὸ της γράμμα:

«...Θὰ ἀνησύχησες γιὰ μένα στὴν τελευταία μας συνάντηση. Ἄδικα δμως, ἀφοῦ ξέρεις, πόσο θυμᾶμαι καὶ σέβομαι τὸ ἱστορικὸ ὄνομά μου. Καὶ ξέρεις ἐπίσης, πῶς δὲ θέλω νὰ τὸ ντροπιάζω. Σὲ πληροφορῶ λοιπόν, ὅτι ἔβαλα κατέναντί μου τὸν ἑαυτό μου καὶ τὸν ...ἐνίκησα! Σὰν σκληρὸς δημόσιος κατήγορος τοῦ παρατήρησα αὐστηρά: “Ποῦ εἶναι λοιπόν ἡ προσπάθειά σου στὴν ἀσκηση τῆς δωρικῆς ἀρμονίας”; Καὶ θυμᾶσαι; Μὲ ρώτησες κάποτε, τί ση-



λαών. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἤκμασε μέχρι καὶ τῆς ἀραβικῆς κατακτῆσεως ἀλλὰ καὶ σὲ δυσκολώτερους μεταγενέστερους καιροὺς. Δυστυχῶς ἀπὸ ἔλλειψη «*συμπαραστάσεως τοῦ ἔθνικου κέντρου τῶν Ἑλλήνων*» ἐπῆλθε συρρίκνωσις τοῦ ἑλληνόφωνου στοιχείου στὴν Παλαιστίνη.

Πάντως τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀναπληρῶνει τὴν κρατικὴ ἀδιαφορία γιὰ τὸν Ἑλληνισμό τῆς περιοχῆς καὶ ἀναπλάθει ἔστω τὶς παλιὲς καλὲς ἡμέρες τῆς παρουσίας τοῦ Ἑθνους μας ἐκεῖ. Μία χρονικὴ καὶ τοπικὴ προέκτασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ χάρις στὸν κ. Χρήστου. Μία ὑπεύθυνη, σοβαρὴ καὶ γι' αὐτὸ ἀξιέπαινη ἐργασία.

Ἑμμ. Γ. Καραμανώλης

### A. TOVAR, *Biografía de la Lengua Griega*, (Βιογραφία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας)

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Φιλοσοφίας καὶ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Σαντιάγο τῆς Χιλῆς κ. Α. Τονατ στὴ συνθετικὴ αὐτὴ βιογραφία (ἢ βιβλιογραφία) τῶν σταθμῶν καὶ τῶν προβλημάτων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας κατὰ τὴν ἱστορικὴ (ἐκτὸς μυκηναϊκῆς καὶ πανάρχαιας) περίοδο ἀνατρέχει σὲ πληθώρα πηγῶν ἑλληνικῶν ἢ ξένων καὶ μὲ ἀπτά παραδείγματα καὶ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα ἀποσκοπεῖ στὴν ἀπόδειξη τῆς συνέχειας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ γλωσσολογικὴ ἄποψη, σὲ μιὰ «ὀλιστική» προσπάθεια ποὺ περιλαμβάνει: τὴν ἰωνικὴν περίοδο ἀπὸ τὸν Ὅμηρον μέχρι τοὺς Περσικοὺς πολέμους, τὴν ἀττικὴν περίοδο μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, τὴν ἀλεξανδρινὴν περίοδο μέχρι τὴ ρωμαϊκὴν κατάκτηση τῆς Ἑλλάδας, τὴ μεταλεξανδρινὴ ἐποχὴ μέχρι τὴ μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας στὴν Κωνσταντινούπολη (Κεφάλαιο 1), τὴ βυζαντινὴν περίοδο μέχρι τὴν πτώση τῆς Βασιλεῦσας (Κεφάλαιο 2), τὴν μεσαιωνικὴν τῆς Εὐρώπης (Κεφάλαιο 3), τὴν ἐποχὴ τῆς ἀναγέννησης στὴν Εὐρώπῃ καὶ τὶς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς (Κεφάλαιο 4), τὴ μεταβυζαντινὴν περίοδο μέχρι τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση καὶ τὴ σύγχρονη ἐποχὴ (Κεφάλαιο 5).



μαίνει τοῦτος ὁ λόγος· καὶ σοῦ ἐξήγησα. Μπορεῖ νὰ τὸ ξέχασες. Σοῦ τὸν ἐρμηνεύω καὶ πάλι: Εἶναι τὸ συνταίριασμα τῆς ἀρετῆς ποὺ ἐπαγγέλλεσαι μὲ τὴν συμπεριφορὰ σου. Τὸ θέμα βέβαια προϋποθέτει τὴν παιδεία τῆς ἀρετῆς, στὸ περίγραμμα τῆς ὁποίας ἀνήκει ὁ αὐτοέλεγχος καὶ ἡ κατανίκηση τοῦ ἐαυτοῦ σου. Σκληρὸς ἀγὼνας ὅσο καὶ προσδιοριστικὸς τῶν συντελεστῶν τῆς “δωρικῆς ἀρμονίας”, ποὺ ἐγγυᾶται τὴν ψυχοπνευματικὴ σου ἡρεμία μὲ συνεπέκταση τὴν κοινωνικὴ γαλήνη, ἴσως κι αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀρμονικὴν συμβίωση τῶν λαῶν.

»Ἔτσι, ὅταν μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους συλλογισμοὺς ἐκέρδισα τὸν ἑαυτό μου, ἄστραψαν μπροστά μου τὰ ὅσα ἀλόγιστα διανοήθηκα καὶ ἀλόγιστα κατηγόρησα τὴν καμμενούλα ἐκείνη σύζυγο, ποὺ ἐπιτέλους, κι ἂν μὲ κατηγόρησε, δὲν ἔκανε τίποτε περισσότερο ἀπὸ τοῦ νὰ ἀμύνεται ἐναντίον ἐπιτιθέμενου ἐχθροῦ».

Χαίρομαι γιὰ σένα, καλὴ μου Τελέσιλλα, φτάνει νὰ κρατηθεῖς ἐκεῖ καὶ νὰ μὴν ὑποτροπιάζεις.

Οὐράνα Διοματάρη

Οί βιβλιογραφικές πηγές χρησιμοποιούνται αυτοτελείς για την αντιπαράθεση των αντίθετων ρευμάτων υπέρ και κατά της συνέχειας της γλώσσας. Τò κριτικό μάτι του συγγραφέα διεισδύει στην ποιότητα και την αξιολόγηση των πηγών και εντοπίζει τις αδυναμίες ή εξαίρει την βαθύνοιά τους, τò εύρος των επιχειρημάτων και τόν τρόπο έρμηνείας τους, βάσει και του ευρύτερου γνωστικού ή πολιτικοκοινωνικού περιβάλλοντος της κάθε έποχης. "Έτσι έργα πού είδαν την γλώσσα στενά, από άποψη π.χ. της επικρατούσας ή έπίσημης γλωσσικής μορφής και αγνόησαν τις όμιλούμενες διαλέκτους ή την έγγενή πολυμορφία ή την πολυδιαλεκτική ύφή της γλώσσας μας, δέν μπόρεσαν νά εξηγήσουν ή νά κατανοήσουν ότι ή σύγχρονη έλληνική, «καθαρεύουσα» ή «δημοτική», είναι μιá εξελικτική μορφή της άρχαίας γλώσσας μέ στοιχεία από κάθε έποχή, και την 'Όμηρική άκόμα (π.χ. ρήμα *κάμνω*).

'Από την άλλη μεριά όσα έργα και συγγραφείς, σκοπίμως ή μή, απέκρυψαν ή δέν γνώριζαν ότι στά χρόνια της Τουρκοκρατίας ή γλώσσά μας συνέχισε άπρόσκοπτα νά όμιλείται, ότι σέ έλάχιστο έως μηδαμινό βαθμό επηρεάστηκε από τη γλώσσα των κατακτητών—άφου άφομοίωσε μόνον μερικές λέξεις γαστρονομικού ή καθημερινού περιεχομένου—, ό-τι αντίθετα χρησιμοποιήθηκε ή έλληνική γλώσσα (μέσω των Φαναριωτών μάλιστα) και ή όρολογία της, όπως είχε αναπτυχθεί στό Βυζάντιο, για τις άνάγκες της Τουρκικής διέθνους διπλωματίας, ως άυτοκρατορίας πιά, έπειδή ή Τουρκική δέν έπαρκοΰσε, ότι οί "Έλληνες έξόριστοι λόγιοι έδημιούργησαν λαμπρό έργο στις χώρες πού κατέφυγαν κατά τόν μεσαίωνα ως πρόδρομοι και ένθερμοι ύπηρετές της εύρωπαϊκής αναγέννησης, ότι ή γλώσσά μας και ή μελέτη της ως πολιτιστικού παράγοντα αποτέλεσε διαβατήριο για τη λήψη βοήθειας από τις μεγάλες φίλες χώρες — όπως ή Βαυαρία, ή Ρωσία και οί 'Ηνωμένες Πολιτείες — δέν μπόρεσαν ή δέν θέλησαν νά διαφανεί ή συνεχής παρουσία και καλλιέργεια της έλληνικής γλώσσας.

Οί πολιτικές σκοπιμότητες και οί έμπαθείς έθνικισμοί άποκορυφώνονται στην περίπτωση της όργανωμένης και σκόπιμης άπάτης της πρότασης του 'Εράσμου περί γνησιοποίησης της προφοράς ή έκφώνησης της έλληνικής γλώσσας. 'Ο καθηγητής Τοναγ μέ πλήθος παραπομπών σέ πηγές και αναλυτική περιγραφή της καθεμιάς τους ίχνηλατεί όλες τις πτυχές του θέματος, πού προκάλεσε πλήθος συζητήσεων και κατέληξε μετά από αιώνες νά άποκαλυφθεί και νά άποκαθλωθεί από τò σαθρό βάθρο του, άφου άλλους σπουδαίους έλληνιστές παρέσυρε, άλλους έπεισε, άλλους άνάγκασε σέ πολλή έπιστημονική έργασία για την άνασκευή του, και έν τούτοις λόγω ανθρώπινης συνήθειας ή τάσης εύκολίας ή —τό χειρότερο— προσαρμοστικότητάς του στη φωνητική πολλών γλωσσών μέ αϋθαίρετες έν πολλοίς άντιστοιχίες, κατόρθωσε νά επιβιώσει. Και τò πιό επικίνδυνο, κατόρθωσε νά παρουσιάσει τη νεοέλληνική γλώσσα ως νεκραναστημένη έως νεκρή και νά επιτρέψει σέ ύπονομευτές όπως τόν Falmerayer νά διαδώσουν τις άνιστόρητες και άνεργάτιστες θεωρίες τους. 'Η συντονισμένη και ίεραποστολική προσπάθεια φωτισμένων και πολυμαθών έλληνιστών, 'Ελλήνων και ξένων στό Βυζάντιο, στην 'Ισπανία, την 'Ιρλανδία, τη Ρωσία, την Αΰστρία, τη Ρουμανία —για νά αναφέρουμε τόπους έκτός 'Ιταλίας, Γαλλίας ή Βρεταννίας και Γερμανίας, όπου καλλιεργήθηκαν τά έλληνικά γράμματα και μελετήθηκαν οί πηγές και ή έλληνική γλώσσα συστηματικά: Πατριάρχης Φώτιος, Πάπας Νικόλαος, Μιχαήλ Ψελλός, "Αννα Κομνηνή, Γρηγόριος Γεμιστός ή Πλήθων, "Άγιος 'Ιερώνυμος, Αΰγουστίνος, Πρισιάνος, οί 'Ιρλανδοί Golumbano και Gallus, οί "Άγγλοι Aldelm και 'Αλκουίνος, ό 'Ιωάννης Σκώτος- 'Εριγένης απέδειξαν μέ γραμματικές και φιλολογικές αλλά και γλωσσικές, ιστορικές, άρχαιολογικές ή φιλοσοφικές αναλύσεις την έλληνική γλώσσα ζωντανή και σέ συνεχή γόνιμο μετασχηματισμό, μέ ένιαία έθνική, «ίθαγενή» προφορά, πού άκολουθείται μέ τις φυσικές άλλαγές και πολυμορφίες μέχρι σήμερα και πού δέν έχει ανάγκη τεχνητών, παραπλανητικών συστημάτων «καθαροΰ ή άρχαιοποίησης» (Κεφάλαιο 6ο, «'Αποδείξεις της "άρχαιότητας" της έλληνικής γλώσσας»).

**Κ. Χατζηγιαννάκης, Σ. Δωρικός**